

Concept Cultuurscan Eindhoven

Maart 2023

De Cultuurscan is een momentopname, maar geen enkel moment in de geschiedenis bestaat geïsoleerd. Het is altijd verbonden met het verleden en met de toekomst.

In de Cultuurscan 2023 kijken we terug, meestal tot het moment van de vorige Cultuurscan in 2019 en als uitzondering op de regel soms nog verder terug. Sinds 2019 zijn er onverwachte disruptieve ontwikkelingen geweest met een grote impact op de hele samenleving en dus ook op de culturele sector en het culturele leven in de stad. De pandemie heeft Nederland twee jaar lang in zijn greep gehouden. Sinds maart 2022 kon de culturele sector weer open en beginnen om te herstellen. Tegelijkertijd zijn sommige aspecten in het culturele leven simpelweg veranderd. In februari 2022 begon de oorlog in Oekraïne, wat verregaande gevolgen met zich meebrengt voor de rest van de wereld. Gevolgen voor geopolitieke verhoudingen, inwoners van Oekraïne die moesten vluchten, een energiecrisis en economisch verkeer worden gevoeld in de hele maatschappij.

De uitdagende omstandigheden van de afgelopen jaren vergroten de druk op de samenleving. Daarin is sprake van groeiende polarisatie en verharding. Deze ontwikkeling vraagt ook van de culturele sector om commitment en actie. Makers en culturele organisaties zijn zich er terdege van bewust dat ze een belangrijke rol kunnen en moeten vervullen om ontmoeting en verbinding te faciliteren. Velen besteden in hun werk aandacht aan maatschappelijke vraagstukken.

Ondanks dit alles staat Nederland niet stil. Zowel de bevolking als de economie groeit. Dit brengt ook problemen met zich mee: er is sprake van woningnood en er is een ongekeerde krapte op de arbeidsmarkt. Deze knelpunten zijn ook duidelijk voelbaar in de culturele sector. Al met al bevinden we ons in een turbulente tijd, die verwachte en onverwachte obstakels met zich meebrengt. Voor Eindhoven geldt hetzelfde: er is sprake van snelle groei, maar de verschillende crises uit de afgelopen tijd drukken ook hun stempel. In deze Cultuurscan bekijken we hoe de kunst- en cultuursector in Eindhoven zich in de huidige tijdsgeest staande houdt. Het is een beschrijving van de huidige situatie op basis waarvan we het gesprek over de toekomst willen vormgeven. Want tenslotte is de Cultuurscan ook een belangrijke bouwsteen voor de Cultuurbrief, het voorstel voor toekomstige ambities en beleid van de gemeente Eindhoven voor cultuur.

Dit is de eerste conceptversie van de Cultuurscan. In april is er ruimte voor de culturele sector en andere betrokkenen om hun feedback en input te leveren. Dat kan bij de openbare bijeenkomst op 4 april of gewoon via e-mail naar het adres info@cultuureindhoven.nl. Vind je de Cultuurscan zo volledig of mis je nog informatie? Is het helder of roept het vragen op die we nog moeten ophelderen? En tenslotte: heb je inhoudelijk aanvullingen of opmerkingen vanuit jouw perspectief als maker, culturele organisatie of door een andere betrokkenheid bij cultuur in de stad? We horen het graag!

Tanja Mlaker
Directeur-bestuurder Stichting Cultuur Eindhoven

1. Perspectief van de stad	01
1.1 De staat van Nederland	03
1.2 Groeiend Eindhoven	04
1.3 Culturele stad	07
2. Perspectief van de sector	13
2.1. De subsidiesystematiek	15
2.2. Impact van coronacrisis	19
2.3. Ontwikkelingen en trends	23
2.4. Disciplines	25
2.5. Uitvoering van subsidiebeleid	39
3. Perspectief van gebruikers van cultuur	41
3.1. Publiek	43
3.2. Cultuurparticipatie en cultuureducatie	55
3.3. Samenwerking van culturele organisaties met overige domeinen	66

1. Perspectief van de stad

Leeswijzer

In dit hoofdstuk kijken we eerst naar de huidige staat van Nederland. Van daaruit zoomen we in op algemene trends in Eindhoven. Vervolgens kijken we naar de huidige staat van kunst en cultuur in Eindhoven. Door breed te beginnen, is het makkelijker om trends op lokaal niveau beter te duiden.

Als we het hebben over de huidige staat van Nederland, Eindhoven of de kunst- en cultuursector, is het niet altijd mogelijk gebleken om de meest actuele cijfers te gebruiken. Hierdoor wordt in dit hoofdstuk soms data aangehaald uit 2022 of 2021. In het geval dat er geen recentere cijfers te vinden waren, is kritisch gekeken of de data recent genoeg zijn en er geen aannemelijke reden is dat deze gegevens niet langer van toepassing zijn.

Voor de stukken over de stad, zijn we vooral op zoek gegaan naar gegevens over de gemeente Eindhoven. Deze waren niet altijd beschikbaar, waardoor we soms ook hebben gekeken naar gegevens die gelden voor de omgeving. Hierdoor zullen we het dus soms hebben over de Brainport-regio of Zuidoost-Brabant. Deze twee benamingen beslaan dezelfde 21 gemeenten. We gebruiken verder diverse bronnen waarin onderscheid wordt gemaakt tussen disciplines. Dit onderscheid wordt in deze Cultuurscan op dezelfde wijze toegepast.

1.1 De staat van Nederland

Om later in dit hoofdstuk beter in te kunnen zoomen op de regio en stad Eindhoven, is het belangrijk om eerst de ontwikkelingen op nationaal niveau te schetsen. Welke trends en ontwikkelingen zijn er gaande en welke positie neemt Eindhoven hierbij in als vijfde stad van Nederland?

Sociaal-maatschappelijke ontwikkelingen

Onderdeel van deze roerige tijd zijn de onder spanning staande verhoudingen in de samenleving. Het vertrouwen in de politiek is bijvoorbeeld laag. Aan het begin van de pandemie kende het vertrouwen van burgers in de politiek een flinke opleving.¹ Hierna is dit vertrouwen echter gekelderd, en op dit moment geeft de helft van de Nederlanders aan onvoldoende vertrouwen te hebben in de politiek.² Hiervoor worden onder andere de toeslagenaffaire, de energie- en wooncrisis en het gebrek aan daadkracht genoemd als redenen.

Ook de verhoudingen tussen burgers onderling zijn verslechterd. De coronacrisis wordt als een van de redenen gezien voor de versterkte polarisatie in onze samenleving: 'Door heel Nederland zien we dat het met elkaar samenleven steeds meer onder druk komt te staan, omdat de lontjes korter worden en bestaande kwetsbaarheden en problemen uitvergroot worden.'³ Hoewel veel mensen dus polarisatie en verharding ervaren, blijkt uit wetenschappelijk onderzoek naar polarisatietrends juist niet dat verschillen in opvatting over de hele linie groter worden.⁴

Verder meldt het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) dat verschillen op het gebied van kansen, maatschappelijke positie en opvattingen de sociale samenhang onder druk zetten. Ondanks de economisch gunstige omstandigheden en het beleid dat tot doel heeft om ongewenste sociale verschillen tegen te gaan, laat onderzoek zien dat verschillen tussen groepen in Nederland in de periode 2014-2020 ongeveer gelijk zijn gebleven.⁵ In de periode na 2020 is een risico ontstaan dat armoede en ongelijkheid weer toenemen.⁶ De kansenongelijkheid in het Nederlandse onderwijs is sinds 2014 gestabiliseerd. Hoewel het niet slecht gesteld is met de kansenongelijkheid in het basisonderwijs, waren de verschillen op het

gebied van kansen voor 2014 veel kleiner. Ook neemt de sociale mobiliteit in Nederland sinds 2008 af, en gaat deze daling sneller dan in andere landen.⁷

Economie

De Nederlandse economie van de afgelopen jaren is het beste te beschrijven als turbulent. Allereerst kende de economie in Nederland en ook Eindhoven in 2020 een dip door corona. Landelijk kromp de economie met 3,7%. In 2021, nog tijdens de pandemie, veerde de economie alweer terug, zowel in Nederland als de rest van de wereld.⁸ Het snelle herstel van de economie zorgde voor een verhoogde druk op toeleveringsketens, waardoor de inflatie steeg.⁹ De oorlog in Oekraïne speelde hierbij ook een grote rol. Mede door de oorlog en Europese sancties tegen Rusland steeg de prijs van energie (elektriciteit en gas) enorm. Energie was in 2022 gemiddeld 114 procent duurder dan in 2021. De totale inflatie in 2022 was hierdoor 10%, het hoogste percentage sinds 1975.¹⁰ De verwachting is dat de economie in 2023 minder hard zal groeien, namelijk een toename van 1,5% van het bruto nationaal product.¹¹

Ondanks de snelle opleving na corona ziet de Nederlandse economie er momenteel niet rooskleurig uit. Vanwege de hoge energieprijzen groeide de energiearmoede in Nederland. Eind 2022 leefden ruim 600.000 huishoudens in energiearmoede. In 2020 ging dit om ongeveer 510.000 huishoudens.¹² Ook de huizenmarkt staat nog steeds onder druk. Sinds 2013 zijn de huizenprijzen gestegen, een ontwikkeling die tijdens de pandemie bleef doorzetten. Inmiddels is er sprake van een daling, maar wel nog steeds een tekort aan woningen.¹³ Ook de prijs van huurwoningen stijgt al jaren door het tekort aan woonruimte. In 2022 steeg de prijs van huurwoningen met gemiddeld 3% in Nederland. Tot slot staat ook de arbeidsmarkt onder druk. Mede door het snelle opkrabbelen na corona en door de vergrijzing is er een enorme krapte op de arbeidsmarkt. Volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) was er in het derde kwartaal van 2022 een werkloosheid van slechts 3,7% van de beroepsbevolking.

Actuele uitdagingen

De laatste jaren zijn de gevolgen van klimaatverandering steeds duidelijker voelbaar. Het beperken van de opwarming van de aarde wordt een erg belangrijke uitdaging voor de komende jaren. Het laatste rapport van het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) stelt dat wetenschappelijk vaststaat dat de mens verantwoordelijk is voor de verandering van het klimaat en deze kan beperken door het verminderen van de uitstoot van broeikasgassen. Tijdens de hittegolven van 2018, 2019 en 2020 was Eindhoven al meerdere keren de warmste plek van Nederland en bij noodweer is er in de stad steeds meer wateroverlast.¹⁴ In het bestuursakkoord 2022-2026 van Eindhoven heeft duurzaamheid een prominente plek. In de Eindhovense klimaatverordening is als doel gesteld om in 2050 een klimaatneutrale stad te zijn.¹⁵ Een andere actuele ontwikkeling is digitalisering. Hoewel digitalisering al langer een trend is in Nederland en

de rest van de wereld, is deze door corona nog eens extra zichtbaar gemaakt. Zaken als online winkelen, betalen en vergaderen behoren voor veel Nederlanders inmiddels tot alledaagse bezigheden. Ook buiten het persoonlijke domein worden processen op steeds grotere schaal gedigitaliseerd.¹⁶ In 2022, maar ook in de voorgaande jaren, stond Nederland hoog in de Europese Digital Economy and Society Index (DESI).

Nederland scoort hoog op factoren als digitale infrastructuur, de digitale vaardigheid van burgers en het hoge gebruik van digitale middelen om diensten en processen te verbeteren.¹⁷ Het is de verwachting dat digitalisering de komende jaren blijft toenemen. Duidelijk is dat de snelle transitie uitdagingen met zich meebrengt.¹⁸ Dit zijn bijvoorbeeld vraagstukken over privacy en veiligheid, maar ook over duurzaamheid en vrijheid van meningsuiting. Ook nieuwe ontwikkelingen brengen lastige, ethische vraagstukken met zich mee.¹⁹

1.2 Groeiend Eindhoven

De trends uit de vorige paragraaf zijn ook van toepassing op Eindhoven. In deze paragraaf kijken we specifiek naar trends die in Eindhoven waar te nemen zijn. De meest kenmerkende trend is de enorm sterke groei waar Eindhoven momenteel mee te maken heeft, zowel op het gebied van bevolking als economie.

Bevolkingsgroei

In 2022 was Eindhoven de stad met de hoogste bevolkingsgroei van Nederland. Vooral de buitenlandse migratie droeg bij aan de totale bevolkingsontwikkeling.²⁰ Het aantal inwoners van de gemeente Eindhoven bedroeg 238.307, waarmee het de vijfde stad van Nederland is.²¹ De voorspelling voor de gemeente Eindhoven is dat de bevolking van de stad de komende jaren blijft groeien. De prognose is een inwonersaantal van 264.600 in 2030 en 292.800 in 2040.²² De gemeente heeft verder een sterk internationaal karakter. In 2022 telde Eindhoven 159 nationaliteiten en kwam 38,5% van de inwoners oorspronkelijk uit het

buitenland.²³ Deze groep is erg divers en bestaat onder anderen uit buitenlandse studenten (bijvoorbeeld TU/e en Design Academy), kenniswerkers, arbeidsmigranten en statushouders.²⁴ Sinds het voorjaar van 2022 komen ook vluchtelingen uit Oekraïne naar Eindhoven. In 2022 hebben 8752 mensen uit Oekraïne zich ingeschreven bij de gemeente.²⁵

Net als in de rest van Nederland blijft vergrijzing in Eindhoven een actuele ontwikkeling op het gebied van bevolking. In 2022 was 16,7% van de inwoners ouder dan 65.²⁶ Tegelijkertijd is Eindhoven ook een gemeente met veel jonge inwoners. In 2022 was 11,2% tussen de 18 en 25 jaar.²⁷ Dit heeft vooral te maken met het aantal studenten, maar ook het aandeel jonge mensen dat na de studie in Eindhoven blijft wonen en werken.²⁸ Er is dus zowel sprake van vergrijzing als verjonging in de stad. Hierdoor is de verwachting dat tussen nu en 2040 de groep 25- tot 29-jarigen de grootste zal blijven.²⁹ Dit betekent ook dat het grootste aantal huishoudens in Eindhoven een eenpersoonshuishouden is. Deze groep huishoudens groeit ook het hardst.³⁰

Economische groei

Eindhoven is de centrumstad van Brainport Eindhoven, een regio met een sterke economie. De regio loopt voorop met innovatie en hightech, iets wat ook buiten Nederland wordt opgemerkt. Het hoge aantal technische bedrijven in de regio draagt bij aan een economie die al jaren groeit. Het onderzoek 'The next generation of Tech ecosystems' door dealroom.co uit 2022 plaatst Eindhoven als zevende op de lijst van wereldwijde 'tech hubs': plekken waar veel nieuwe technologie wordt ontwikkeld, vaak in combinatie met een universiteit. Het hoge aantal patentaanvragen in de regio Eindhoven draagt bij aan de hoge plek op de lijst.

Net als heel Nederland kende de Brainport-regio een economische krimp aan het begin van de coronacrisis. In deze regio was deze echter kleiner dan in de rest van Nederland: 2,6% tegenover 3,8%. Ook veerde de economie van Brainport sterker terug. De economische groei in de Brainport-regio was in 2021 8%, waar het gemiddelde voor Nederland 5% was. Ook op nationaal niveau is de regio Brainport van grote invloed. In 2019 was Brainport Eindhoven goed voor 9,9 miljard euro bruto toegevoegde waarde in de industrie. Dit is 11,3% van de nationale toegevoegde waarde in de industrie.³¹

Net als in de rest van Nederland levert de groei ook uitdagingen op. De energiecrisis heeft ook in de regio Eindhoven problemen met zich meegebracht. Het percentage energiearmen steeg er van 8,6% in 2020 naar 9,6% in 2022. Bij de huishoudens met een woning die een slechte energetische waarde heeft (voornamelijk woningen met een energielabel F of G) steeg de energiearmoede van 4,3% naar 6,3%.³² De financiële compensatiemaatregelen hebben deze stijging nog enigszins kunnen dempen.³³

Ook de druk op de woningbouw is in Eindhoven groot. De groei van het aantal eenpersoonshuishoudens en de vergrijzing dragen hieraan bij.³⁴ De woningnood dreigt ook de verschillen groter te maken tussen

mensen die wel en niet kunnen profiteren van de economische groei van de stad.³⁵ Tot slot is er in de regio Eindhoven ook sprake van een stevige druk op de arbeidsmarkt. Volgens het UWV waren er eind 2022 12.684 openstaande vacatures in de Brainport-regio. Hierdoor kenmerkt het UWV de regionale arbeidsmarkt als 'zeer krap', net als in een groot deel van Nederland.³⁶ De beroepsbevolking in de Brainport-regio is de afgelopen jaren blijven stijgen, maar dit verlicht dus niet de druk op de arbeidsmarkt. Het aantal belemmeringen in de bedrijfsvoering bij regionale bedrijven door een tekort aan arbeidskrachten neemt hierdoor nog steeds toe.³⁷

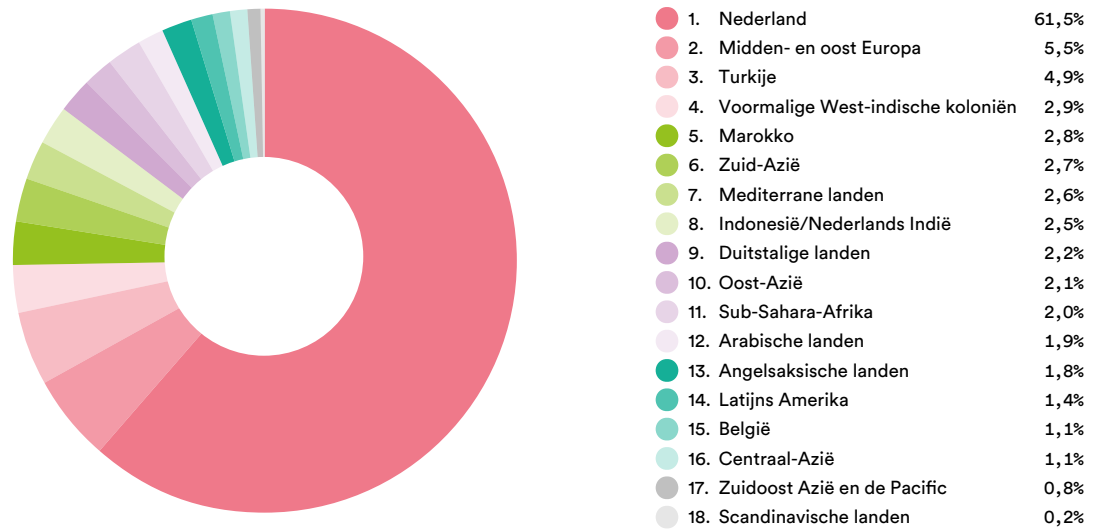
Creatieve industrie

Volgens het rapport 'Waarde van Cultuur 2022 – De staat van de culturele sector in Noord-Brabant' heeft Eindhoven vergeleken met andere Brabantse gemeentes een hoog aantal bedrijfsvestingen per 1000 inwoners. Ook in de subsector kunsten en erfgoed is het aantal bedrijfsvestingen in Eindhoven hoog. Hier moet wel bij gezegd worden dat het gemiddelde aantal bedrijfsvestingen in de creatieve industrie in Noord-Brabant vrij laag ligt. Noord-Brabant stond in 2020 op een vijfde plek vergeleken met andere provincies.³⁸ Dit komt overeen met cijfers van het CBS. Daaruit blijkt dat in de provincie Noord-Brabant de sector Cultuur, Recreatie en overige diensten in 2021 1,5% uitmaakte van de totale toegevoegde waarde van het bruto binnenlands product. In Nederland ligt dat percentage gemiddeld op 2 procent.³⁹ De totale toegevoegde waarde van de designsector in Eindhoven bedroeg in 2019 940 miljoen euro, waarmee het 4,03% uitmaakte van de totale toegevoegde waarde van de regio Eindhoven.⁴⁰

Figuur 01

Verdeling herkomst Eindhovenaren

Bron: Update dashboard internationals 2021 – Gemeente Eindhoven

Figuur 02

Prognose leeftijdsverdeling Eindhoven

Bron: Regionale bevolkingsprognose – PBL

1.3 Culturele stad

In deze paragraaf kijken we naar de staat van kunst en cultuur in deze roerige periode. Wat kenmerkt Eindhoven als culturele stad? Wij zien dat kunst en cultuur hier momenteel niet in een slechte positie verkeren, maar dat het risico blijft dat de sector ondergesneeuwd wordt door de focus op economische groei en technologie.

Culturele voorzieningen

Het rapport Waarde van Cultuur meldt dat het aantal cultuurlocaties laag is in Noord-Brabant in vergelijking met de andere provincies. Wat betreft het aantal culturele voorzieningen per hoofd van de bevolking behoort Noord-Brabant tot de lage middenmoot.⁴¹ Eindhoven valt binnen Brabant wel op met een relatief hoog aantal cultuurlocaties in vergelijking met de vier andere grote steden. Eindhoven heeft vooral meer beeldende kunstlocaties dan de rest van Brabant, en ook een relatief groot aanbod aan muzieklocaties.⁴² Vergeleken met andere Nederlandse steden, scoort het cultuuraanbod in Eindhoven redelijk gemiddeld. De stad telt 4 filmlocaties, 15 musea en 59 beeldende kunstlocaties.⁴³ Verder heeft Eindhoven ruim 550 monumenten, waarvan 153 rijksmonumenten.⁴⁴ De Atlas voor Gemeenten 2022⁴⁵ meldt dat Eindhoven in de categorie cultureel aanbod op de 10de plek staat van de 50 grootste gemeenten. Voor deze categorie wordt gekeken naar het aantal uitvoeringen van toneel, klassieke muziek en popmuziek per 1000 inwoners. In de categorie toneel, waar ook ballet, dans, cabaret en musical onder vallen, behaalt Eindhoven een 19de plaats. In de categorie klassieke muziek, waar opera ook bij hoort, is Eindhoven 6de. Tot slot eindigt Eindhoven op een 7de plaats op het gebied van popmuziek, waarbij ook jazz, lichte muziek en wereldmuziek worden meegeteld.⁴⁶ Vergeleken met de andere vier grote steden scoort Eindhoven in de categorie cultureel aanbod lager dan Amsterdam en Utrecht (1ste en 2de plek), maar hoger dan Den Haag en Rotterdam (14de en 17de plek).

Opvallend zijn de veranderingen ten opzichte van de periode van de vorige Cultuurscan. Volgens de Atlas voor Gemeenten 2019 stond Eindhoven op het gebied

van cultureel aanbod op een 7de plaats (10de in Atlas 2022). Het toneelaanbod kreeg toen een 12de plaats (19de), de categorie klassiek een 19de plaats (6de) en de categorie pop een 7de plaats (7de). Alleen aan de positie van popmuziekaanbod is in Eindhoven dus niets veranderd. Het aanbod aan toneeluitvoeringen is de laatste drie jaar gedaald, terwijl het aanbod aan klassieke muziek is gestegen. In 2022 was er relatief gezien een krimp in het aantal uitvoeringen in de podiumkunsten per 1000 inwoners ten opzichte van de drie jaar ervoor.

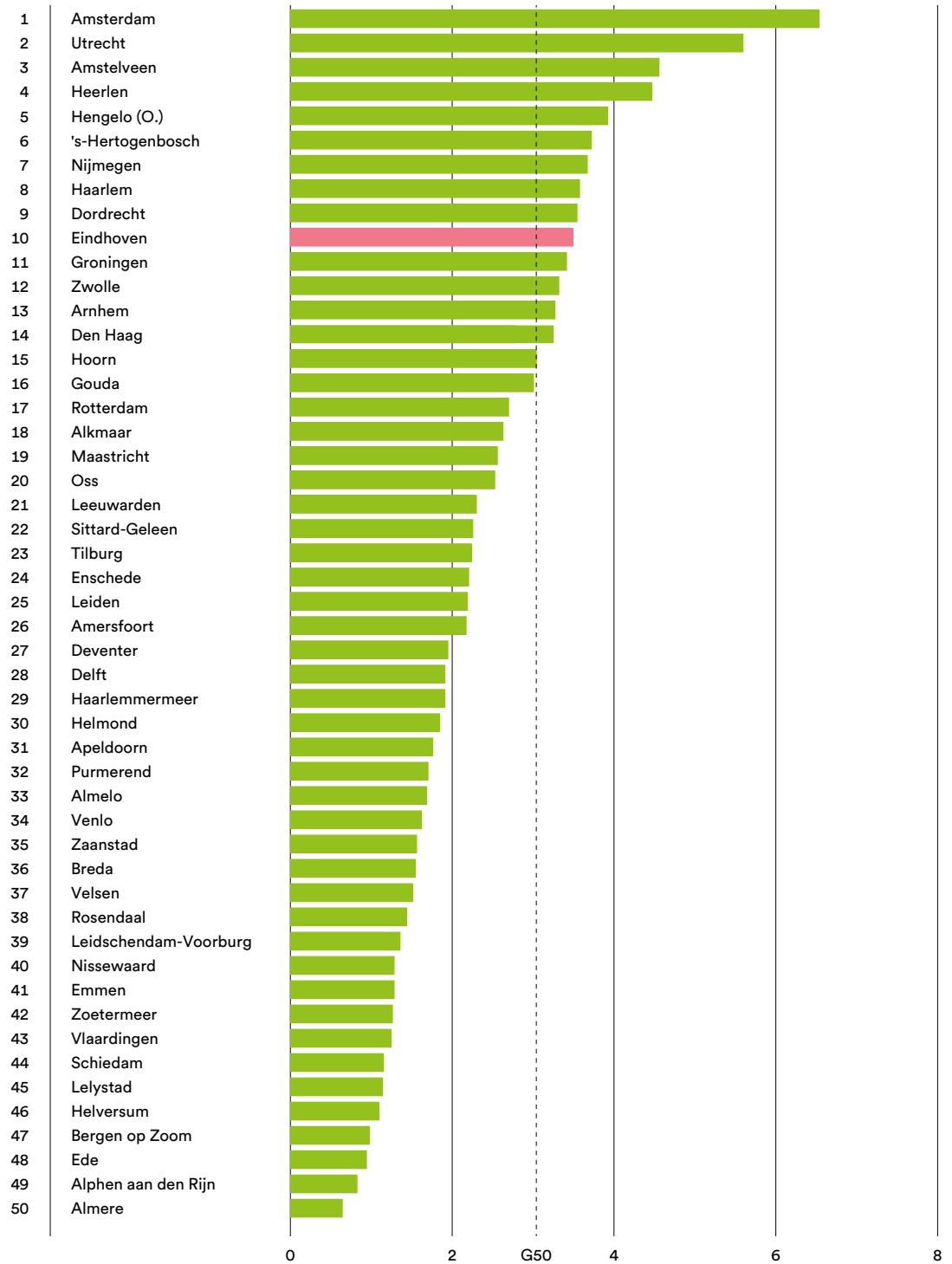
Cultureel Eindhoven binnen Europa

In vergelijking met andere Europese steden scoort Eindhoven redelijk hoog op het gebied van cultuur en creativiteit. In de Cultural and Creative Cities Monitor van de Europese Commissie wordt data bijgehouden van culturele steden, die bijvoorbeeld ooit European Capital of Culture zijn geweest of veel internationale culturele festivals organiseren. In deze monitor behoort de regio Eindhoven tot de categorie grote steden (250.000-500.000 inwoners), een groep bestaande uit 40 steden. Uit de meest recente cijfers van de monitor behaalt Eindhoven binnen deze groep de 7de plek. Deze positie wordt bepaald door het optellen van scores op het gebied van Cultural Vibrancy (culturele levendigheid), Creative Economy (creatieve economie) en Enabling Environment (stimulerende omgeving). In figuur 4 is te zien welke indicatoren per categorie bijdragen aan de score.

In de categorie Cultural Vibrancy scoort Eindhoven een 24,4 (gemiddeld 24,2). Wat betreft het aantal culturele faciliteiten scoort Eindhoven lager dan het gemiddelde voor steden van vergelijkbare grootte. Alleen het aantal bioscopen is hoger dan door de bank genomen. Eindhoven scoort wel hoger dan gemiddeld in de categorie Cultural Participation & Attractiveness. Dit komt vooral door de hoge score voor tevredenheid over culturele faciliteiten. Volgens de inwonersenquête 2022 waarden inwoners van Eindhoven het cultuuraanbod gemiddeld met een 7.1.⁴⁷

Figuur 03 Aantal podiumkunsten per 1000 inwoners, Top 50 steden in Nederland

Bron: Atlas voor Gemeenten 2022

De hoge score van Eindhoven in de monitor is grotendeels te danken aan de hoge scores in de categorie Cultural Economy. Onder deze categorie valt de sectie Intellectual Property & Innovation, waarop Eindhoven ver boven het gemiddelde scoort. Voor deze sectie wordt gekeken naar ICT-patentaanvragen en toepassingen van community design (zie tabel 1). Het hoge aantal ICT-patentaanvragen is te verklaren door de bedrijvigheid in Brainport. Op het gebied van community design-toepassingen behaalt Eindhoven zelfs de hoogst mogelijke score van 100. Dit is te verklaren door het sterke designklimaat van de stad, waarbij design wordt gebruikt voor verschillende problemen en vraagstukken. Ook de Design Academy speelt een rol in deze hoge score.⁴⁸

Ook in de categorie Enabling Environment scoort Eindhoven bovengemiddeld. Van de verschillende factoren waaruit deze score is opgebouwd, is een aantal opvallend hoog. Voor het aantal afgestudeerden in ICT krijgt Eindhoven een score van 53,2, waar het gemiddelde 28 is. Vanwege Eindhoven Airport scoort Eindhoven ook hoog in de subcategorie 'toegang tot passagiersvluchten': opnieuw een score van 100. Verder scoort Eindhoven hoog op de factoren People Trust en Quality of Governance.

Wat opvalt aan de positie van Eindhoven op de Cultural and Creative Cities Monitor, is dat vooral de scores voor Cultural Economy en Enabling Environment hoog zijn, waar Cultural Vibrancy een gemiddelde score behaalt. De hoge positie van Eindhoven in de monitor heeft dus niet zozeer te maken met een opvallend sterke kunst- en cultuursector. De stimulerende omgeving die in Eindhoven zo sterk is, lijkt dus niet direct een invloed te hebben op de culturele levendigheid van de stad.

Verder wordt Eindhoven ook genoemd in het rapport 'Market Analysis of the Cultural and Creative Sectors in Europe' door het European Investment Fund (2021). In dit rapport wordt het toenemende aantal creatieve plekken vermeld dat bijdraagt aan de lokale economie als trend binnen Europa. Strijp-S wordt hierbij aangeduid als voorbeeld en omschreven als een van de belangrijkste creatieve hubs van Europa. Ook de Dutch Design Week wordt hierbij genoemd.

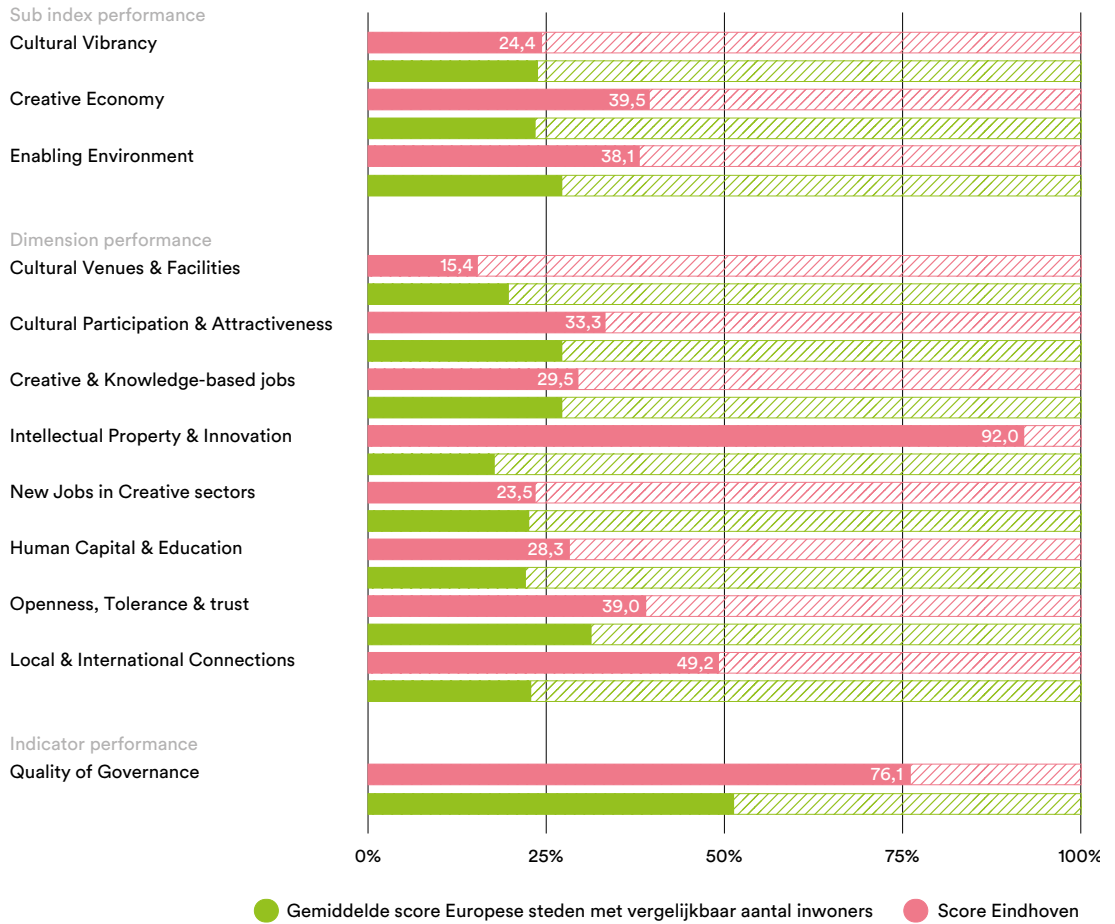
Figuur 04 Uitsplitsing categorieën Cultural and Creative Cities Monitor

Categorieën	Indicatoren	Gegevens per indicator
Culturele levendigheid	Culturele locaties & voorzieningen	Bezienswaardigheden; musea en kunstgalerijen; bioscopen; concertzalen en muziekgebouwen; theaters
	Cultuurdeelname & aantrekkelijkheid	Overnachtingen door toeristen; musea-bezoekers; bioscoopbezoek; tevredenheid met culturele faciliteiten
Creatieve economie	Aantal culturele en creatieve banen	Banen in kunst, cultuur en entertainment; banen in media en communicatie; banen in andere creatieve sectoren
	Intellectueel eigendom en innovatie	ICT-patentaanvragen; community design-toepassingen
	Nieuwe culturele en creatieve banen	Banen in nieuwe kunst-, cultuur- en entertainmentondernemingen; banen in nieuwe media- en communicatieondernemingen; banen in nieuwe ondernemingen in andere creatieve sectoren
Stimulerende omgeving	Menselijk kapitaal & onderwijs	Aantal afgestudeerden in kunst en geesteswetenschappen; aantal afgestudeerden in ICT; gemiddelde score in universiteitsranglijsten
	Openheid, tolerantie en vertrouwen	Buitenlandse afgestudeerden; in het buitenland geboren inwoners; tolerantie tegenover niet-Nederlanders; integratie van niet-Nederlanders; vertrouwen in de medemens
	Lokale en internationale verbindingen	Toegankelijkheid tot passagiersvluchten; toegankelijkheid per autoweg; toegankelijkheid per spoor
	Kwaliteit van bestuur	Kwaliteit van bestuur

Figuur 05

Subscores van Eindhoven

Bron: Eindhoven – European Cultural and Creative Cities Monitor - European Commission

Rol van de gemeente

De gemeente heeft op het gebied van cultuur en erfgoed een cruciale rol en maakt het culturele ecosysteem mede mogelijk. Een aantal taken van de gemeente is wettelijk verankerd, met name op het gebied van erfgoed en bibliotheken. In het kader van bestuurlijke samenwerking van gemeenten met het Rijk hebben met name grotere gemeenten ook een grote verantwoordelijkheid om een deel van de culturele infrastructuur te financieren, zoals podia en presentatieplekken. Gezamenlijk investeren de Nederlandse gemeenten jaarlijks een hoger bedrag in cultuur dan het Rijk. In Eindhoven staan cultuur en erfgoed prominent op de agenda: culturele voorzieningen worden gezien als een belangrijke bijdrage aan aantrekkingskracht en leefbaarheid van de stad. Bij groei van de stad is er ook oog voor cultureel aanbod. Bij stedelijke ontwikkeling op Strijp-S en het NRE-terrein is er een actieve strategie gevoerd op verankering van cultuur, en daarmee ook op verbreding van het culturele aanbod voor de inwoners en bezoekers van Eindhoven. Deze voorbeelden en ontwikkelingen kunnen als basis en inspiratie dienen om cultuur op nieuw te ontwikkelen gebieden, zoals District E en WoensXL, tot verdere bloei te brengen.

De gemeente speelt een grote rol in het mogelijk maken van cultuur in Eindhoven, zowel door ruimte te creëren (openbare ruimte of gebouwen), financiering door middel van subsidies en diverse regelgeving, bijvoorbeeld vergunningen. Stichting Cultuur Eindhoven voert het subsidiebeleid uit met mandaat van het college van B. en W. en adviseert de gemeente over diverse vragen betreffende cultuurbeleid en verbinding van cultuur met andere domeinen, zoals ruimtelijk en sociaal.

Op het gebied van cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie heeft de gemeente naast het mogelijk maken van subsidiëring een aantal andere taken. Voorbeelden hiervan zijn het verschaffen van accommodaties voor beeldende kunst, het doen van kunstaankopen (zoals kunstwerken in de openbare ruimte), het bevorderen van cultuureducatie in het onderwijs en het mogelijk maken van culturele manifestaties.⁴⁹ De gemeente heeft dit in 2022⁵⁰ ingevuld door te investeren in kunstbeoefening op amateurniveau en cultuureducatie.

Ook is er in dat jaar extra aandacht besteed aan het designimago van Eindhoven.⁵¹

De gemeente Eindhoven heeft met het Van Abbe-museum ook een stedelijk museum voor beeldende kunst en is eigenaar van de collectie. De gemeente draagt verder bij aan het verwerven, behouden, wetenschappelijk onderzoeken en presenteren van kunstzinnige en culturele zaken. Hieronder vallen bijvoorbeeld musea en exposities, maar ook archeologie, heemkunde en historische archieven.⁵² In 2022 heeft de gemeente dit ingevuld door te focussen op het activeren en opbouwen van collecties, het organiseren van tentoonstellingen en verspreiding van beeldende kunst via educatieve activiteiten, bemiddeling en communicatie. Ook richtte de gemeente zich op fondsenwerving om uitbreiding van collecties mogelijk te maken.

Verder speelt de gemeente ook een grote rol bij het in stand houden en publiek toegankelijk maken van erfgoed. Onder deze noemer vallen historische gebouwen, beschermde stads- en dorpsgezichten en overige objecten met historische waarde in de publieke ruimte. Verder houdt de gemeente zich bezig met het beheer, onderhoud, toezicht en handhaven van cultureel erfgoed en het (digitaal) zichtbaar maken van cultuurhistorische waarden.⁵³ In Eindhoven kreeg dit in 2022 onder andere vorm door het openstellen van het erfgoedhuis en het toekennen van subsidies voor de restauratie van monumenten.⁵⁴ In de meest recente erfgoeddoelen van de gemeente Eindhoven (2021-2022) staat het streven om erfgoed mee te nemen in de groeiambitie van de stad.

Tot slot heeft de gemeente verplichtingen op het gebied van media, zoals lokale omroepen en bibliotheken.⁵⁵ In 2022 hield de gemeente zich bezig met het mogelijk maken van een dagelijkse informatievoorziening voor Eindhovenaren. Hierbij lag de grootste rol bij Studio 040, die via televisie, radio, online en social media nieuwsberichterij verzorgt.⁵⁶

2. Perspectief van de sector

Leeswijzer

In dit hoofdstuk van de Cultuurscan beschrijven we de actuele situatie in de culturele sector waarbij we focussen op de situatie in Eindhoven. We beginnen met de toelichting over wat we als Cultuur Eindhoven binnen de stad Eindhoven subsidiëren. Daarna gaan we dieper in op wat de impact van de coronacrisis is geweest voor de sector. We zoomen in op de noodsteun die door de gemeente is ingezet in de jaren 2020-2022 om cultuur in de stad vitaal te houden. Daarna benoemen we de algemene ontwikkelingen en trends die zowel landelijk als in Eindhoven te zien zijn. Actuele knelpunten komen daarbij aan bod, zoals het gebrek aan personeel en stijgende kosten als gevolg van de energie- en economische crisis.

Bij de beschrijving van het culturele ecosysteem in Eindhoven kijken we zo breed mogelijk. We maken geen onderscheid tussen gesubsidieerde en niet gesubsidieerde initiatieven. Makers en organisaties in de stad zijn stevig verbonden met elkaar en dragen ieder op hun eigen manier bij aan een breed en aantrekkelijk cultuuraanbod. De beschrijving van de sector per discipline is zo objectief en neutraal mogelijk, om inzicht in en een overzicht van de actuele situatie te geven. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een aantal elementen van de uitvoering van het subsidiebeleid, zoals financiële aspecten en hoe er met de geldende codes wordt omgegaan in de huidige subsidiesystematiek.

2.1 De subsidiesystematiek

Cultuur Eindhoven subsidieert culturele instellingen voor hun activiteiten als die passen binnen de door de gemeenteraad van Eindhoven vastgestelde Cultuurbrief 2021-2024. Het juridische kader hiervoor vormen de subsidieregelingen Cultuur Eindhoven 2021-2024. Het subsidiebeleid bestaat uit verschillende onderdelen die een samenhangend geheel vormen, maar los van elkaar worden uitgevoerd. De verschillende deelregelingen zijn de Eindhovense Basis, meerjarige subsidies voor professionele kunsten in samenhang met BrabantStad, tweejarige programma's, projecten, Snelgeld en gilden. Daarnaast wordt er namens het college van B&W op basis van een collegebesluit een beperkt aantal gelabelde subsidies verstrekt.

2.1.1 Eindhovense Basis (BAS)

De Eindhovense Basis is een vierjarig subsidieprogramma waarin subsidie wordt verleend voor acht functies. Deze zijn in de Cultuurbrief 2021-2024 benoemd en vormen de culturele basisinfrastructuur. Deze functies zijn ingevuld door evenzoveel organisaties en betreffen Bibliotheek Eindhoven, Stichting CKE, CultuurStation, Stichting de Effenaar, Stichting Eindhoven Museum, Muziekgebouw Eindhoven, Parktheater Eindhoven en Stichting Film- en Theatercentrum Plaza Futura (gevestigd in Natlab). Deze organisaties ontvangen een vierjarige subsidie. Daarnaast behoort ook het stedelijk museum voor moderne kunst tot de basisvoorzieningen. Dit betreft het Van Abbemuseum dat geen zelfstandige entiteit is, maar een gemeentelijke dienst. Het lichtkunstfestival GLOW wordt gezien als een evenement dat onderdeel is van het basisaanbod op het gebied van cultuur. De financiering hiervan gebeurt in het kader van het evenementenbeleid.

Alle BAS-functies maken wel deel uit van deze scan, Cultuur Eindhoven beschikt echter niet over financiële en prestatiegegevens van de twee laatstgenoemde organisaties.

2.1.2 BrabantStad-regeling

Bij de regeling 'Professionele kunsten Eindhoven in samenhang met BrabantStad' zijn vierjarige subsidies verleend aan 17 organisaties die ook meerjarige subsidie hebben aangevraagd bij de provincie en velen van hen bij het Rijk. De regeling is tot stand gekomen dankzij het bestuurlijk overleg 'BrabantStad' van de provincie Noord-Brabant met de gemeenten Breda, Eindhoven, Helmond, 's-Hertogenbosch en Tilburg. De focus ligt op de ontwikkeling, productie en presentatie van professionele kunsten. Er zijn vier specifieke functies binnen deze regeling, namelijk festival voor kunst en technologie, presentatie-instelling hedendaagse beeldende kunst, symfonieorkest en urban cluster. De organisaties die binnen deze regeling worden gefinancierd door Cultuur Eindhoven zijn:

- Stichting So What's Next?
- Stichting Baltan
- philharmonie zuidnederland
- Stichting Tromp Muziek Biennale
- Stichting Make Eindhoven
- Afslag Eindhoven
- Stichting Kazerne
- Stichting STRP
- De Fabriek
- Stichting MU
- Stichting Rugged Solutions
- Stichting Watershed
- Stichting Tegentijd (United Cowboys)
- Stichting Makerdays
- Stichting Urban Eindhoven
- Stichting De Ontdekkfabriek
- Stichting Onomatopée

Drie van de hierboven genoemde organisaties ontvangen van het Rijk subsidie in het kader van de landelijke Basisinfrastructuur (BIS), te weten philharmonie zuidnederland, MU en Stichting Urban Eindhoven. Dutch Design Foundation (DDF) maakt onderdeel van de landelijke BIS, financiering wordt echter door de gemeente Eindhoven verstrekt, o.a. omdat het budget voor DDF geen onderdeel uitmaakt van het cultuurbudget.

Daarnaast ontvangt Stichting BioArt Laboratories de subsidie in het kader van de landelijke BIS. Stichting BioArt Laboratories heeft in 2020 ook subsidie aangevraagd binnen de BrabantStad-regeling en een positief advies van de Cultuurraad gekregen. Omdat het subsidieplafond ontoereikend was om alle positief beoordeelde aanvragen te honoreren is door Cultuur Eindhoven geen subsidie verleend.

2.1.3 Tweejarige programma's

Voor terugkerende activiteiten en langer lopende programma's kan een tweejarige programmasubsidie worden verleend. Deze subsidie is bedoeld voor organisaties die activiteiten ontplooiën op het gebied van cultuureducatie en/of vrijetijdsaanbod en/of professionele kunst. Hierbij ligt de nadruk op talentontwikkeling, onderzoek, productie of presentatie van kunst en cultuur binnen Eindhoven voor de periode 2021-2022 en voor de periode 2023-2024.

Voor de periode 2021-2022 zijn twaalf programmasubsidies verleend. Voor de periode 2023-2024 zijn zestien programmasubsidies verleend. Voor deze laatste periode zijn door het college incidentele middelen beschikbaar gesteld voor vijf organisaties die een positief advies ontvingen van de Cultuurraad, maar niet gehonoreerd konden worden binnen het oorspronkelijk beschikbare subsidieplafond van 2 miljoen euro totaal. Dankzij de extra middelen van € 680.000,- krijgen vijf organisaties van bevlogen Eindhovense makers de kans om in de periode 2023-2024 meer activiteiten voor en met verschillende groepen inwoners uit te voeren. Het is een belangrijke impuls voor verbreding van het cultureel aanbod in de stad en voor verdere ontwikkeling van Eindhovense makers.

2.1.4 Projecten

Drie keer per jaar kunnen aanvragen voor projectsubsidies worden ingediend. Er zijn dus twaalf rondes mogelijk gedurende de gehele periode 2021-2024. Het gemiddeld aantal aanvragen per ronde ligt tussen tien en vijftien. Hierbij is er elke ronde sprake van zowel nieuwe aanvragers als organisaties die eerder projectsubsidie hebben aangevraagd. Hoewel de projecten een incidenteel karakter hebben, is het

voor organisaties ook mogelijk om aan te vragen voor terugkerende projecten, zoals een evenement (Popwaarts, Night of the Nerds, Stap op de Rode Loper). Dat komt de continuïteit van het aanbod ten goede.

2.1.5 Snelgeld

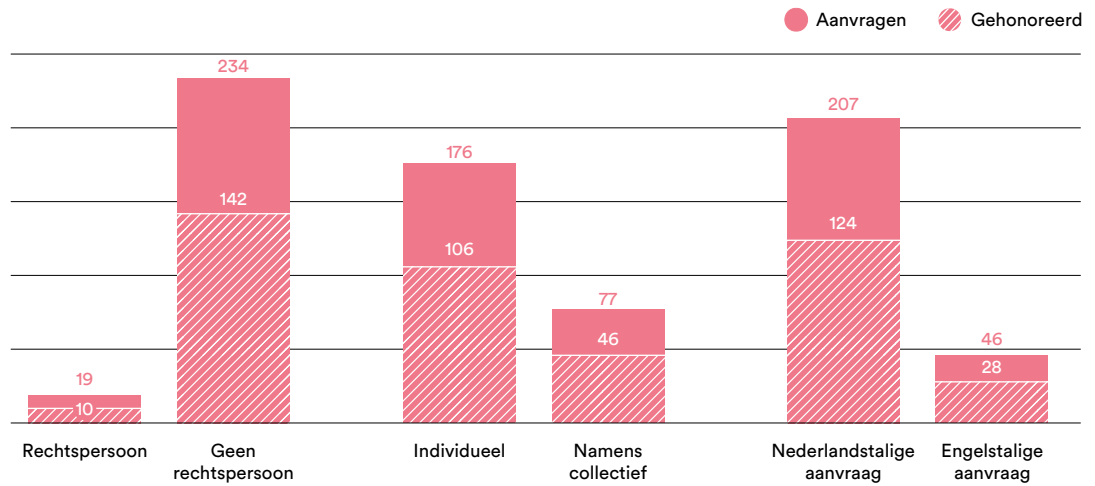
In de regeling Snelgeld kunnen zowel rechtspersonen als natuurlijke personen een subsidie aanvragen. De bijdrage aan individuele makers vormt een impuls voor hun professionele loopbaan en is gericht op het stimuleren van de artistieke en/of zakelijke ontwikkeling, bijvoorbeeld door opbouw van publiek en nieuwe opdrachtgevers. Met ingang van 2021 is het ook mogelijk voor collectieven van meerdere makers om een aanvraag in te dienen voor een gezamenlijk project. Om recht te doen aan internationale makers die gevestigd zijn in Eindhoven is het ook mogelijk een aanvraag in het Engels in te dienen. Aanvragers mogen niet twee keer voor dezelfde activiteit aanvragen, maar dezelfde makers vragen herhaaldelijk aan voor verschillende projecten. Een beperkt bedrag levert een waardevolle bijdrage aan een onderzoek, productie of presentatie. Dit kan voor alle artistieke disciplines van meerwaarde zijn; voor een onderzoek, residency of tentoonstelling van een beeldend kunstenaar of ontwerper tot het maken van een muziekalbum of publicatie, een bijdrage aan een theater-/dansproductie of de ontwikkeling van een filmscenario of boek. Het komt ook voor dat de programmatische invulling van bijvoorbeeld een expositieplek door individuele subsidies per maker verzorgd wordt.

Sinds het ingaan van de Snelgeldregeling in 2017 is het beschikbare budget per tranche jaarlijks gestegen. Zo is het budget in de periode 2017-2020 gegroeid van 40.000 euro in 2017 naar 150.000 euro in 2020. Bij de verdeling van het budget in de Cultuurbrief 2021-2024 is 150.000 euro per jaar gereserveerd voor Snelgeld. Vanwege ingrijpende gevolgen van de coronacrisis voor de makers is uit het steunpakket in 2021 en 2022 een extra bijdrage aan Snelgeld beschikbaar gesteld. Provincie Noord-Brabant heeft een matchingsregeling opgezet voor gemeenten die subsidies aan makers verlenen. Cultuur Eindhoven heeft sinds 2018 hiervoor jaarlijks het maximaal beschikbaar bedrag van € 50.000,- ontvangen. Door de alsmaar groeiende vraag, blijft het Snelgeld-plafond structureel over-

Figuur 06

Achtergrond aanvragers Snelgeld

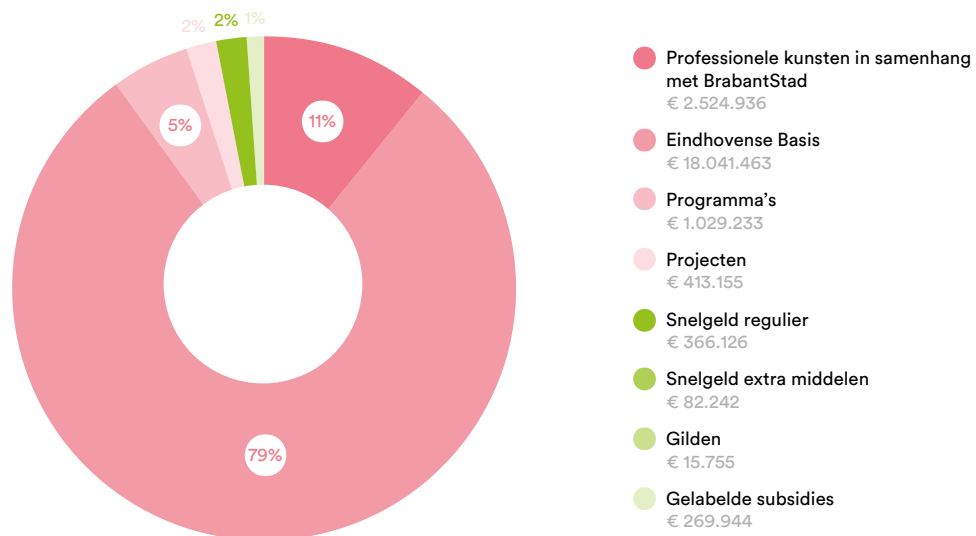
Bron: Tussentijdse rapportage KPI 2022, Cultuur Eindhoven

Figuur 07

Verdeling subsidiebudget 2022

Bron: Jaarverslag KPI 2022, Cultuur Eindhoven

vraagd. Deze groeiende vraag is deels te verklaren door de effecten van de coronacrisis op de beroepspraktijk van makers. Het Snelgeld biedt ontwikkelingskansen aan makers, waardoor zij zelf initiatief kunnen nemen voor onderzoek, productie of presentatie. Met name op het gebied van producties in de beeldende kunst en creatieve industrie, omdat in deze disciplines veel individuele makers aanwezig zijn. Voor hen is het Snelgeld de enige mogelijkheid om subsidie aan te vragen.

2.1.6 Gelabeld

Deze subsidies worden verstrekt op basis van een collegebesluit. In 2023 betreft het subsidies voor de volgende doeleinden:

- bijdrage aan Cultuureducatie met Kwaliteit (CmK): deze regeling komt voort uit een landelijk convenant over cofinanciering door de gemeente en het Rijk en voorziet in een aanbod voor het onderwijs waarbij cultuureducatie in alle disciplines en voor alle leeftijdsgroepen aangeboden wordt. De uitvoering van dit programma is in handen van CultuurStation;
- huurcompensatie aan BROET en Baltan, als huurcompensatie voor huisvesting in Natlab op basis van het collegebesluit van 9 april 2013;
- bijdrage aan bewonersbibliotheken waarvoor Bibliotheek Eindhoven een factuur indient voor gemaakte kosten.

2.1.7 Gilden

Eindhoven kent negen nog actieve gilden. Zij zijn verspreid gevestigd over de stad. Deze gilden krijgen jaarlijks een subsidie van 1.750 euro voor het in stand houden van hun traditionele activiteiten. Het gaat om de volgende gilden:

- Ridderlijk gilde Sint Sebastiaan
- Sint Martinusgilde Tongelre
- Sint Jorisgilde Gestel en Blaarthem
- Sint Jorisgilde Stratum
- Sint Catharinagilde Tongelre
- Sint Catharinagilde Eindhoven-Stad
- Sint Catharinagilde Strijp
- Sint Catharinagilde Woensel
- Sint Catharinagilde tot Blortem en Gestel

2.1.8 Conclusie

Cultuur Eindhoven subsidieert een breed scala aan organisaties en activiteiten binnen de kaders van de Subsidieverordening Cultuur Eindhoven 2021-2024. De Basisinfrastructuur is in 2017 ingevoerd. De organisaties die de functies invullen, bestonden al vóór 2017, met uitzondering van het CultuurStation. CKE voerde deze functie aanvankelijk uit. Met ingang van 1 augustus 2017 is CultuurStation een zelfstandige organisatie voor de bemiddelingsfunctie tussen onderwijs en cultuur. De functie/het aanbod heeft vanaf het begin van de beleidsperiode bestaan. De uitvoering ervan is losgemaakt van het CKE en in een zelfstandige organisatie ondergebracht.

De gesubsidieerde programma's vertegenwoordigen gezamenlijk een divers aanbod. Dat komt voor een belangrijk deel overeen met de activiteiten die eerder door de gemeente Eindhoven gesubsidieerd werden. Binnen de diverse regelingen wordt een diversiteit aan activiteiten, verdeeld over verschillende disciplines, gehonoreerd.

De flexibilisering van het budget is zichtbaar in meerdere opzichten. In 2021 is er met de komst van de Brabantstad-regeling naast de Eindhovense Basis meer ruimte gekomen voor structurele subsidie voor vier jaar, wat organisaties ruimte geeft om een stevigere positie in de stad in te nemen. De flexibiliteit en verrijking van het aanbod wordt via de Programma-, Projecten- en Snelgeldsubsidie gerealiseerd. Daarbij is te zien dat in 2021 veel individuele makers in de stad, werkzaam binnen diverse disciplines, via de Snelgeld-regeling een extra steun in de rug hebben ontvangen om hun beroepspraktijk verder te ontwikkelen. Covid-19 had in 2021 nog veel beperkende invloed op de mate waarin activiteiten mogelijk waren. Tussen de verschillende disciplines is niet altijd een scherpe scheidslijn zichtbaar. Organisaties werken samen en overschrijden hun eigen discipline en/of hun eigen domein. Zo is er een verschuiving zichtbaar van organisaties die hun focus van beeldende kunst naar meer multidisciplinaire vormen hebben verlegd, waarbij kunst en design of kunst en techniek samengaan. Daardoor begeven zij zich meer op het terrein van wat nu de creatieve industrie wordt genoemd.

2.2 Impact van coronacrisis

2.2.1 Corona en noodsteun

Dankzij de gemeentelijke noodsteun in de vorm van subsidie of huurkorting en coulance met betrekking tot uitgevoerde activiteiten, hebben veel culturele instellingen in de stad gedurende de afgelopen jaren standgehouden. Met name voor de podiumkunsten hebben lange tijd geen of nauwelijks activiteiten plaats kunnen vinden. Het aantal bezoekers voor muziekconcerten en theatervoorstellingen is in die periode drastisch afgenomen. Uit het rapport Waarde van Cultuur blijkt dat het totaal aantal voorstellingen in Brabant van podiumkunsten gehalveerd was in 2020 tot 3.262 (in lijn met de landelijke trend). In de periode 2013 t/m 2019 was dat gemiddeld 6.000 á 6.500. Verdeeld over de podiumkunstdisciplines betrof het aantal uitvoeringen in 2020 voor theater 711, muziek 1127, dans 188, muziektheater 368, kleinkunst/cabaret 651 en overige 217.

Het totale bereik van die podiumkunstvoorstellingen was in 2020 in Noord-Brabant ongeveer 25% van wat het in de periode daarvoor was: 590.000 bezoeken in 2020 ten opzichte van ongeveer 2.000.000 per jaar in de periode 2013 t/m 2019. Wat ook in lijn was met de landelijke trend.

Verdeeld over de podiumkunstdisciplines betrof het aandeel van het publiek in 2020 voor theater 40% van het publiek ten opzichte van de pre-covid-periode, bij muziekuitvoeringen 23%, dans 45%, muziektheater 28%, kleinkunst-cabaret 37% en bij de overige voorstellingen 13%. In absolute aantallen is bij muziekuitvoeringen het bereik in 2020 voor het grootste deel geslonken. Daar waren 723.000 bezoeken per jaar minder dan in de pre-covid-periode.

In 2021 was het beeld vanwege langdurige lockdown-periodes en beperkingen nog niet veel beter, maar er zijn geen vergelijkende cijfers voor Brabant gepubliceerd.

In 2022 was na het eerste kwartaal weer alles mogelijk en kon de sector alle publieksactiviteiten weer opstarten. De indicatie is dat met name bij festivals het aantal bezoekers weer snel is toegenomen. Publiek

voor andere vormen van het podiumkunstenaanbod komt langzamer op gang.⁵⁷

Vergelijkbaar met podiumkunsten is de bioscoop-exploitatie. Ook daar waren de effecten van corona duidelijk merkbaar. Waar bioscoopbezoek en -recette een sterke groei lieten zien tot de coronacrisis, zijn de cijfers in 2021 nog veel lager dan daarvoor.⁵⁸ Zoals verderop in dit hoofdstuk beschreven, onder film en audiovisueel, is het bioscoopbezoek in 2021 vergelijkbaar met dat van 2008. Tegelijkertijd zijn er signalen dat er wel veel nieuw publiek naar de zalen komt.⁵⁹ Ook blijkt uit een trendanalyse van Stichting Digitaal Informatieplatform, waaraan theaters en toneelmakers verbonden zijn, dat er in Brabant weliswaar over de breedte sprake is van daling in verkoop van kaarten van gemiddeld 12%, maar dat de bestelmomenten weer ongeveer gelijk zijn aan de pre-covid-periode.⁶⁰ Verder blijkt uit de analyse dat bij theaters de verhouding ouderen dat een kaartje koopt weer ongeveer gelijk is aan de periode voorafgaand aan covid. Specifieke gegevens over cultuurbezoek van Eindhovenaren zijn te vinden in Hoofdstuk 3 van de Cultuurscan, waar we ingaan op de Cultuurmonitor 2022 van de gemeente Eindhoven. De impact van Covid-19 is de afgelopen jaren sterk voelbaar geweest, maar ook nu alle activiteiten weer mogelijk zijn blijven bepaalde gevolgen langdurig invloed houden op de dagelijkse bedrijfsvoering. Er is een nieuwe werkelijkheid waar podiumkunstinstanties en makers zich toe moeten verhouden.

Hoewel de culturele sector in het algemeen flinke klappen heeft gehad door de gevolgen van de coronacrisis, zijn er wel grote verschillen tussen de disciplines. De presentatie-instellingen in de stad hebben relatief lage publieksinkomsten of waren vanwege de ruimtes makkelijker corona-proof in te richten dan bijvoorbeeld een bioscoopzaal (bijvoorbeeld het PreHistorisch dorp dat hoofdzakelijk buiten is). Gevolgen waren afgelopen jaren dan ook vooral organisatorisch, financieel, emotioneel en rondom publieksbinding. Zo was de verbinding houden met het publiek lastig met wisselende openingsmogelijkheden, uitgestelde of gecancelde exposities en een gedeeltelijk online-programma. Binnen organisaties, zeker in de

erfgoed- en beeldende kunstsector, waar veel met vrijwilligers wordt gewerkt, zijn ook veel van die netwerken verzwakt. Uit resultaten van verantwoordingen over 2021 en verwachtingen voor 2022 is echter gebleken dat zeker bij (gratis) presentatie-instellingen het publiek zijn weg weer terugvindt en exposities over het algemeen goed bezocht worden. Daar waar organisaties binnen de disciplines beeldende kunst, creatieve industrie en erfgoed minder financiële consequenties hebben ervaren, was dat voor makers het tegenovergestelde. Veel creatieve makers die hun verdiensten halen uit exposeren, verkopen van werk en werken in opdracht, hebben afgelopen jaren financieel flinke klappen opgelopen. Exposities werden geannuleerd of verschoven, het vinden van kopers was moeilijker en netwerk mogelijkheden voor bijvoorbeeld nieuwe opdrachtgevers waren minimaal. Creatieve makers, voornamelijk beeldend kunstenaars, zijn al een behoorlijk kwetsbare doelgroep en daar heeft de coronacrisis zeker niet in positieve zin aan bijgedragen.⁶¹

Wat betreft de letteren zijn ook daar de consequenties erg wisselend. Tijdens corona stegen het aantal lezers en de frequentie waarin werd gelezen, maar fysieke programma's over literatuur werden uitgesteld of geannuleerd. Ook fysieke plekken zoals boekenwinkels hebben het, naast de al bestaande concurrentie van het internet en online-boekwinkels, moeilijk gehad tijdens corona vanwege sluitingen. Ook voor schrijvers is het beeld diffuus. Zij voelden financieel vooral consequenties vanwege het niet doorgaan van activiteiten, zoals lezingen en literaire festivals, maar ook vanwege een lagere verkoop van boeken. In Eindhoven hebben organisaties als Watershed (digitale) programma's opgezet zoals 'Write-on', om te zorgen dat schrijvers ook op die manier aan het werk konden blijven.

2.2.2 Noodsteun

Omdat de beperkingen voor culturele activiteiten in de periode tussen maart 2020 en maart 2022 in diverse vormen van kracht waren, heeft de gemeente in deze periode ook noodsteun verleend aan 13 culturele instellingen en makers. Waar in 2020 nog de focus lag op de noodsteun aan gesubsidieerde organisaties, is in 2021 gekeken naar de gehele sector en

zijn noodsteunsubsidies verleend aan individuele makers, gesubsidieerde en niet gesubsidieerde organisaties en amateurkunst. Om te voorkomen dat instellingen vanwege effecten van de coronacrisis om zouden vallen en individuele kunstenaars en makers financieel in de problemen zouden komen om hun beroepspraktijk in stand te houden, is op verschillende manieren noodsteun verleend. Daartoe is de Subsidieregeling Covid-19 Noodsteun Cultuur 2021 gemaakt. Die bestond uit de regelingen 'Tegemoetkoming rechtspersonen' (286.068 euro, vier organisaties ontvingen noodsteun), 'Tegemoetkoming individuele makers' (1.307.340,95 euro, steun verleend aan 218 individuele makers) en 'Garantiesubsidie' (29.950 euro, twee organisaties). Daarnaast werd de 'Subsidieregeling Covid-19 noodsteun meerjarige subsidieontvangers Subsidieverordening Cultuur Eindhoven 2021-2024' in het leven geroepen. Drie organisaties hebben hiervan gebruikgemaakt. Voor steun aan amateurkunstverenigingen en een programma van herstel door CKE is aanvullend 200.000 euro verleend aan CKE. Daarnaast heeft het college aan een aantal podia steun verleend in de vorm van huurkorting in 2021 en Q1 2022. In 2022 is voor het herstel van de beroepspraktijk van Eindhovense makers 300.000 euro bestemd voor diverse specifieke maatregelen. 47 makers maakten hiervan gebruik.

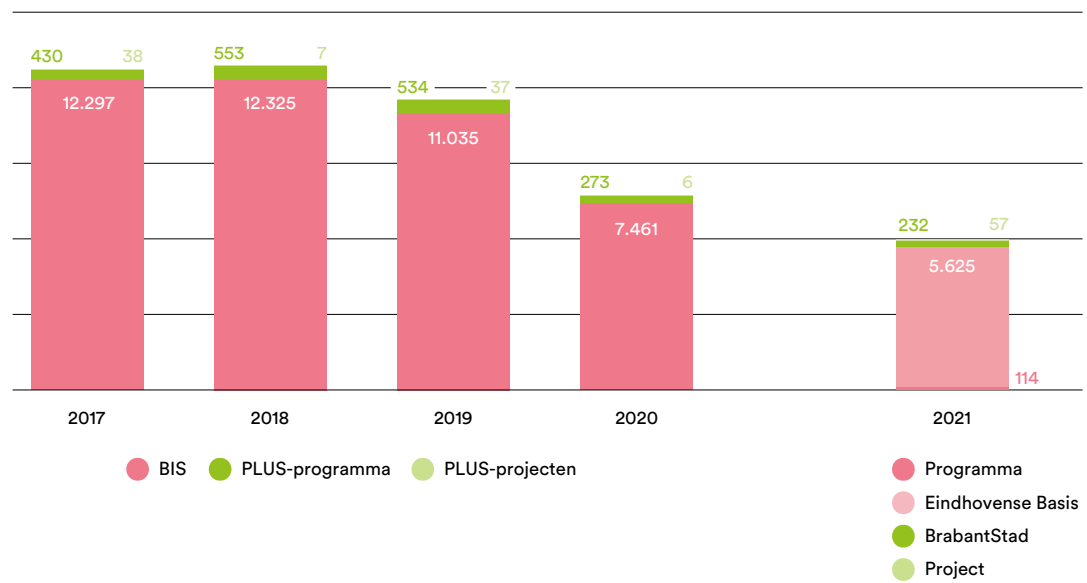
In totaal is in de periode 2020-2022 door Cultuur Eindhoven 6.098.906 euro aan steun verleend aan makers en culturele organisaties.

In 2022 is vanwege gestegen energielasten door het college de 'Subsidieregeling noodmaatregelen maatschappelijke/ culturele subsidiepartners en buurthuizen wegens stijging energielasten' opengesteld. Voor culturele subsidiepartners is voor 2022 850.000 euro beschikbaar en voor 2023 1.075.000 euro. Daarbinnen zijn tot nu toe vijf instellingen die meerjarige subsidie ontvangen extra ondersteund.

Figuur 08

Aantal voorstellingen gesubsidieerde instellingen

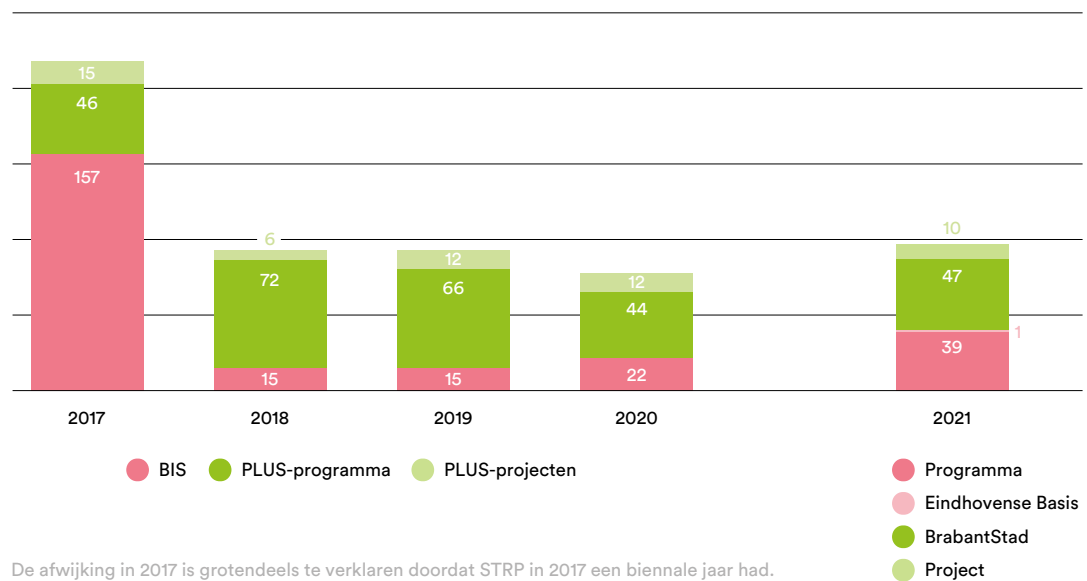
Bron: Tussentijdse rapportage KPI 2022, Cultuur Eindhoven

Figuur 09

Aantal tentoonstellingen gesubsidieerde instellingen

Bron: Tussentijdse rapportage KPI 2022, Cultuur Eindhoven

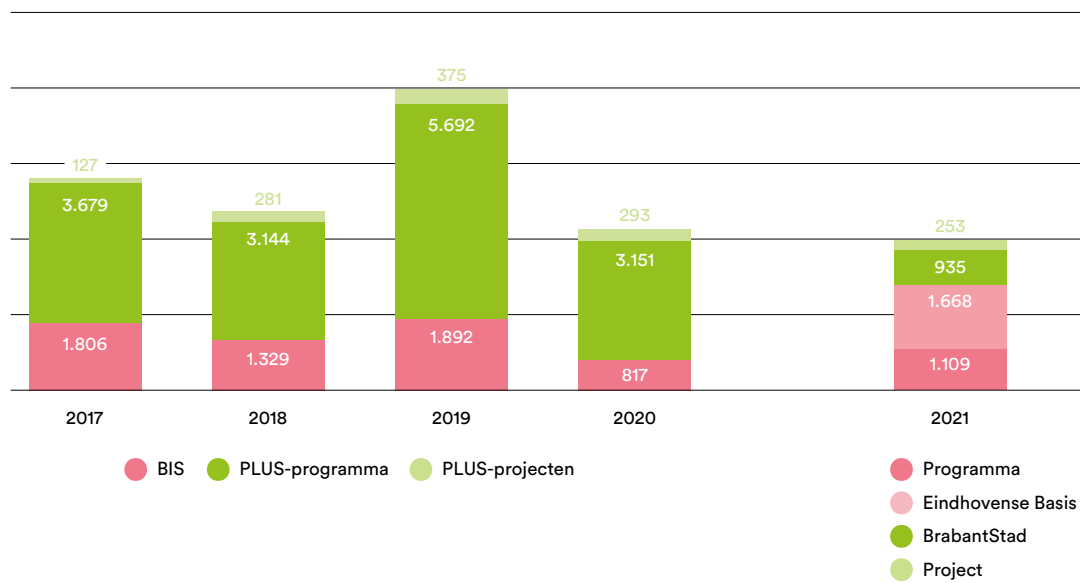

De afwijking in 2017 is grotendeels te verklaren doordat STRP in 2017 een biennale jaar had.

Figuur 10

Aantal overige activiteiten gesubsidieerde instellingen

Bron: Tussentijdse rapportage KPI 2022, Cultuur Eindhoven

2.3 Ontwikkelingen en trends

2.3.1 Actuele knelpunten

2.3.1.1 Mensen

Behalve dat de makers hun beroepspraktijk als gevolg van corona soms moesten onderbreken of beëindigen, hebben ook veel organisaties tijdelijk hun vaste team moeten inkrimpen en minder zzp'ers ingehuurd. Een van de gevolgen van corona is daarom dat mensen die eerder werkzaam waren in de sector zich hebben laten omscholen of een andere beroepskeuze hebben gemaakt. Uit de sector krijgen we vooral het beeld dat er een tekort is aan technici en productiepersoneel. Vanwege schaarste is het niet alleen lastig om aan goede mensen te komen, ook de salariskosten en/of uurtarieven stijgen aanzienlijk. Behalve door krapte op de arbeidsmarkt is dit mede veroorzaakt door een algemene loonstijging vanwege inflatie. Voornamelijk presentatie-instellingen/musea, werkplaatsen en festivals in de beeldende, ontwerpende en literatuursectoren hebben hier last van. Zij werken vaak veel met zzp'ers (opbouw en afbouw, evenementen), specifiek technici en productiemedewerkers. Een tweede tekort op de arbeidsmarkt dat vaak wordt genoemd is dat aan financieel medewerkers, marketing-/communicatiemedewerkers en horecapersoneel. Vanwege schaarste op de gehele arbeidsmarkt en vele vacatures in andere, vaak beter betaalde sectoren is het lastig om goed personeel te vinden voor deze functies.

Tijdens corona is met name de flexibele schil van personeel sterk afgenomen wegens beperkende maatregelen.⁶² Dit geldt tevens voor horeca.⁶³ Omdat bij zzp'ers binnen de podiumkunsten de omzet laag was gedurende de covid-periode, zijn veel mensen overstapt naar andere sectoren. Zie ook hoofdstuk 4 van de Cultuurmonitor 2022.⁶⁴

2.3.1.2 Ruimtes

De gemeente Eindhoven heeft een portefeuille cultureel vastgoed waarin met name cruciale culturele spelers in de stad worden gehuisvest. Daarnaast zijn veel culturele initiatieven gehuisvest in gebouwen die particulier bezit zijn. In een enkel geval is de culturele organisatie zelf eigenaar van het gebouw.

Naast de gevestigde podia Effenaar, Muziekgebouw Eindhoven en Parktheater Eindhoven, die onderdeel van de basisvoorzieningen in de stad zijn, zijn er verschillende makers en makergezelschappen binnen de stad die ruimte nodig hebben om te werken. Deze hebben allemaal andere wensen wat betreft de gebouwen waarin ze hun maakproces kunnen uitvoeren. Een belangrijke plek daarvoor is onder andere Pand P dat, behalve als laagdrempelige vlakke vloertheaterzaal, ook fungeert als maak- en experimenteerplek voor onder andere de beginnende podiumkunstenaar. Bij Sectie C heeft Carte Blanche passend onderdak gevonden en United C zit al een aantal jaren naar haar zin aan de Kleine Berg. Deze plekken zijn echter nooit in eigendom van het gezelschap of de maker zelf. Er is praktisch altijd sprake van een commerciële partij die de, op dat moment vaak incurante ruimte aanbiedt. Wat de plekken gemeen hebben, is dat er altijd een bepaalde mate van onzekerheid is ten aanzien van de huurtermijn. Voor Pand P is de gemeente overgegaan tot het toevoegen van het gebouw aan de portefeuille van cultureel vastgoed, om zo te waarborgen dat het een culturele functie en invulling behoudt. Maar het komt ook voor dat bijvoorbeeld een internationaal gewaardeerd dansgezelschap als The Ruggeds in de afgelopen jaren meerdere keren heeft moeten verhuizen en telkens genoeg moest nemen met een suboptimale tijdelijke ruimte, zoals nu als huurder van een NS-gebouw op het perron van Eindhoven Centraal Station. Ook organisaties die in gemeentelijk cultureel vastgoed zijn gehuisvest hebben soms te maken met tijdelijke en onzekere contracten, zoals United C en Paviljoen Ongehoorde Muziek. Dat laatste is gedwongen om van de huidige gewenste culturele locatie te vertrekken vanwege andere keuzes in het atelierbeleid, waarbij in het nog te verbouwen pand voorrang gegeven wordt aan ontwerpers.

Het overgrote deel van beeldend kunstenaars en ontwerpers werkt vanuit een eigen of gedeeld atelier. Er is vaak ruimte, materiaal en machinerie nodig om werk uit te voeren. In 2018 heeft de gemeente Eindhoven een Atelierbeleid opgesteld. Dit kwam vanuit de noodzaak voor actief beleid op vastgoed en ruimte voor makers. Door een combinatie van groei

van de creatieve sector, focus op design en met de autonome ontwikkeling van de stad, verdichting van het centrum en transformatie van leegstaand vastgoed naar voornamelijk woningen, staat de duurzame (huis)vestiging van creatieve ondernemers en kunstenaars onder druk.⁶⁵ Dit geldt niet alleen voor ateliers en studio's voor makers, maar ook voor bijvoorbeeld presentatieplekken van allerlei disciplines. Onder andere door tekort aan ruimte in de stad stijgen huurprijzen, soms zo extreem dat culturele organisaties of makers niet meer aan de prijzen kunnen voldoen. De huidige energiecrisis en extreme inflatie versterkt de financiële druk op de sector. Stijgende kosten voor materiaal, personeel en energie dwingt organisaties keuzes te maken in de programmering door bijvoorbeeld jaarlijks minder exposities te organiseren.

Volgens de landelijke Cultuurmonitor zijn er weinig presentatieplekken op het gebied van design. In Eindhoven zien we echter wel veel presentatieplekken, zoals te lezen in paragraaf 2.4.6.

2.3.2 Trends

2.3.2.1 Digitalisering

Tijdens corona is digitalisering urgent geworden om vanuit de podiumkunsten binding te houden met de achterban. Landelijk werden verschillende initiatieven ontplooid waarvan "The Streamers" een van de bekendste voorbeelden is. In Eindhoven werden echter als eerste, bij de Effenaar, de "Isolation Sessions" gehouden met aanbod van live online-popmuziek die veel bezoekers trok. Playgrounds heeft zichzelf opgewerkt als een van de belangrijkste digitale aanbieders van dit soort programma's. Nu corona wegebt wordt weer duidelijk dat podiumkunsten live beleven toch nog steeds de grootste impact heeft. Tegelijkertijd wordt er gekeken welke aanvullende waarde digitalisering heeft bij het bereiken en bedienen van het publiek.⁶⁶ Ook in Eindhoven zijn daar voorbeelden van. Zo zet de Tromp Percussion Eindhoven het tijdens dit muziekconcoers in om de achterban van de vele internationale deelnemers te bedienen. Playgrounds heeft zijn digitale publiek niet verloren. En de Effenaar heeft een project opgezet waarbij het samen met muzikanten op zoek gaat naar de mogelijkheden van digitalisering: als extra alternatieve vorm

van expressie bij live-uitvoeringen, het creëren van extra contactmogelijkheden met publiek en het ontwikkelen van een alternatieve bron van inkomsten. De digitalisering binnen de sector is niet nieuw. Binnen erfgoed, beeldende kunst, creatieve industrie en letteren worden collecties en werken al jaren gedigitaliseerd en/of digitaal aangeboden. Echt hoogwaardig digitale programma's zijn wel in een stroomversnelling gekomen tijdens corona. Het blijkt, zeker in het geval van beeldende kunst en design, lastig te zijn om alle werken op gelijke wijze digitaal te kunnen ervaren als in het echt.⁶⁷ Daarnaast geven organisaties aan dat het lastig is om een verdienmodel te maken met digitale content. Online is veelal gratis, dus om mensen te laten betalen voor bijvoorbeeld een digitale expositie is een uitdaging. Tegelijkertijd wordt het potentieel aan publiek vele malen groter met een digitaal programma.

In de filmsector heeft digitalisering tijdens corona het landschap van productie en distributie van audiovisuele content voorgoed veranderd. Door de razendsnelle ontwikkeling van diverse platforms zijn nieuwe films inmiddels voor de klant tegelijk via diverse media te bekijken.

Digitalisering heeft ook een effect gehad op cultuurparticipatie en -educatie, met name de manier waarop vormen van cultuur beschikbaar zijn. Hierover meer in Hoofdstuk 3.

2.3.2.2 Duurzaamheid

De huidige energiecrisis, en in de kern daarmee ook de klimaatcrisis, is actueel en urgent voor de gehele culturele sector. De bedrijfskosten van verschillende podia in de stad nemen toe en voor bijvoorbeeld de muzieksector betekent de stijging van kosten voor gas, vliegtickets, hotelovernachtingen en de huur van tourbussen dat muzikanten optredens annuleren.⁶⁸ Het toont aan dat de sector de transitie in de toekomst verder moet doormaken en er in de bedrijfsvoering en het ontplooiën van activiteiten structureel rekening mee moet worden gehouden.

Deze alinea wordt nog aangevuld met meer informatie.

2.4 Disciplines

In deze paragraaf wordt er een beeld geschetst van de Eindhovense culturele sector per culturele discipline. Hierbij wordt de gehele keten zoveel mogelijk als leidraad genomen, zowel gesubsidieerd als ongesubsidieerd. Van opleidingen en ontwikkelingsplekken tot werkplaatsen en professionele podia. Er wordt gekeken naar de makers die zich in de stad bevinden maar ook naar organisaties of bedrijven. De bronnen die hierbij gebruikt zijn, kunnen per discipline verschillen maar er is ook overlap, bijvoorbeeld de Kamer van Koophandel (KvK) en de Waarde van Cultuur. In het geval van de disciplines creatieve industrie en beeldende kunst is er in het veld veel sprake van overlap. Amateurkunsten rekenen we in dit hoofdstuk niet tot een discipline en zijn meegenomen in Hoofdstuk 3 bij actieve cultuurbeoefening. Atelierruimtes, werkplaatsen maar ook presentatieruimtes worden veelal gebruikt door zowel ontwerpers als beeldend kunstenaars. Daarom is er in dat geval voor gekozen eerst per discipline de keten te schetsen en daarna een overzicht te geven van de plaatsen waar beide type makers actief zijn.

2.4.1 Podiumkunsten – muziek

Kamer van Koophandel-inschrijvingsgegevens op het gebied van podiumkunsten in Eindhoven:⁶⁹

- 16 x maken en uitgeven van geluidsopnamen
- 10 x dansscholen
- 188 x beoefening van podiumkunst
- 9 x producenten van podiumkunst
- 3 x circus en variété
- 5 x theaters en schouwburgen
- 2 x evenementenhallen

Er is in Eindhoven een divers aanbod aan niet-gesubsidieerde activiteiten op muzikaal gebied. Zo zijn er repetitieruimtes als 'De Oefenruimte' (met een locatie in Woensel en Berckelbosch) en de 'Anker Studio'. Ook zijn er diverse zelfstandige muziekdocenten/-scholen zoals MijnMuziekles en SingShop. Het CKE biedt als gesubsidieerde basisinstelling tevens muziekonderwijs in de vrije tijd aan. Daarnaast speelt PopEi als gesubsidieerde instelling een cruciale rol in het muzikale ecosysteem van de

stad. De organisatie biedt repetitieruimten aan en ondersteunt vooral jongere popmuzici en muziekproducers bij verschillende aspecten van hun ontwikkeling. En het Summa College biedt met Metafactory, Rock City Institute en Music Production Lab op mbo-niveau opleidingen op het gebied van popmuziek aan. Tijdens het jaarlijks rondreizende festival Popronde hebben opkomende Eindhovense bands daarnaast tevens de mogelijkheid zich landelijk te presenteren.

Voor wat betreft muziekpodia in de stad vinden er regelmatig optredens plaats bij broedplaatsen als TAC en Stroomhuis en ook in de diverse horecagelegenheden in de stad, zoals muziekcafé Altstadt, café Wilhemina, 't Rozenknopje en Fifth-NRE. Ook zijn er muziekactiviteiten in bijvoorbeeld de Catharinakerk. Grootschaligere concerten en muziekfestivals kunnen in het Klokgebouw worden gerealiseerd. In het Philips Stadion zijn mogelijkheden om stadionconcerten te organiseren, al is dat tot nog toe beperkt tot concerten van Guus Meeuwis.

Binnen de meerjarige BrabantStad-regeling en Programmasubsidieregeling is het mogelijk om subsidie te verlenen voor het produceren en presenteren van muziek. Storioni (met kamermuziek), So Whats Next (jazz), philharmonie zuidnederland (klassiek, symfonische muziek), Paviljoen Ongehoorde Muziek (hedendaags gecomponeerde en geïmproviseerde muziek) en Tromp Percussion Eindhoven (muziekconcoure voor slagwerk) ontvangen alle meerjarige subsidie en bieden een gevarieerde programmering op diverse plekken in de stad. Via projectsubsidie heeft Stichting Bol Boluje de kans gekregen om in samenwerking met de Effenaar het programmeringsformat op het gebied van popmuziek "Party in No Man's land" te ontwikkelen en uit te voeren.

De basisfunctie concertzaal wordt ingevuld door het Muziekgebouw Eindhoven. De organisatie heeft als missie: "Verbinden door muziek". Het beoogt de ontmoeting en daarmee de verbindingen tussen mensen te stimuleren door in het gebouw een podium te bieden aan een grote muzikale diversiteit. De programmering bestaat uit pop-, jazz en klassieke concerten en concerten uit andere muziekculturen.

Figuur 11 Cultuur & design 'entries' op de kaart

1 Albert Van Abbehuis	18 LAB-1	1 Apparatenfabriek	18 Schellensfabriek
2 Van Abbemuseum	19 MU Hybrid Art House	2 BioArtlab	19 Sectie-C
3 Area 51	20 Muziekgebouw	3 Complex	20 Strijp-T
4 Catharinakerk	21 Natlab	4 De Caai	21 TAC
5 CKE	22 Next Nature	5 Fifth	22 T56
6 Cova Art Gallery	23 Onomatopee	6 Fuutlaan	23 United Cowboys
7 DAF Museum	24 Pand P	7 Greefstraat 6	
8 De Fabriek	25 Parktheater	8 Hallenweg	per eind '23:
9 Domusdela	26 Philips Museum	9 Heezerweg (tijdelijk)	24 Jacob Oppenheimstraat
10 Dynamo	27 Van Pierre	10 Kade Clubhuis	25 Ruysdaelbaan 106
11 Effenaar	28 POM	11 Klokgebouw	
12 Eindhoven Museum	29 PopEl	12 MAKE werkplaats	
13 Galerie Nasty Alice	30 Salon Veneman	13 Microlab	
14 Galerie Pennings	31 Stadslab	14 NOOF	locatie bibliotheek
15 Inkijkmuseum	32 Ton Smitshuis	15 Nulzes	locatie buurt/wijkcentrum
16 Kazerne	33 Yksi (binnenkort: We Are)	16 PLAN-B	locatie basisonderwijs
17 KEVN	34 Zwarte Doos	17 Residency for the people	locatie middelbaar onderwijs

Daarnaast organiseert het Muziekgebouw Eindhoven speciale familie- en kinderconcerten en educatieve activiteiten. Muziekgebouw Eindhoven heeft een grote zaal met 1.250 stoelen (1.750 staanplaatsen) en een kleine zaal met 400 zitplaatsen. Daarnaast gebruikt de organisatie de foyer voor uitvoeringen. Ook beschikt ze over een opnamestudio waar eigen producties worden gemaakt. De basisfunctie poppodium wordt ingevuld door de Effenaar. De organisatie heeft als missie om “publiek onderling en publiek en artiest te verbinden en samen de toekomst van de live popcultuur opnieuw vorm te geven”. Met een divers aanbod dat bestaat uit concerten in verschillende stromingen van de popmuziek wil de Effenaar bijdragen aan een levendig en aantrekkelijk pop-muziekklimaat in Eindhoven. De Effenaar programmeert ook op uiteenlopende locaties in de stad, zoals het Groendomein Wasven. In het eigen gebouw heeft de Effenaar een grote zaal met een capaciteit van 1.300 personen (inclusief het in 2021 toegevoegde balkon) en een kleine zaal voor maximaal 400 personen.

2.4.2 Podiumkunsten - theater en dans

Wat betreft locaties zijn er voor theater en dans vaak specifieke voorzieningen nodig, waardoor podiazelden zonder subsidie kunnen voortbestaan. Naast de gesubsidieerde podia bestaat er onder andere particulier initiatief, zoals het podium ‘Arno’s Theater’ van theatermaker Arno Huibers. Educatief aanbod is er in de stad bijvoorbeeld van; de “Ilse Wouter Academie”, waar theaterlessen en -trainingen gericht op volwassenen worden verzorgd; de “Jeugd Toneelschool” die les geeft in toneelspelen, acteren, zingen en bewegen voor jeugd; het ‘Centrum voor Musical’, dat zich met musicaleducatie richt op kinderen (bron: Google) Daarnaast biedt het CKE als gesubsidieerde basisinstelling ook dans- en theaterlessen in groepsverband aan.

Een voltijds theaterberoepsopleiding op hbo- of mbo-niveau is niet aanwezig in de stad. Uit de gegevens van de Kamer van Koophandel blijkt daarnaast dat er 10 dansscholen in de stad zijn ingeschreven die qua disciplines een breed aanbod vertegenwoordigen, van salsa tot breakdance en van ballet tot streetdance. Ook hier geldt net als bij theater dat een voltijds dans-

opleiding op hbo- of mbo-niveau niet aanwezig is in de stad.

VSCD rapporteert geen gegevens op gemeentelijk niveau. Qua kleinschalige presentatieplekken voor theater en dans zijn er in Eindhoven Pand P en daarnaast beschikt ook Natlab over een vlakke vloerpodium. Sommige meerjarig gesubsidieerde instellingen zoals Carte Blanche en United Cowboys presenteren regelmatig voorstellingen in hun eigen gebouwen. Afslag Eindhoven maakt als producent veel locatievoorstellingen, die onder andere in de Gennep Parken zijn te zien.

Maar de producties van Afslag Eindhoven, Carte Blanche, United Cowboys en ook van Wildpark en The Ruggeds zijn behalve op de Eindhovense podia ook buiten de stad te zien. Afslag Eindhoven maakt locatietheater en treedt op bij diverse festivals, United Cowboys heeft veel internationale uitwisselingen en Carte Blanche presenteert haar voorstellingen ook in en voor zorg- en welzijnsorganisaties in de regio. De voorstellingen van The Ruggeds zijn tevens landelijk en internationaal te zien. Voor en door jeugd wordt er theater gemaakt door Wildpark. Zij bereikt ook scholen buiten Eindhoven en omgeving. Dankzij extra middelen die door het college voor 2023-2024 beschikbaar zijn gesteld, kunnen twee gezelschappen hun activiteiten nog beter verankeren in de stad. Mies-en-scene is een kleine producent die vaak theater maakt voor en met de bewoners van de stad en vooral lokaal gericht opereert. Theatergezelschap Oortwolk richt zich met de voorstellingen op kinderen in midden- en tussenbouwleeftijd en treedt op voor basisscholen in Eindhoven en daarbuiten. Qua theaterfestival is sinds een aantal jaren het rondreizende theaterfestival De Parade in Eindhoven neergestreken, dit dankzij de samenwerking met het Parktheater en met behulp van projectsubsidie.

Het Parktheater Eindhoven vervult de basisfunctie van schouwburg in de stad. De missie van de organisatie is: “Iedereen die hier binnenkomt, wordt geïnspireerd en geraakt. Parktheater Eindhoven wil mensen verrassen, verwarren, verstillen en verwonderen. Het theater wil meer zijn dan alleen een aanbieder van voorstellingen en meer dan een gebouw in de stad Eindhoven. Het Parktheater wil een nieuw hoofdstuk schrijven in het boek ‘Theater.’” Het theater heeft een veel-

zijdig en uitgebreid aanbod op het gebied van toneel, cabaret, muziektheater en dans. Het Parktheater (co-) produceert ook nieuw aanbod. Het faciliteert verschillende initiatieven op het gebied van theater en dans zoals Wildpark, The Ruggeds en Stichting Sample Culture (Urban dansdagen). Door middel van ThinX ondersteunt de organisatie nieuwe makers uit de stad en vervult hiermee een functie van broedplaats. De grote zaal heeft een capaciteit van 950 stoelen. Daarnaast beschikt het Parktheater over een zaal met 500 tot 900 plaatsen. Deze zaal met vlakke vloer beschikt over hoogwaardige technische voorzieningen en is om te bouwen voor uiteenlopende vormen van presentaties. De kleine Kameleonzal biedt plaats aan 150 tot 300 bezoekers. Daarnaast is het Parktheater al jaren een van de voortrekkers van de exploitatie van multifunctioneel podium Pand P en verzorgt het daar een belangrijk deel van de programmering. In samenwerking met Natlab draagt het Parktheater ook bij aan de programmering van de vlakke vloer zaal aldaar. De vlakke vloer in Natlab is als basisfunctie bestemd als speelplek voor beginnende makers en kleinschaliger, soms experimenteel en meer kwetsbaar aanbod. Voor het publiek zijn de kleinschaligere locaties over het algemeen laagdrempeliger dan de schouwburg, wat maakt dat deze tevens een functie hebben in het aanspreken van een nieuw en divers publiek.

2.4.3 Beeldende kunst

Er bevinden zich 522 kunstwerken in de openbare ruimte in Eindhoven.⁷⁰ Bij dit aantal is graffiti en street art niet meegerekend. Het precieze aantal hiervan is moeilijk te bepalen, volgens de website Streetartcities.com zijn dat er 167.⁷¹ Een paar bekende zijn de Silly Walks-tunnel (Studio Giftig) en de graffiti in de Berenkuil (waar elk jaar 'Step in the Arena' plaatsvindt).

Er zijn in Eindhoven 11 kunstgaleries⁷² (onder andere Cova Art Gallery, Talking Pieces, VDL Art en AbrahamArt), verschillende expositieruimtes (Inkijkmuseum, Huis Henk Visch) en initiatieven zoals Galerie Nasty Alice, die zich met ondersteuning en presentatie van hedendaagse beeldend kunstenaars bezighouden. In 2023 waren er ruim 120 kunstenaars te zien tijdens Art Eindhoven.

Het precieze aantal kunstenaars in de stad is lastig in te schatten. Er zijn bij de KvK 238 mensen ingeschreven binnen de codes voor fotografie en schrijven en overige scheppende kunst. Er is geen SBI-code speciaal voor beeldend kunstenaars en niet alle beeldend kunstenaars zijn geregistreerd bij de KvK. Aan de Aterlierroute Eindhoven deden in 2022 ongeveer 70 kunstenaars mee. Volgens de Monitor Creatieve Industrie 2021 waren er in 2020 649 banen in de sector 'scheppende kunsten' (Schrijven en overige scheppende kunst & Kunstgaleries en -expositieruimten).⁷³

2.4.4 Creatieve industrie

Onder creatieve industrie wordt verstaan: design, architectuur en digitale cultuur. Op het gebied van educatie biedt de Ontdekkfabriek voor kinderen en jongeren tussen de 4 en 15 jaar verschillende workshops aan binnen deze gebieden, vooral gericht op creativiteit en techniek. Daarnaast zijn er binnen de gebieden van creatieve industrie diverse opleidingen in Eindhoven te vinden. Op vmbo- en mbo-niveau bieden SintLucas en Summa College leerwegen aan met profielen zoals media, vormgeving & ICT, creatieve ambacht, meubelmaker en fashion. Design Academy Eindhoven is wereldwijd een van de meest gerenommeerde opleidingen op het gebied van design. Ongeveer 180 ontwerpers studeren elk jaar af aan de Academy. De TU/e biedt tot slot Industrial Design en Bouwkunde.

Het is moeilijk te bepalen hoeveel ontwerpers er precies actief zijn in Eindhoven. De Facebookgroep Designers United, ontstaan vanuit Eindhovense ontwerpers, heeft 1.135 leden per 23 februari 2023. In 2021 heeft Dialogic het aantal werkzame designers in de regio Eindhoven becijferd op 6.700. Dit zijn ook ontwerpers die in dienst zijn bij bedrijven zoals Philips en ASML. Er zijn 2.062 bedrijven actief in de designsector. Bij BNO, de brancheorganisatie van ontwerpers, staan 73 bureaus en ontwerpers ingeschreven die aangeven gevestigd te zijn in Eindhoven.⁷⁴ Volgens Monitor Creatieve Industrie 2021 waren er in 2020 1.440 banen in de design sector (interieur- en ruimtelijk ontwerp, interieurarchitecten, communicatie en grafisch ontwerp, industrieel - en productontwerp).⁷⁵ Er staan 60 architecten(bureaus) ingeschreven in Eindhoven volgens de KvK. In 2020 waren er volgens de Monitor Creatieve Industrie 2021 546 banen in de architectuursector. 17 architectenbureaus uit Eindhoven zijn BNA-erkende bureaus.⁷⁶

Het Architectuurcentrum Eindhoven organiseert lezingen, debatten en presentaties over architectuur, stedelijke ontwikkeling en landschap in Eindhoven en omgeving. Daarnaast is het (mede) verantwoordelijk voor de organisatie van de Dag van de Architectuur en de Open Monumentendag in Eindhoven. Dutch Design Foundation (DDF) organiseert jaarlijks het grootste designevenement van Noord-Europa, Dutch Design Week (DDW). Jaarlijks presenteren ongeveer 2.600 ontwerpers zich op ruim 100 locaties in Eindhoven

aan ongeveer 350.000 bezoekers. DDF reikt ook de Dutch Design Awards uit aan de beste Nederlandse ontwerpers. DDF ontvangt voor het organiseren van de DDW subsidie van o.a. de gemeente Eindhoven. Daarnaast presenteren veel makers en organisaties, die subsidie van Cultuur Eindhoven ontvangen, zich ook elk jaar tijdens de DDW. TAC, MU, Dutch Invertuals, Kazerne, Manifestations en Baltan zijn maar enkele voorbeelden van organisaties die meerjarige subsidie of projectsubsidie ontvangen van Cultuur Eindhoven voor (onder andere) exposities of activiteiten tijdens de DDW. Het Future Lab van Next Nature Network (NNN) is eind 2022 opgegaan in het Evoluon met de expositie RetroFuture. Het ontvangt in de periode 2021-2024 subsidie van de gemeente Eindhoven voor de functie van futurelab voor design en technologie. NNN had eerder een hoofdvestiging in Amsterdam en organiseerde van daaruit activiteiten in diverse steden. Met de nieuwe functie van Future Lab in het Evoluon werkt het aan de afspraken met de gemeente Eindhoven om een structureel programma in Eindhoven te presenteren. NNN verbindt design en technologie rondom urgente thema's. Dit vertaalt zich in expo's, events, publicaties en educatieve programma's. De Kazerne ontvangt een meerjarige subsidie van Cultuur Eindhoven als podium voor design. De organisatie toont design en designers in de vorm van exposities en een programma. Momenteel wordt door de ambassadeurs van de designsector gewerkt aan een Designvisie voor de komende jaren.

In de cultuurmonitor van de Boekmanstichting zijn ook data bijgehouden over de game-industrie in Nederland als onderdeel van de creatieve industrie. In Eindhoven zijn 12 game studio's.⁷⁷ Hiervan zijn er onder andere vier game development studio's, drie ontwikkelaars van mobiele games en twee studio's die zich bezighouden met VR.

2.4.5 Beeldende kunst en creatieve industrie – broedplaatsen en presentatieplekken

In de gehele keten komen (beeldend) kunstenaars, designers en andere creatieve makers elkaar op verschillende plekken tegen. In de paragrafen hierboven is de keten geschetst op basis van makers, opleidingen en presentatieplekken die zich hoofdzakelijk focussen op ofwel ontwerpers ofwel beeldend kunstenaars. In deze paragraaf wordt het deel van de sector beschreven waar beeldende kunst en creatieve industrie elkaar overlappen of tegenkomen.

Qua productieplekken/werkplaatsen zijn er verschillende makerspaces in de stad waar zowel kunstenaars als ontwerpers gebruik kunnen maken van apparatuur en dergelijke. Voorbeelden hiervan zijn MAKE Eindhoven, Microlab, New Order of Fashion, BioArt Laboratories en Foundation We Are. Maar ook binnen broedplaatsen en atelierruimtes komen veel ontwerpers en kunstenaars samen om te werken; voorbeelden zijn TAC, NRE, Sectie-C, Klokgebouw, Strijp-R, Fuutlaan, PLAN-B, de Kade, De Kruisruimte, T56 en de gebouwen die de gemeente Eindhoven beschikbaar stelt voor ateliers. Hier is in de meeste gevallen een mix van kunstenaars en ontwerpers te vinden. Er waren in 2019 ongeveer 700 ateliers in gebruik, van diverse aanbieders. Niet meegeteld zijn de solo-ateliers, werkruimten/ateliers aan huis.⁷⁸ Tot slot werkt Residency for the People net andersom, het is een maakplek gerund door ontwerpers waar ontwerpers en kunstenaars, maar ook andere mensen de ruimte krijgen werk te maken en te exposeren.

Bij veel van deze atelierruimtes is ook ruimte voor expositie (bijvoorbeeld Sectie-C, TAC, Kruisruimte, Piet Hein Eek en T56). Daarnaast zijn er presentatieplekken waar werk van zowel kunstenaars als ontwerpers geregeld getoond wordt, bijvoorbeeld Albert van Abbehuis, Kelderman en Van Noort en Salon Veneman.

Het Van Abbemuseum heeft de functie van museum voor moderne en hedendaagse kunst en is internationaal erkend. Het is onderdeel van de gemeentelijke organisatie, heeft een vaste collectie moderne kunst en toont in wisseltentoonstellingen actuele kunst. Het biedt al jaren een vaste locatie tijdens

DDW en werkt samen met bijvoorbeeld Design Academy Eindhoven in een programma. Onlangs heeft het ook het strategisch besluit genomen om design toe te voegen aan zijn verzameling. De collectie van Lidewij Edelkoort is daar een voorbeeld van. MU is een presentatie-instelling voor hybride kunst. Jaarlijks organiseert zij tentoonstellingen en programma op het snijvlak van beeldende kunst, design en nieuwe media. Ze richt zich daarbij op actuele thema's. Daarnaast biedt MU een uitgebreid educatief programma voor jongeren. De Fabriek is een van de oudste kunstenaarsinitiatieven van Nederland. Pennings Foundation presenteert fotografie, nieuwe media-kunst en videokunst op zijn locatie aan de Geldropseweg en ondersteunt makers op het gebied van fotografie. STRP festival is een festival voor kunst en technologie. Het organiseert jaarlijks een festival maar door het jaar heen is er veel aandacht voor educatie, zowel voor jongeren als ouderen.

GLOW is het jaarlijkse lichtkunstevenement. De missie van de organiserende stichting is dat 'Eindhoven het verschil maakt in lichtkunst'. MAD organiseert activiteiten zoals het Stadslab en de Atelierroute maar is ook betrokken bij evenementen zoals de Eindhoven Maker Faire. Maker Faire presenteert jaarlijks tijdens een tweedaags festival creatieve en technische projecten van o.a. uitvinders, designers, kunstenaars, hackers, studenten en scholieren, waarbij het maken centraal staat. Baltan faciliteert onderzoek en experiment van zowel kunstenaars als designers en laat de resultaten daarvan zien in exposities en symposia. Tante Netty pakt maatschappelijke vraagstukken in wijken aan door samen te werken met designers en kunstenaars. Ook jaarlijks terugkerende exposities zoals Manifestations werken vaak op de grenzen van beeldende kunst en design.

2.4.6 Erfgoed

Bij cultureel erfgoed is onderscheid te maken tussen roerend, onroerend en immaterieel erfgoed. In Eindhoven verzorgt de afdeling Erfgoed van de gemeente de activiteiten uit in de tweede categorie, onroerend erfgoed. Het gaat om inventarisatie, waardering en bescherming van gebouwd erfgoed, archeologische monumenten en historische vindplaatsen. Hierbij valt onder meer te denken aan de rijks- en gemeentelijke monumenten. Eindhoven heeft op moment van schrijven 567 monumenten, 153 rijksmonumenten en 414 gemeentelijke monumenten. Dat zijn niet alleen gebouwen, maar ook tuinen, parken en archeologische vindplaatsen. Er zijn vier beschermde stadsgezichten (Den Elzent, Villapark Tongelre, Witte Dorp en een deel van Strijp-S) en één beschermd dorpsgezicht (Riel). In de Waarde van Cultuur worden de drie beeldbepalende erfgoedcomplexen in Eindhoven volgens Brabanders benoemd: Strijp-S, Philips-gebouwen en het Evoluon.⁷⁹

Eindhoven kent verschillende erfgoedorganisaties. De Henri van Abbe Stichting houdt zich bezig met de toekomst van lokaal erfgoed en de Stichting Bescherming Wederopbouwerfgoed Eindhoven maakt zich hard voor het behoud en bescherming van het stedenbouwkundige en architectonische erfgoed uit de wederopbouwperiode van Eindhoven. Het Erfgoedhuis is gevestigd op het NRE-terrein en huisvest medewerkers Erfgoed/Archeologie van de gemeenten Eindhoven en Helmond en de regio-archeologen van de Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant, de stichting Eindhoven in Beeld, de Archeologische Vereniging Kempen- en Peelland en ArcheoHotspots. Eindhoven in Beeld beheert beeld- en geluidsmateriaal en organiseert exposities en lezingen. De Archeologische Vereniging Kempen- en Peelland is een afdeling van de AWN – Vereniging van de Vrijwilligers in de Archeologie. Zij heeft 180 leden. De vrijwilligers die erbij zijn aangesloten, werken samen met de gemeentelijke en regionale archeologen en daarnaast organiseren ze activiteiten. ArcheoHotspots stelt mensen in staat eigen gevonden voorwerpen te laten onderzoeken. Het Regionaal Historisch Centrum Eindhoven (RHCE) is gevestigd in Eindhoven en fungeert als regionaal historisch archief en informatiebeheerder van 20 gemeenten en 14 intergemeentelijke samenwerkingsverbanden in de regio Zuidoost-Brabant, waaronder de gemeente Eindhoven.

Een aandachtspunt bij de organisaties die actief zijn binnen de erfgoedsector is dat zij hoofdzakelijk bestaan uit vrijwilligers en mede daarom kwetsbaar zijn als organisatie.

In de Cultuurbrief 2021-2024 is de functie van stedelijk cultuurhistorisch museum vastgesteld als basisfunctie. Deze wordt ingevuld door het Eindhoven Museum. Dit museum wil het verleden zichtbaar maken, in relatie tot het heden en de toekomst van de stad. Daarbij gebruikt ze twee collecties. In het erfgoedpark (het preHistorisch Dorp) geeft de organisatie een beeld van het leven in de prehistorie en middeleeuwen in Eindhoven, gebaseerd op historische vondsten in de regio Eindhoven. Met de collectie van voormalig Museum Kempenland richtte de organisatie afgelopen jaren onder de titel 'Museum door de Stad' exposities in op uiteenlopende locaties in de stad, waarbij de moderne stadsgeschiedenis centraal stond. Eindhoven Museum is momenteel bezig met de ontwikkeling van een nieuw museumconcept, VONK*. Het plan is in een vergevorderd stadium, het bestemmingsplan is vastgesteld en conform planning zal VONK* in 2025 opengaan. In samenwerking met de gemeentelijke afdeling archeologie beheert het museum een erfgoeddepot op Sectie-C. Op Sectie-C zit ook de Stichting Ontferfd Goed; zij adviseert en helpt erfgoedbeheerders (musea, gemeenten etc.) bij collectievraagstukken.

Naast het gesubsidieerde museum kent Eindhoven nog twee bij de museumvereniging aangesloten musea: het DAF Museum en het Philips Museum. Het Philips Museum organiseert naast de reguliere expositie door het jaar heen ook nog diverse activiteiten, al dan niet met andere (gesubsidieerde, culturele) organisaties uit Eindhoven en daarbuiten. Het Ton Smithuis is niet aangesloten bij de museumvereniging maar is wel degelijk een museum te noemen, met een collectie van circa twintigduizend originele cartoons en potloodschetsen én enkele honderden schilderstukken van Ton Smits. Het organiseert exposities in het huis maar ook in de stad. In 2021 vierde het met diverse projecten en tentoonstellingen in Eindhoven dat Ton Smits 100 jaar geleden geboren werd.

Naast bovengenoemde organisaties worden er ook op kleinere schaal door organisaties of individuen projecten geïnitieerd en georganiseerd, met erfgoed

en de geschiedenis van Eindhoven als thema. Dit werd soms vanuit een overkoepelend thema of programma gedaan. Zo werd in 2021 het Portal geopend waarmee je je als bezoeker letterlijk door de tijd kon bewegen en werd er door Eindhoven Museum samen met de Morgenmakers een podcast gemaakt over de geschiedenis van Eindhoven. Dit waren twee van de resultaten van het project 'Eindhovens Erfgoed' dat in 2020-2021 werd uitgevoerd door Cultuur Eindhoven binnen het Programma Creatieve Industrie. Hierbij werkten erfgoedinstellingen en ontwerpers uit Eindhoven samen om Eindhovens erfgoed beter zichtbaar en beleefbaar te maken. In 2020 vierde Eindhoven 100 jaar Groot Eindhoven, waarbij werd gevierd dat in 1920 de gemeenten Eindhoven, Gestel, Stratum, Strijp, Tongelre en Woensel werden samengevoegd. Het hele jaar (met uitloop in 2021 vanwege Covid-19) werden activiteiten georganiseerd, bijvoorbeeld een expositie en uitgave van de publicatie '100 jaar groot Eindhoven'.⁸⁰ Rondom het thema Tweede Wereldoorlog zijn organisaties actief met het realiseren van aanbod, bijvoorbeeld Het Hornemann Huis, Stichting 18 September en Liberation 040.

2.4.7 Letteren

Er zijn 22 boekhandels te vinden in Eindhoven. Het gaat daarbij om een grote diversiteit: van kantoorboekhandels, kinderboekenwinkels, een tweedehandsboekenwinkel, een stripspeciaalzaak tot een gespecialiseerde kunstboekhandel.⁸¹ Grotere ketens zoals de Bruna, Ako en BoekenVoordeel zijn ook vertegenwoordigd. Boekhandels zoals Van Piere en Boekhandel Spijkerman organiseren kleinschalige evenementen als lezingen, bijeenkomsten en boekpresentaties, al dan niet in samenwerking met culturele instellingen. Daarnaast zijn er organisaties zoals het Academisch Genootschap, stichting Man in de Maan, de Poeziëclub en stichting 1&A die evenementen organiseren. Stichting Watershed is een literair talenten- en productiehuis. Ze biedt ondersteuning aan schrijvers, maar laat door middel van live-events, podcasts en publicaties publiek ook kennismaken met literatuur. Voorbeelden daarvan zijn Radio Kras en de Nachtbus. 'Onuitgesproken' is een podium in Eindhoven voor spoken word. Het organiseert evenementen op verschillende locaties in de stad.

Eindhoven heeft volgens de KvK 11 uitgeverijen van boeken. Enkele zijn specifiek gericht op kunst of literatuur, bijvoorbeeld Lectoris, de Opwenteling, Onomatopoeie en Plint. Volgens de Monitor Creatieve Industrie 2021 waren er in 2020 78 banen in de boekenindustrie in Eindhoven (exclusief schrijvers). Ook voor schrijvers geldt dat het lastig is om een precies aantal te bepalen. Schrijven past binnen de SBI-code waar ook overige scheppende kunst toe behoort, waardoor het onderscheid lastig te maken is. De basisfunctie van bibliotheek wordt ingevuld door de Bibliotheek Eindhoven. In hoofdstuk 2.4.10 wordt hier verder over uitgeweid.

2.4.8 Urban

Urban vertegenwoordigt als overkoepelend begrip meerdere kunstdisciplines en stijlen. Urban cultuur is in Eindhoven al decennia sterk vertegenwoordigd en bestaat uit een breed spectrum aan artistieke uitingen, zoals graffiti, street art, diverse dansstijlen en muziekstijlen. Urban is goed verankerd in het jongerenwerk bij Dynamo, o.a. met activiteiten van Urbanlab en het street art festival Step in the Arena.

Urban initiatieven in Eindhoven zijn de afgelopen jaren gegroeid. Er ontstaan nieuwe initiatieven en reeds bestaande organisaties zijn aan het professionaliseren. Tevens is urban cultuur goed verbonden met andere culturele organisaties, zoals podia en festivals. De professionalisering van urban cultuur is ook zichtbaar op landelijk niveau: urban artiesten krijgen subsidies bij de rijkscultuurfondsen en ze maken deel uit van het landelijk ecosysteem binnen diverse disciplines, zoals muziek, dans, beeldend en literatuur. Emoves Urban Eindhoven legt mede dankzij de meerjarige subsidie van het Rijk en de provincie als ontwikkelinstelling de focus op het toptalentenprogramma en is (co)organisator en (co)financier van verschillende urban events in de stad. De organisatie is gevestigd in Area51 en stimuleert verbindingen tussen cultuur en urban sport. Het breakdance collectief The Ruggeds ontvangt meerjarige subsidie van de provincie en het Fonds Podiumkunsten en heeft zich sterk ontwikkeld, zowel artistiek als zakelijk. De producties van dit collectief vinden plaats in Nederland en daarbuiten. In 2022 zijn The Ruggeds genomineerd voor de Zwaan voor 'meest indrukwekkende dansproductie' bij de Nederlandse Dansdagen. Daarnaast richt het gezelschap zich op het geven van urban danslessen aan jonge getalenteerde dansers uit de stad. Het collectief voelt een verantwoordelijkheid om zorg te dragen voor de volgende generatie kwalitatief hoogwaardige urban dansers.

Sample Culture, die onder andere in samenwerking met het Parktheater Urban Dansdagen organiseert ontvangt in 2023-2024 tweejarige programmasubsidie van Cultuur Eindhoven en meerjarige subsidie van het Fonds Cultuurparticipatie.

Daarnaast zijn in Eindhoven veel beginnende en gerenommeerde artiesten gevestigd die landelijk en internationaal onderscheidend zijn.

2.4.9 Film en audiovisuele media

In de vorige Cultuurscan werd er naast film geen specifieke aandacht besteed aan andere audiovisuele cultuuruitingen. We onderschrijven het brede spectrum van audiovisuele cultuur, zoals games en virtual reality. In deze Cultuurscan focussen we echter grotendeels op film, omdat we op dat gebied eenduidige gegevens en data hebben. Tevens kunnen voor film landelijke trends worden vergeleken met de ontwikkelingen op lokaal niveau.

Cultuur Eindhoven subsidieert verschillende instellingen en initiatieven die zich richten op film en audiovisuele media.

- Plaza Futura, gevestigd in Natlab, vervult de basisfunctie van filmhuis en vlakke vloertheater;
- Broet en Playgrounds ontvangen een tweejarige programmasubsidie;
- verschillende festivals en producties vragen een projectsubsidie aan;
- met Snelgeld worden kleinschalige programma's en specifieke makers ondersteund.

Van de programma's en instellingen die worden gesubsidieerd door Cultuur Eindhoven beschikken we over de volledige cijfers. Van de andere is het niet vanzelfsprekend dat, bijvoorbeeld, bezoekerstellingen in kaart zijn gebracht en beschikbaar zijn. Voor de discipline film en audiovisuele media bespreken we landelijke en provinciale tendensen en proberen we deze te relateren aan de Eindhovense sector.

Film

Over de breedte ziet filmexploitatie in Eindhoven er als volgt uit. Uit het jaarverslag 2022 van de Nederlandse Vereniging van Bioscopen en Filmhuizen (NVBF) blijkt dat Eindhoven de vijfde stad in Nederland is op basis van filmbezoek, achter de vier grote steden in de Randstad. Eindhoven telt vier bioscopen: Vue, Pathé, LAB-1 en Plaza Futura/Natlab. Deze bioscopen beschikken samen over 27 filmdoeken en 3.564 stoelen. Basisinstelling Plaza Futura beheert zes van die doeken en 497 stoelen.⁸² Lab-1, dat eenmalig projectsubsidie ontving in de afgelopen beleidsperiode, beschikt over vijf filmdoeken en 526 stoelen.⁸³ Wat betreft het gebruik van stoelen: in 2021 was het gemiddeld aantal bezoeken aan de bioscoop landelijk per inwoner 0,8 keer. In Brabant lag dit aantal per

inwoner ook op 0,8. In Eindhoven was dit aantal 1,7.⁸⁴ Aan de hand van een eigen berekening lag het bezoek aan Plaza Futura op jaarlijks 0,2 per inwoner.⁸⁵ Die bezoekerscijfers hebben sinds 2019 verschillende pieken en dalen. Het aantal bioscoopbezoeken was landelijk in 2019 hoger dan ooit (38.033.000), en in 2021 was dat aantal door Covid-19 ineens lager dan het sinds het begin van de metingen in 1918 was geweest. Bezoekers keren langzaam terug. Ter indicatie, het aantal bezoekers in 2022 (24.987.771) lag op hetzelfde niveau als in 2008. Een soortgelijke trend is te zien in de bezoekerscijfers van Plaza Futura.⁸⁶ In 2019 ontving het filmhuis circa 135.000 bezoekers, in 2021 waren dit er 47.450. In de volgende versie van de Cultuurscan zullen we de bezoekerscijfers van 2022 ter vergelijking toevoegen. Vanzelfsprekend heeft dit een uitwerking op de recettes. Waar bioscopen in 2021 landelijk op 142,1 miljoen euro uitkwamen, was dit in 2019 374,6 miljoen euro. Ook in Eindhoven is dit te zien: de recettes van Plaza Futura waren in 2019 €1.179.171, in 2021 slechts € 477.564.⁸⁷

Als factor van invloed op de bezoekerscijfers wordt in de Cultuurmonitor onder andere de toename van on-demand videoplatforms genoemd.⁸⁸ Ook veranderingen in de (internationale) productieketen spelen een rol.⁸⁹ Een andere belangrijke tendens uit de afgelopen jaren is de inrichting van de Nederlandse filmexploitatiemarkt, met enkele landelijke partijen die de Nederlandse markt domineren en zelfstandige stedelijke bioscopen die zich daar toe hebben te verhouden. 70,9% van de Nederlandse filmmarkt is in handen van Pathé, Vue en Kinopolis. In Eindhoven zie je dat van de vier filmlocaties er twee worden geëxploiteerd door de landelijke partijen Vue en Pathé. Wat in ieder geval duidelijk is, is dat het verdienmodel van bioscopen als filmvertoner onder druk staat, met een veranderend consumentengedrag in een veranderend film- en bioscooplandschap.

Naast algemene exploitatie kent Eindhoven enkele filmfestivals en vergelijkbare programmeringen. Eindhoven kenmerkt zich door filmfestivals die gericht zijn op kinderen, in de afgelopen beleidsperiode zichtbaar gemaakt door verschillende aanvragen voor projectsubsidies. Ook werd er jaarlijks het Silent Film Festival georganiseerd, eveneens met steun van een projectsubsidie. Tot slot organiseren instellingen

met een programmasubsidie als Playgrounds, Broet en STRP programmeringen die vergelijkbaar zijn met filmfestivals: specifiek “Art Department” en “Telling Stories”. Dit betreft hoofdzakelijk een programma dat (film)makers verdieping geeft.

Volgend op bioscopen en festivals zijn er de filmmakers. Het is lastig te zeggen hoe hun situatie in Eindhoven ervoor staat. Op landelijk niveau is de totaalomzet van de Nederlandse filmmarkt in de afgelopen jaren gegroeid. In 2019 was de omzet 779 miljoen, in 2021 was dit 986 miljoen.⁹⁰ Wij beschikken niet over cijfers die aangeven dat dit ook voor de Eindhovense filmsector geldt. Er is bijvoorbeeld geen overzicht van het aantal onafhankelijke filmmakers in de stad, los van een overzicht van KvK-inschrijvingen die, wat deze sector betreft, niet geheel representatief zijn. Filmmakers weten Cultuur Eindhoven te vinden voor Snelgeld of projectsubsidies, maar in de basis subsidieert Cultuur Eindhoven twee organisaties die de Eindhovense filmmakers ondersteunt. Als eerste organiseert Broet verschillende programma's, zoals een helpdesk, en beschikt het over makerspace voor filmmakers. De instelling heeft een functie als verbinder en doet aan talentontwikkeling. Ten tweede: Playgrounds, een internationaal opererend platform voor makers op het gebied van onder andere illustratie, games en digitale design.

2.4.10 Bibliotheek

De bibliotheek is een speler op zowel het gebied van letteren als participatie en educatie. Om die reden besteden we een aparte sectie aan deze basisinstelling.

De Bibliotheek Eindhoven is een organisatie die in 2021 de bibliotheekfunctie vervulde voor de gemeenten Eindhoven en Waalre, en sinds 2022 ook voor de gemeente Best. De overkoepelende stichting ontvangt vanuit respectievelijk elke gemeente subsidie om de bibliotheekfunctie binnen die gemeente te vervullen. Doorgaans betreft dit niet één enkele subsidiestroom en ook wat betreft Eindhoven is de subsidie op te delen in grofweg vier categorieën: subsidie als basisinstelling vanuit Cultuur Eindhoven (3,5 miljoen euro); subsidie vanuit de gemeente Eindhoven ten behoeve van schoolbibliotheken (0,9 miljoen euro); subsidies vanuit de gemeente Eindhoven ten behoeve van de stadsdeelbibliotheken (1 miljoen euro); aanvullende subsidies op zowel lokaal als landelijk niveau (0,81 miljoen euro), waarvan een deel incidenteel), bijvoorbeeld in het kader van de Lokale Educatie Agenda of Informatiepunt Digitale Overheid.

Wat betreft de activiteiten en functies die een bibliotheek kan vervullen, concludeert men in de Cultuurmonitor dat er sprake is van een verbreding.⁹¹ Waar het aantal uitleningen daalt, stijgt het aantal activiteiten dat bibliotheken organiseren. Op basis van het Dashboard Bibliotheekstatistiek is die verschuiving ook in Eindhoven te zien. Het Dashboard Bibliotheekstatistiek gebruikt gegevens die worden verzameld op basis van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen die op 1 januari 2015 van kracht werd.⁹² Sinds 2015 is een toename te zien in het aantal activiteiten dat de Bibliotheek Eindhoven organiseert (zie figuur 14).

Het aantal uitleningen daalde daarentegen van 763.978 uitleningen in 2015 naar 572.539 uitleningen in 2021. De aard van de activiteiten laat diezelfde verschuiving in de functie van de bibliotheek zien.

In zowel 2019 als 2021 ligt de nadruk bij de activiteiten op lezen en leesbevordering. In 2019 beslaat 46% van de activiteiten lezen en leesbevordering, in 2021 is dat 54%. Daarentegen gaat er in 2021 meer aandacht uit naar educatie en ontwikkeling (37% tegenover 9%) en veel minder naar ontmoeting en debat (8,5% tegen-

over 0,3%), kunst en cultuur (12% tegenover 5%), kennis en informatie (22% tegenover 3%).

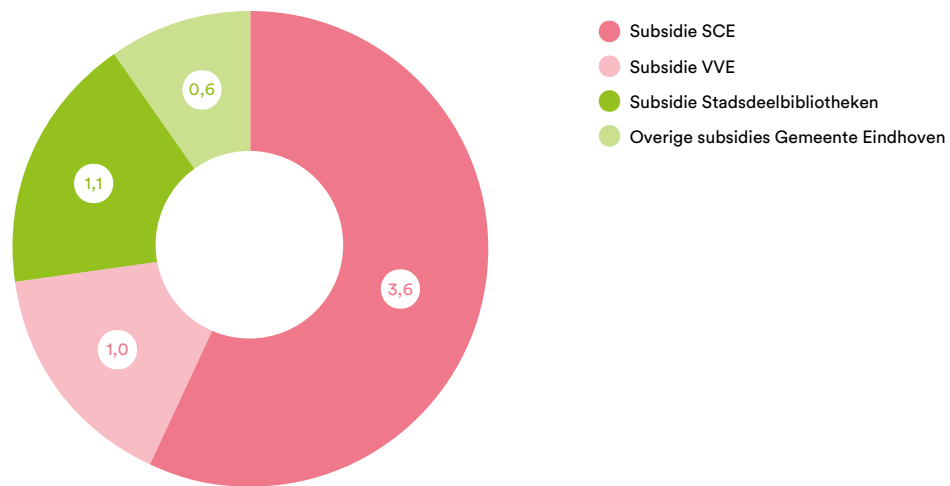
Waar de Cultuurmonitor ingaat op de activiteiten van de openbare bibliotheken, besteedt de Waarde van Cultuur aandacht aan de bezoekers, gebruikers en/of leden van de bibliotheek. Zo benadrukt de Waarde van Cultuur de fysieke bereikbaarheid van bibliotheken⁹³, maar ook de verschillen in welke leeftijdsgroepen van welke activiteiten gebruikmaken.⁹⁴ Beide zijn voor Eindhoven moeilijk na te gaan, maar opnieuw biedt het Dashboard Bibliotheekstatistiek inzicht. Gemiddeld bezoekt de Nederlander de bibliotheek 2,1 keer per jaar. In Brabant ligt dat gemiddeld op 1,7 bezoeken per jaar per inwoner en in Eindhoven op 0,8.⁹⁵ Het aantal inwoners dat lid van de bieb is, is zowel landelijk, in Brabant als in Eindhoven 19% van de bevolking. De samenstelling verschilt echter: landelijk is 9% van de volwassenen lid, 66% is jeugd. In Brabant is dat 7% respectievelijk 72% en in Eindhoven 6% respectievelijk 82%.

Trends en aandachtspunten die hierboven zijn benoemd op basis van gegevens uit de Cultuurmonitor, Waarde van Cultuur en Dashboard Bibliotheekstatistiek zijn ook al opgemerkt in het rapport "Op weg naar een Eindhovense Bibliotheek van de Toekomst" dat door een onafhankelijke commissie onder leiding van Mary Fiers en in opdracht van de gemeenteraad is gemaakt. Daarin worden de volgende aandachtspunten genoemd:

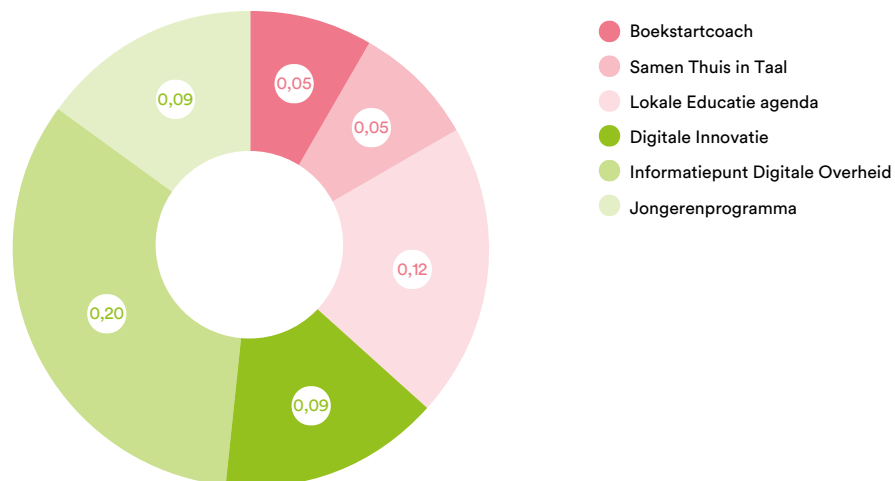
- Een verbreding of verschuiving naar een maatschappelijk geëngageerd programma.
- De verschillende taken waarvoor de bibliotheek verschillende subsidies ontvangt, zoals innovatie en jongeren.
- Het grote bereik onder kinderen en lage bereik onder volwassenen ten opzichte van de landelijke benchmark.

Figuur 12**Subsidiestromen in miljoenen Bibliotheek Eindhoven voor activiteiten in Eindhoven**

Bron: Begroting Bibliotheek Eindhoven 2023

Figuur 13**Overige subsidies Bibliotheek Eindhoven in miljoenen**

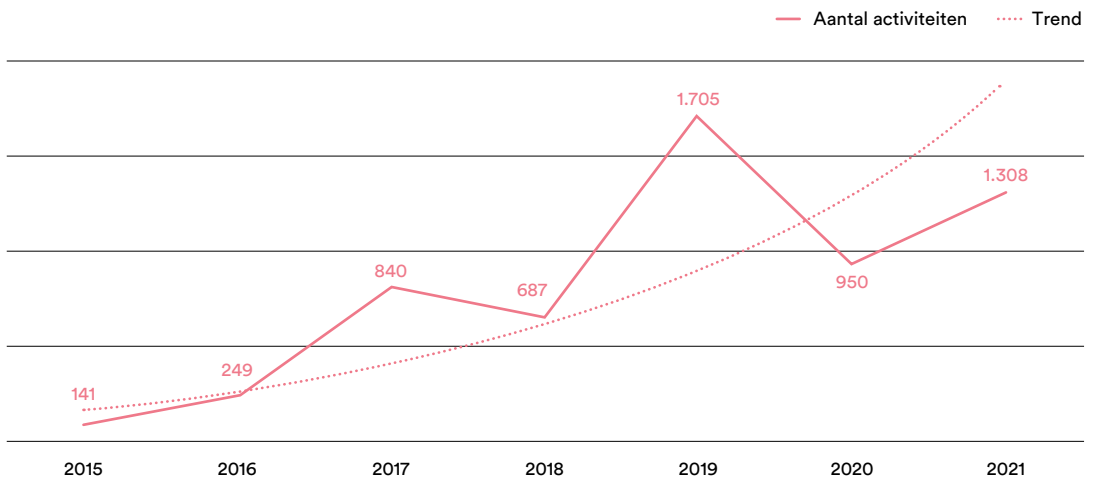
Bron: Begroting Bibliotheek Eindhoven 2023

Figuur 14

Aantal activiteiten Bibliotheek Eindhoven

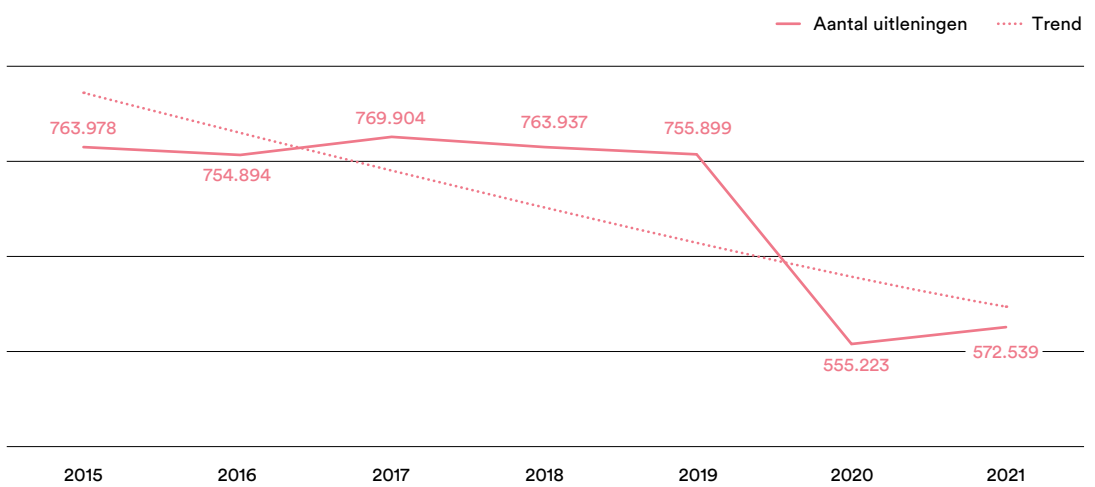
Bron: Dashboard Bibliotheekstatistiek

Figuur 15

Aantal uitleningen Bibliotheek Eindhoven

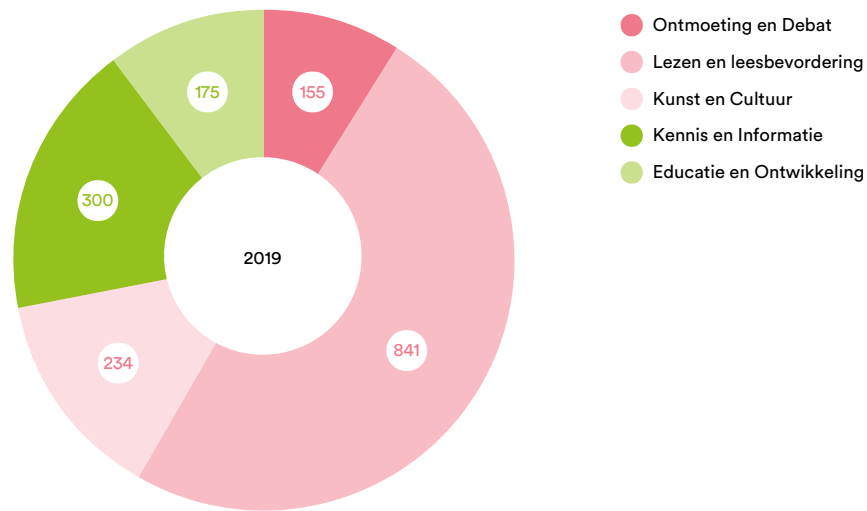
Bron: Dashboard Bibliotheekstatistiek

Figuur 16

Activiteiten naar kernfunctie 2019

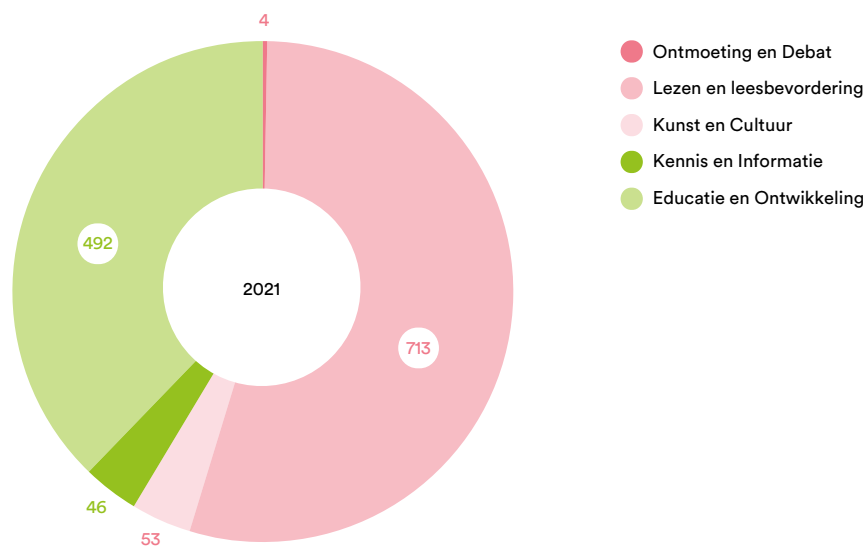
Bron: Dashboard Bibliotheekstatistiek

Figuur 17

Activiteiten naar kernfunctie 2021

Bron: Dashboard Bibliotheekstatistiek

2.5 Uitvoering van subsidiebeleid

2.5.1 Financiën

2.5.1.1 Verdeling van het budget

Stichting Cultuur Eindhoven verdeelt de subsidie conform de Subsidieverordening Cultuur Eindhoven 2021-2024. Deze bestaat uit verschillende deelregelingen zoals genoemd in hoofdstuk 2.1, die los van elkaar worden uitgevoerd maar wel samen één geheel vormen.

In de Cultuurbrief 2021-2024 werd de ambitie uitgesproken maximaal 80% van het totale cultuurbudget beschikbaar te stellen aan de Eindhovense Basis. In 2021 kwam 79% van het budget ten goede aan de Eindhovense basis (BAS). Dit was exclusief de budgetten voor het Van Abbemuseum, de Dutch Design Foundation en GLOW en de bijdragen van de gemeente aan de Bibliotheek Eindhoven. In de periode 2017-2020 was het aandeel van het totale cultuurbudget voor de Eindhovense Basis zo'n 83%. De daling nadien is te verklaren doordat er in de nieuwe subsidieperiode, door een wijziging van de subsidieverordening, een verschuiving heeft plaatsgevonden van een aantal instellingen vanuit de Eindhovense Basis naar de BrabantStad-regeling. Daarnaast waren er in 2021 incidenteel extra Snelgeld-middelen en middelen voor een aantal noodsteunregelingen beschikbaar gekomen wegens Covid-19.

2.5.1.2 Bijdragen provincie en Rijk

Van de structureel door Cultuur Eindhoven gefinancierde instellingen in 2021-2024 (BAS, BrabantStad en programma's) ontvangen veel organisaties ook meerjarige subsidie van de provincie of van het Rijk (in het kader van landelijke BIS of van een van de Rijksfondsen).

Van de door Cultuur Eindhoven gesubsidieerde organisaties ontvangen MU, philharmonie zuidnederland en Stichting Urban Eindhoven subsidie uit de landelijke BIS. Daarnaast ontvangen Afslag Eindhoven, TROMP, The Rugged Solutions en So What's Next een structurele subsidie van het Fonds Podiumkunsten. CultuurStation ontvangt van het Fonds voor Cultuurparticipatie subsidie voor Cultuureducatie met

Kwaliteit (CmK), een meerjarig programma waarin het Rijk en de gemeente matchen in de verhouding van 50/50. De in Eindhoven gevestigde instellingen Dutch Design Foundation, Next Nature Network en BioArt Laboratories ontvangen tevens via het Rijk een vierjarige subsidie, maar worden niet door Cultuur Eindhoven financieel ondersteund. De philharmonie zuidnederland heeft een groot aandeel in de getoonde bijdragen.

2.5.1.3 Eigen inkomsten en financieringsmix

Eigen inkomsten van instellingen bestaan uit publieksinkomsten, zoals kaartverkoop en inkomsten uit horeca, sponsorinkomsten, overige directe inkomsten, indirecte inkomsten en bijdragen uit private middelen, bijvoorbeeld van particulieren, bedrijven of private fondsen.

De verhouding tussen ontvangen subsidie en andere inkomsten varieert aanzienlijk bij verschillende typen culturele organisaties. Op basis van jaarverantwoordingen over 2022 wordt deze passage aangevuld met een actueel beeld. Vanwege effecten van corona is het belangrijk om de meest recente gegevens te analyseren.

In 2021 is het aandeel sponsorinkomsten van de Eindhovense Basis op hetzelfde niveau gebleven als in 2020. In vergelijking met periodes voor Covid-19 zijn de inkomsten zo'n 20 tot 30% lager. Het gaat in totaal om 696.328 euro aan sponsorinkomsten, gerealiseerd in 2021 door de organisaties die een meerjarige subsidie ontvangen (Eindhovense Basis, BrabantStad en de programma's). De sponsorinkomsten uit het bedrijfsleven zijn in relatie tot het beschikbare subsidiebudget heel bescheiden (3,3%).

2.5.2 Codes

Binnen de culturele sector zijn er drie gedragscodes afgesproken die professionele culturele instellingen in acht zouden moeten nemen. Het gaat om de Governance Code Cultuur, de Fair Practice Code en de Code Diversiteit en Inclusie. Omdat de codes ook geïmplementeerd zijn bij de uitvoering van het subsidiebeleid, volgt hieronder een schets van de huidige situatie.

De Governance Code Cultuur geeft kaders voor goed, verantwoord en transparant bestuur van en door culturele instellingen, en richtlijnen voor toezicht daarop. De code draagt bij aan de professionalisering en verzakelijking van de culturele sector. Toepassing ervan zorgt voor onderscheid tussen taken en bevoegdheden van directie, bestuur of raad van toezicht. De Fair Practice Code richt zicht op ondernemen en werken in kunst, cultuur en creatieve industrie. De vijf kernwaarden: solidariteit, diversiteit, vertrouwen, duurzaamheid en transparantie, dienen als basis voor het voeren van een gesprek over werkgeverschap en werknemerschap en opdrachtgeverschap en opdrachtnemerschap. De code nodigt uit tot kritische reflectie en biedt een handreiking hoe de sector samen tot een toekomstbestendige arbeidsmarkt en beroepspraktijk komt. De Code Diversiteit en Inclusie heeft als doel dat de culturele en creatieve sector de brede diversiteit van de Nederlandse samenleving representeert. Een basisvereiste is dat de sector gelijkwaardig toegankelijk is voor iedereen: als maker, producent, werkende en publiek. Zo wordt de sector van iedereen en iedereen draagt er op eigen wijze aan bij. Iedereen wordt gewaardeerd om wie hij of zij is, wordt gerespecteerd en gehoord en voelt zich er thuis.

In de uitvoering van het subsidiebeleid door Cultuur Eindhoven wordt er op verschillende manieren en momenten gekeken hoe de gedragscodes worden nageleefd. Allereerst verklaren alle meerjarig gesubsidieerde instellingen bij het doen van een subsidieaanvraag de Governance Code Cultuur na te leven en de Fair Practice Code en Code Diversiteit en Inclusie te onderschrijven. Daarnaast is het bij de jaarlijkse verantwoording verplicht gesteld om een toelichting te geven op de wijze waarop er uitvoering is gegeven aan de Governance Code Cultuur, de Fair Practice Code en Code Culturele Diversiteit. En indien er een raad van toezicht is, dient er een verslag te worden toegevoegd met daarin in ieder geval aandacht voor samenstelling van en invulling van het toezicht door de RvT.

Bij meerjarig gesubsidieerde instellingen dient uit de transparante en volledige verslaglegging te blijken dat de principes van de Governance Code Cultuur worden nageleefd. Ten aanzien van de Fair Practice Code en Code Culturele Diversiteit en Inclusie geldt in

de verantwoording de regel 'pas toe en leg uit'.

Bij Fair Practice Code ligt de nadruk op toepassing van fair pay, bij culturele diversiteit en inclusie zijn alle aspecten van belang (programma, personeel, publiek en partners). Tot slot wordt de naleving van de codes tijdens periodieke monitorgesprekken met de meerjarig gesubsidieerde instellingen besproken.

In de praktijk blijkt dat de Governance Code Cultuur over het algemeen goed wordt nageleefd door de gesubsidieerde culturele instellingen. Ten aanzien van de Fair Practice Code en de Code Culturele Diversiteit en Inclusie is er nog ontwikkeling gaande. "Er wordt veel over diversiteit en inclusie gepraat, maar organisaties worstelen nog vaak met het in de praktijk brengen van hun goede voornemens"⁹⁶

Dat het onderwerp diversiteit en inclusie wel serieus door organisaties wordt opgepakt, is bijvoorbeeld te zien bij het Muziekgebouw Eindhoven, waar een speciale programmeur Inclusie is aangesteld.⁹⁷ Vanuit de makers is er voornamelijk bij beeldende kunst en letteren een steeds grotere focus op verschil in gender en ras, en wat dat betekent voor je positie als maker.^{98,99} Ook in Eindhoven zijn organisaties in die disciplines (bijvoorbeeld Fabriek, Pennings en Watershed) bewust bezig programma's te ontwikkelen waarbij diversiteit en inclusie bevraagd worden. Een ander voorbeeld is Buskeda, een leesclub ontstaan door een samenwerking tussen boekhandel Van Piere en Watershed met een nadruk op vrouwelijke en/of niet-Westerse schrijvers en/of schrijvers vanuit de LHBTIQ+-gemeenschap. Het Van Abbemuseum wordt nationaal geroemd om het programma dat het maakt waarbij het niet alleen tracht de kunst (geschiedenis) vanuit meer perspectieven te vertellen, maar deze ook bereikbaar te maken voor iedereen. Bijvoorbeeld met de collectiepresentatie 'Dwarsverbanden', met ruim 25 multizintuiglijke tools de eerste volledig multizintuiglijke collectiepresentatie van Nederland.¹⁰⁰

De codes Diversiteit en Inclusie en Fair Practice zijn, ondanks de middelen die beschikbaar zijn voor de sector, nog steeds lastig om eenduidig te toetsen/beoordelen. We zien een grotere bewustwording vanuit de samenleving, fondsen en overheden, maar ook duidelijk vanuit de sector om dit verder te ontwikkelen.

3. Perspectief van gebruikers van cultuur

Leeswijzer

Voor een juist perspectief van gebruikers van cultuur leggen we de nadruk op de inwoners van de gemeente Eindhoven. Het is uiteraard bekend en belangrijk dat cultureel aanbod in Eindhoven ook bezoekers en deelnemers uit de hele metropoolregio Brainport aantrekt en voor bepaalde activiteiten uit heel Nederland en andere landen, met name uit Duitsland en België. Daarmee wordt de stad op de kaart gezet als aantrekkelijk en bruisend. Desalniettemin is bij de ontwikkeling en uitvoering van het cultuurbeleid een van de belangrijkste ambities om zo veel mogelijk inwoners van de stad te kunnen laten genieten van cultureel aanbod aldaar. Daarom focussen we in dit hoofdstuk op de bereikbaarheid voor en deelname van Eindhovenaren aan culturele activiteiten.

Voor dit hoofdstuk hebben we verschillende bronnen geraadpleegd. We hebben onder andere gebruikgemaakt van de inwonersenquête van de gemeente Eindhoven. Deze enquête wordt jaarlijks uitgevoerd, waardoor die ook cijfers laat zien over trends van de afgelopen jaren. Er zijn verschillende enquêtes over uiteenlopende onderwerpen. Voor dit hoofdstuk hebben we in het bijzonder gebruikgemaakt van de resultaten van de enquêtes ‘Cultuur’ en ‘Sport- en cultuurparticipatie onder kinderen en jongeren’. De vragenlijsten voor de inwonersenquête 2022 zijn tussen 20 september en 31 oktober 2022 ingevuld. Hierbij werd Eindhovenaren gevraagd naar hun ervaringen in de afgelopen 12 maanden. De gegevens van de enquête 2022 slaan dus in feite op de periode september 2021 tot en met oktober 2022. Daarnaast zijn verantwoordingen van gesubsidieerde culturele organisaties een belangrijke bron voor specifieke onderwerpen, met name op het gebied van cultuureducatie en amateurkunst.

Tot slot is het zaak om de begrippen cultuurparticipatie en cultuureducatie helder te duiden, aangezien deze begrippen in dit hoofdstuk vaak voor zullen komen en definities elders vaak van elkaar verschillen. Het landelijke Fonds voor Cultuurparticipatie hanteert “Het actief meedoen aan kunst en cultuur” als definitie voor cultuurparticipatie.¹⁰¹ Dat is een brede en abstracte definitie die wat betreft deze cultuurscan op drie punten verduidelijking verdient. Ten eerste onderscheidt cultuurparticipatie zich van professioneel “meedoen” aan kunst, in die zin dat een professional noodzakelijkerwijs aantoonbare artistieke kwaliteit levert en er geld mee verdient. Als het gaat om actief meedoen aan, oftewel maken van, kunst en cultuur wordt de term amateurkunst vaak gebruikt. Ten tweede wordt cultuurparticipatie in deze scan ook gebruikt om zaken als bereikbaarheid en bezoek van/aan cultuur te duiden. Dit betreft bijvoorbeeld de uitkomsten van de hierboven genoemde inwonersenquête. Ten derde raakt de term cultuurparticipatie het maatschappelijke belang van kunst en cultuur in de breedte. Dit verduidelijkt de term misschien niet direct, maar biedt wel binnen de definitie de ruimte voor belangrijke cultuuruitingen, zoals het bezoeken van een theatervoorstelling vanuit ouderenzorg of een muziekworkshop om bewoners van een wijk met elkaar in contact te brengen.

Cultuureducatie wordt door het LKCA, het landelijk kennisinstituut cultuureducatie en amateurkunst, gedefinieerd als “het doelbewust leren over en met kunst, erfgoed en media via gerichte instructie, zowel binnen als buiten school.”¹⁰² Met binnenschoolse cultuureducatie worden schoolgebonden activiteiten bedoeld, met buitenschoolse cultuureducatie activiteiten die onderdeel vormen van vrijetijdsbesteding. Dat is dus bijvoorbeeld het onderscheid tussen een vakdocent voor de klas en het volgen van zangles elders in de stad. Binnen die eerste categorie, schoolgebonden activiteiten, kunnen activiteiten natuurlijk ook buitenschools plaatsvinden. Dit zou dan kunnen gaan over een klassenuitje aan een museum. Dat is een ander onderscheid tussen binnen en buiten

school dan hierboven bedoeld. Ter verduidelijking, schoolgebonden cultuureducatie kan ook cultuuronderwijs worden genoemd, in het bijzonder wanneer het voortkomt uit een schoolcurriculum cq. kerndoelen. Wij hanteren desalniettemin de term cultuureducatie, omdat we dit onderwerp aanvielen vanuit cultuuraanbieders in plaats van het onderwijs. Wat betreft de tweede categorie, niet schoolgebonden cultuureducatie als onderdeel van vrijetijdsbesteding, worden alle activiteiten geschaard die dikwijls zijn gericht op specifieke groepen en kennisoverdracht. Er is daarbij sprake van deelnemers die een participatieve rol hebben. Zangles of een cursus boetseren valt daar dus zeker onder, een inleiding bij een theatervoorstelling niet zozeer.

3.1 Publiek

Algemene trends

Tijdens de pandemie daalden de bezoekerscijfers in de cultuursector drastisch. Vanwege de lockdowns en andere maatregelen was cultuurbezoek vaak niet mogelijk.¹⁰³ Inmiddels zijn er echter overwegend positieve geluiden te horen vanuit de cultuursector over herstel. Bij theaters, filmhuizen, poppodia, concertzalen en musea keerden de bezoekers weer terug. Hoewel de bezoekersaantallen nog niet terug zijn op het niveau van voor de pandemie, zijn culturele locaties positief.¹⁰⁴ Verder lijkt er een interessante ontwikkeling plaats te vinden in de kunst- en cultuursector na corona: groepen die voorheen moeilijker te bereiken waren, lijken hun weg naar kunst en cultuur makkelijker te vinden. Theaters melden een stijging in bezoekers die eerder het theater weinig bezochten, zoals jonge mensen met een niet-Westerse achtergrond.¹⁰⁵ Verder meldde het CJP dat jongeren in 2022 1,2 miljoen culturele activiteiten ondernamen. Dit was het hoogste aantal in 10 jaar.¹⁰⁶

In de periode na corona is er sprake van economische onzekerheid die invloed kan hebben op cultuurbezoek. Door de hoge energieprijzen en inflatie hebben huishoudens minder besteedbaar inkomen. Beleid om de lage inkomens te beschermen kan de klappen

verzachten, maar is ook van tijdelijke aard. Het is dan ook onzeker hoe dit economische beeld zich de komende tijd zal ontwikkelen.¹⁰⁷ Het is te verwachten dat de lagere koopkracht van invloed zal zijn op zowel cultuurconsumptie als cultuurparticipatie.

Een recente ontwikkeling op het gebied van cultuurbezoek is digitalisering. Tijdens corona werd cultuuraanbod vaak online gepresenteerd en werd er veel geëxperimenteerd met digitale vormen.¹⁰⁸ Ook voor de pandemie was er al sprake van sterke digitalisering in de kunstsector. Vooral bij streamingsdiensten en op het gebied van muziek was deze stijging sterk te zien. Tijdens corona nam het aantal fysieke bezoeken van concerten af, maar daarvoor kwam een stijging in digitale consumptie van muziek in de plaats. Toch was digitalisering tijdens de pandemie geen wondermiddel om publieksbereik in stand te houden. Op het gebied van letteren steeg bijvoorbeeld het aantal uitgeleende e-books en luisterboeken, maar toch was deze stijging minder dan het verlies in uitgeleende fysieke boeken.¹⁰⁹ Wat betreft film, bood digitaal aanbod de uitkomst aan filmfanaten, maar wordt streaming als reden genoemd voor de moeizame stijging in bezoekerscijfers van bioscopen.

Bezoekers in Eindhoven

Na de coronacrisis beginnen bezoekerscijfers weer een beetje op te krabbelen. Dit blijkt ook uit de Inwonersenquête 2022, die de gemeente Eindhoven elk jaar uitvoert. De enquête leert zelfs dat 79% van de Eindhovenaren in het jaar voorafgaand aan de vragenlijst minstens één culturele activiteit bezocht. Voor corona, in 2019, was dit 82%. Dit laat zien dat bijna evenveel Eindhovenaren weer één culturele activiteit hebben bezocht, maar zegt nog niet of ze dat even vaak hebben gedaan. Doordat de frequentie van bezoek lager is blijkt het totale aantal bezoeken nog niet terug te zijn op het niveau van voor de pandemie. In de top 3 van meest bezochte activiteiten staan film in bioscoop of filmhuis (47%), museum (41%) en festival (muziek, theater, film, dans, design: 35%). Hoewel Eindhovenaren weer culturele activiteiten bezoeken, blijkt uit de enquête wel dat ze minder verschillende soorten activiteiten hebben bezocht dan voor corona. Bezoekers verleiden tot herhaalbezoek en bezoeken van verschillende activiteiten is een belangrijk aandachtspunt.

21% van de ondervraagden bezocht geen culturele activiteit, waarbij 5% van alle ondervraagden aangeeft dat het bezoek te duur was.¹¹⁰ Nog eens 5% had geen interesse. Bij 4% van de Eindhovenaren kwam het bezoek er gewoon niet van. Waar corona in 2020 en 2021 nog de voornaamste redenen waren om geen cultuur te bezoeken, speelde dit in 2022 maar bij 2% van de ondervraagden een rol.

Gekeken naar het profiel van de Eindhovense cultuurbezoekers¹¹¹, vallen drie dingen op. Jongere Eindhovenaren (18-35 jaar) hebben gemiddeld het vaakst een culturele activiteit bezocht, namelijk 88%. Bij de groep 55 jaar en ouder ligt het percentage cultuurbezoekers op 66%. Inwoners die een hbo- of wo-opleiding hebben gevolgd bezoeken ook vaker een culturele activiteit. Tot slot is te zien dat inwoners met een hoger inkomen vaker aan cultuurbezoek doen. De enige uitzondering hierop is dat mensen met een maandelijks inkomen onder de 1.250 euro vaker cultuur bezoeken dan de twee inkomensgroepen erboven. Wel wordt aangegeven dat in deze groep veel studenten dan wel jongeren zitten.

Ook het percentage Eindhovenaren dat in de stad zelf cultuur bezocht begint weer op te krabbelen. 52% van de Eindhovenaren heeft in 2022 een culturele basisinstelling bezocht in Eindhoven. Voor corona (in 2019) was dit 63%. In 2021 lag dat percentage op 31%. Waar het percentage Eindhovenaren dat minstens één culturele activiteit bezocht dus weer vergelijkbaar is met het percentage uit 2019, is het aantal Eindhovense bezoekers van BIS-instellingen nog niet terug op het niveau van voor corona. Eindhovenaren gingen van alle basisinstellingen het vaakst naar het Parktheater (21%), het Natlab (16%) en het Muziekgebouw (ook 16%). Deze drie instellingen krijgen ook een hoge waarderingsscore van het Eindhovense publiek. Het Parktheater en Muziekgebouw krijgen beide een 8,1 en het Natlab scoort een 8,0.¹¹² Philharmonie zuid-nederland krijgt met een 8,2 het hoogste cijfer.

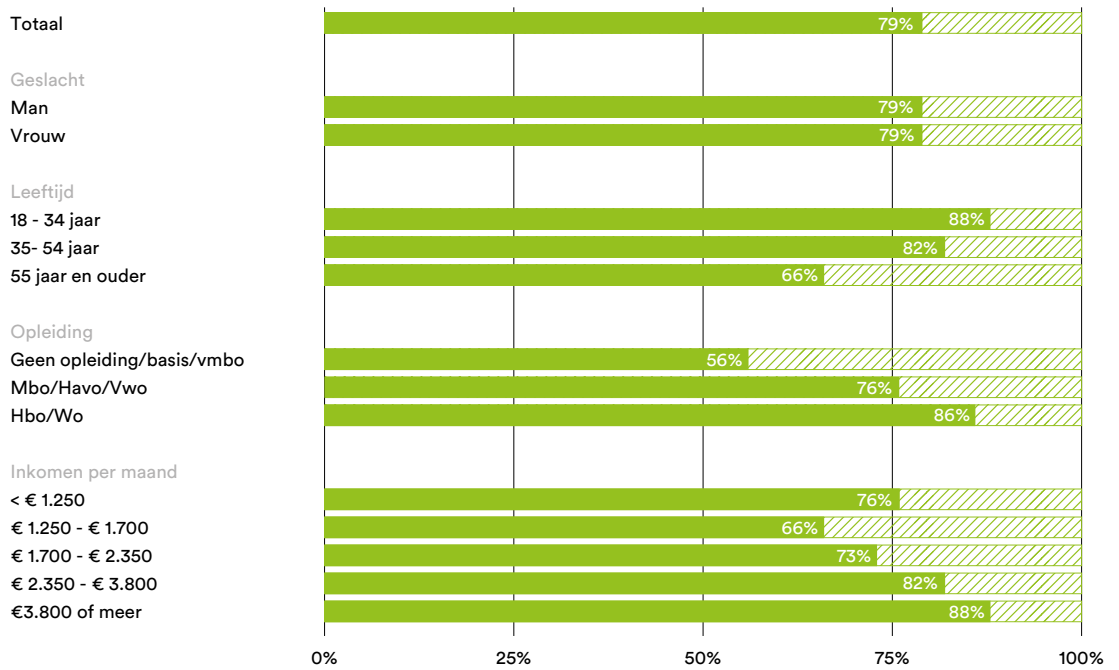
40% van de Eindhovenaren bezocht in 2022 een cultureel festival in de stad. Ook dit percentage ligt nog niet op het niveau van voor de pandemie: in 2019 bezocht 57% van de Eindhovenaren nog een Eindhovens festival. De meest bezochte festivals zijn GLOW (34%), Dutch Design Week (17%) en STRP-festival (4%). Omdat GLOW 2022 tijdens het afnemen van de vragenlijst nog niet had plaatsgevonden en Dutch Design Week tijdens de invulperiode viel, zullen deze cijfers vooral slaan op de DDW- en GLOW-edities van 2021, toen corona nog een grotere invloed had op de samenleving. Het is dus aannemelijk dat het percentage Eindhovenaren dat in 2022 GLOW en/of de Dutch Design Week bezocht hoger ligt.

Van de 33% van de Eindhovenaren die geen culturele instellingen of festivals bezocht, gaf 9% aan dat een bezoek er gewoon niet van kwam. 8% had geen interesse in het aanbod. 5% gaf aan de prijzen te hoog te vinden en 3% wist niet wat er te doen was. Corona was in 2022 nog maar voor 2% van de niet-bezoekers een reden om niet te gaan. In 2021 lag dit percentage op 21%. Net als bij cultuurbezoek in het algemeen, bezochten Eindhovenaren met een hogere leeftijd en een hbo-/wo-diploma vaker Eindhovense instellingen of festivals. Het hoogste percentage bezoekers voor Eindhovense instellingen en festivals lag in de leeftijdscategorie 35-54 jaar (59%). Dit verschilt met cultuurbezoek in het algemeen, waar Eindhovenaren tussen 18 en 35 de grootste groep vormden. Hieruit blijkt dat jongeren wel meer cultuur bezoeken, maar

Figuur 19

Uitsplitsing achtergrondkenmerken van bezoekers die afgelopen jaar een culturele activiteit hebben bezocht

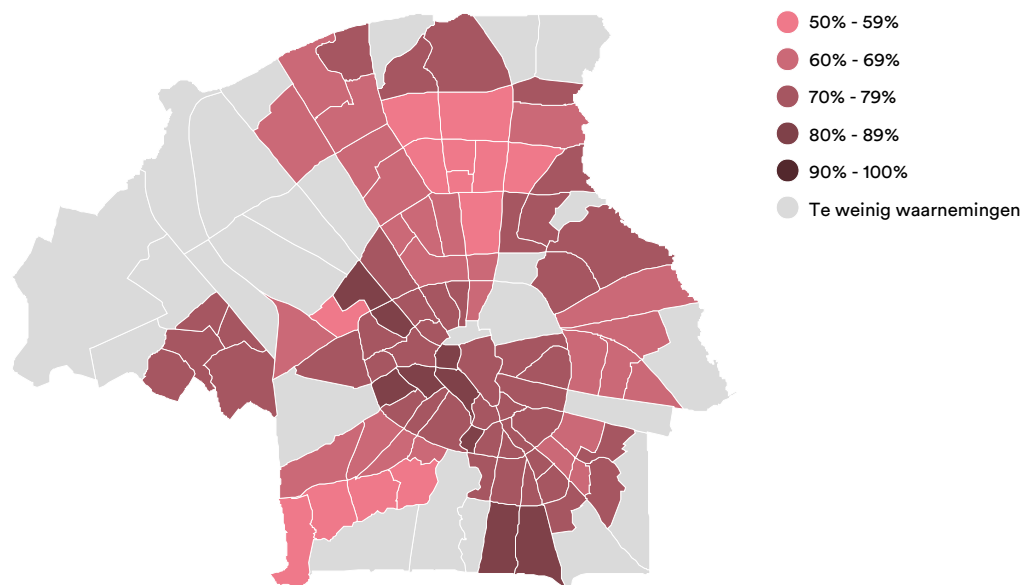
Bron: Cultuur - Inwonersenquête 2022, Gemeente Eindhoven

Figuur 20

Aantal cultuurbezoekers per buurt

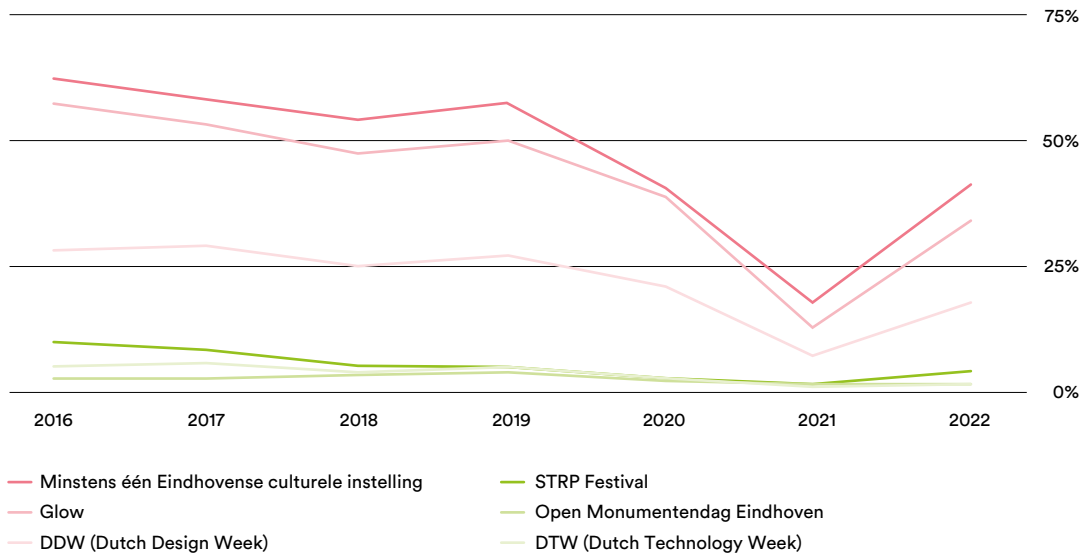
Bron: Cultuur - Inwonersenquête 2022, Gemeente Eindhoven

Figuur 23

Ontwikkeling bezoekerspercentages populairste activiteiten: festivals

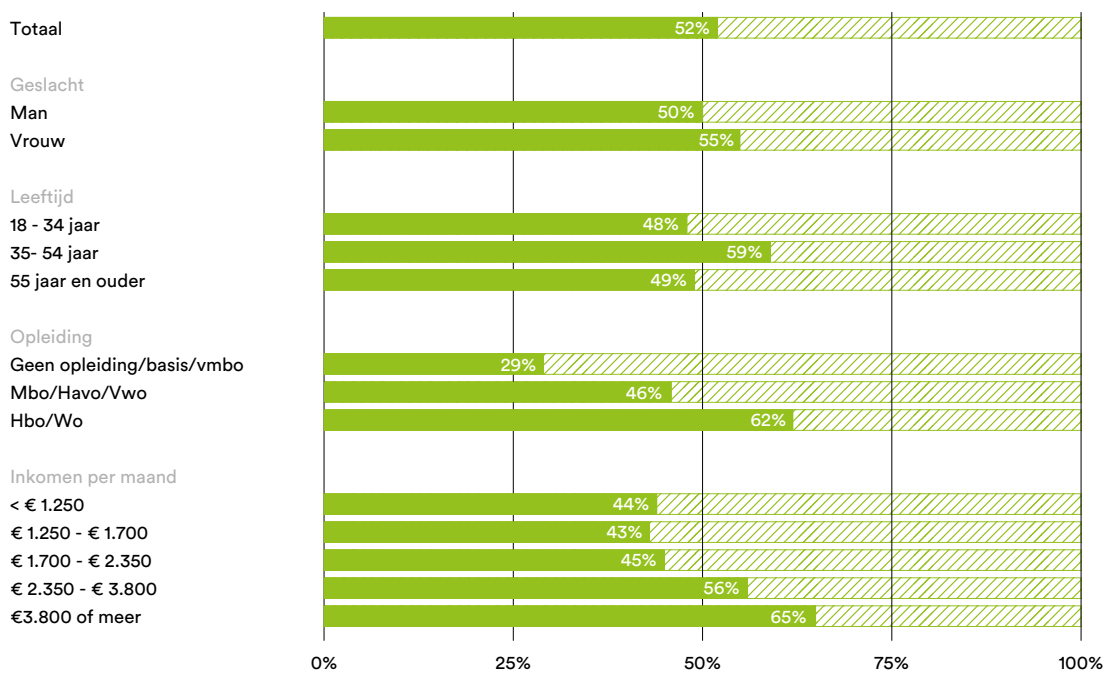
Bron: Cultuur - Inwonersenquête 2022, Gemeente Eindhoven

Figuur 24

Uitsplitsing achtergrondkenmerken bezoekers Eindhovense culturele instelling/festival

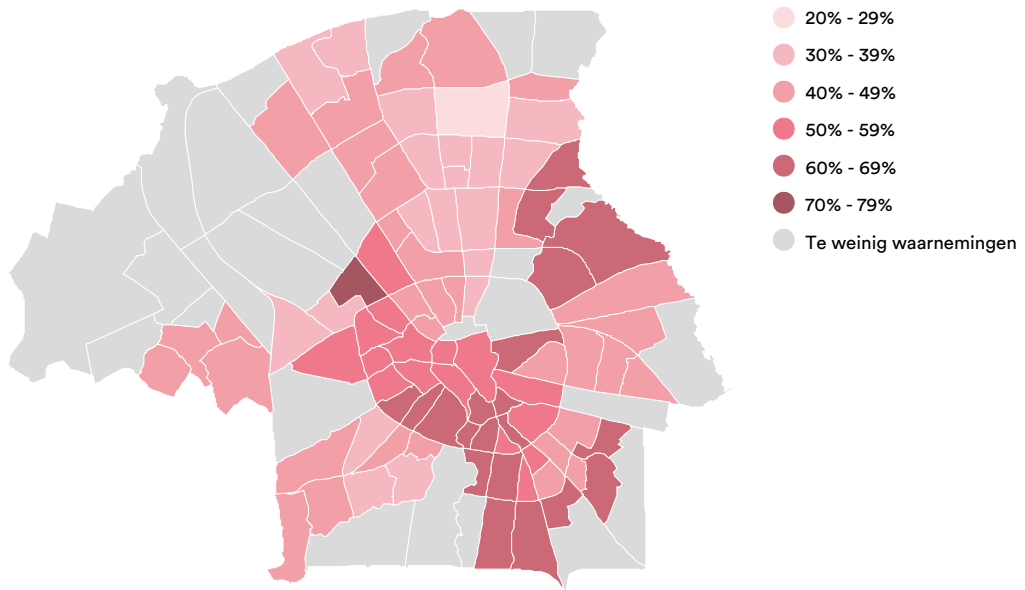
Bron: Cultuur - Inwonersenquête 2022, Gemeente Eindhoven

Figuur 25

Bezoek Eindhovense instellingen per buurt

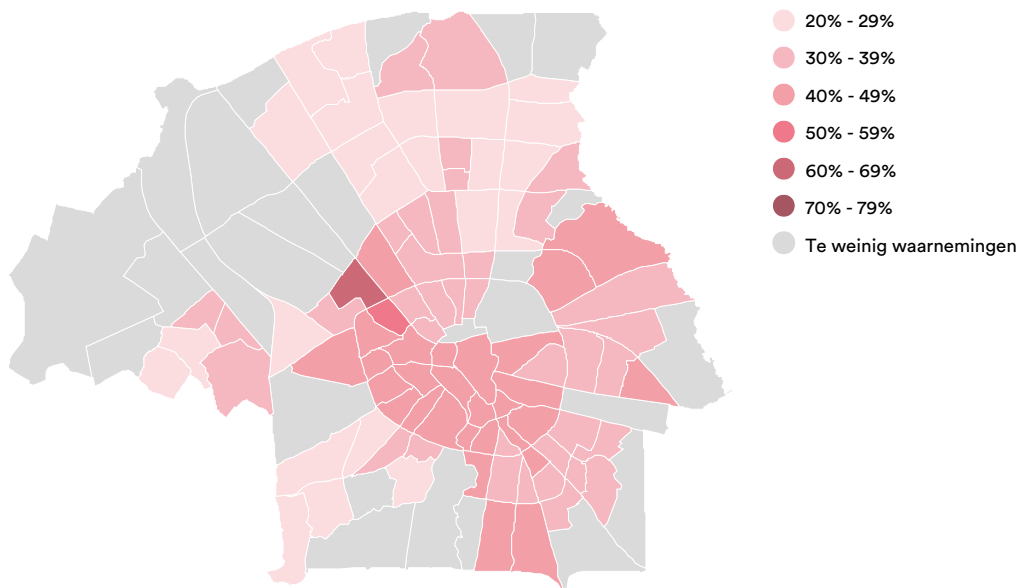
Bron: Cultuur - Inwonersenquête 2022, Gemeente Eindhoven

Figuur 26

Bezoek Eindhovense festivals per buurt

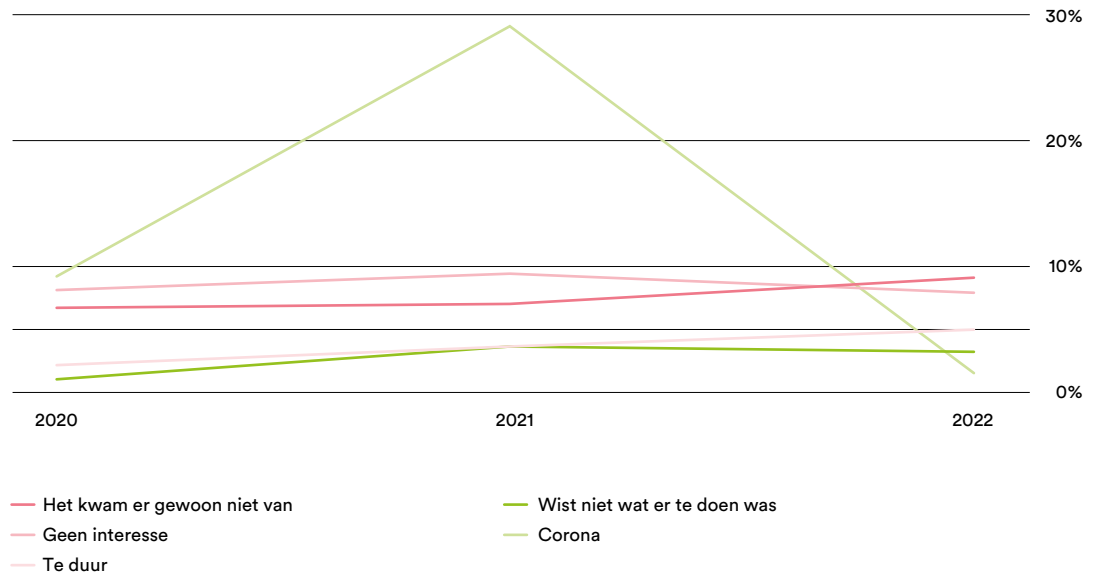
Bron: Cultuur - Inwonersenquête 2022, Gemeente Eindhoven

Figuur 27

Redenen geen bezoek instellingen/festivals

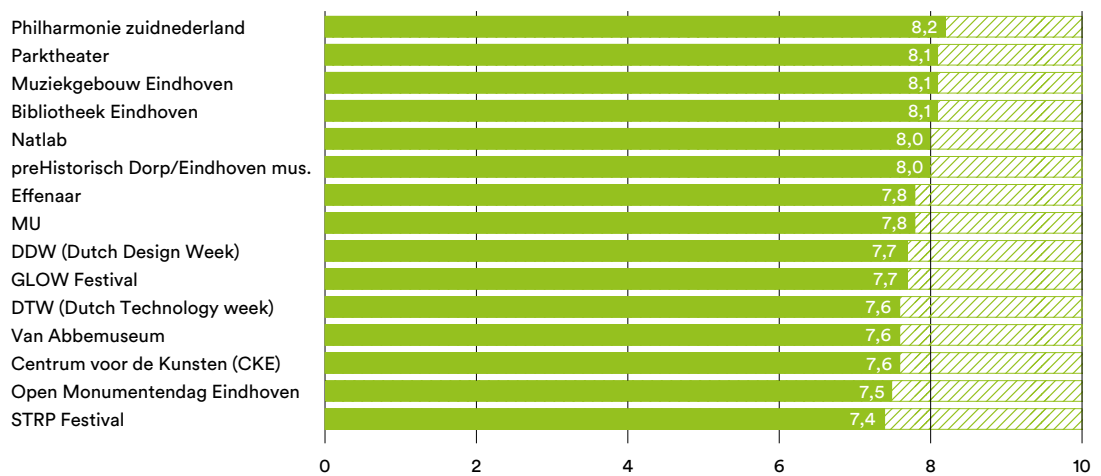
Bron: Cultuur - Inwonersenquête 2022, Gemeente Eindhoven

Figuur 28

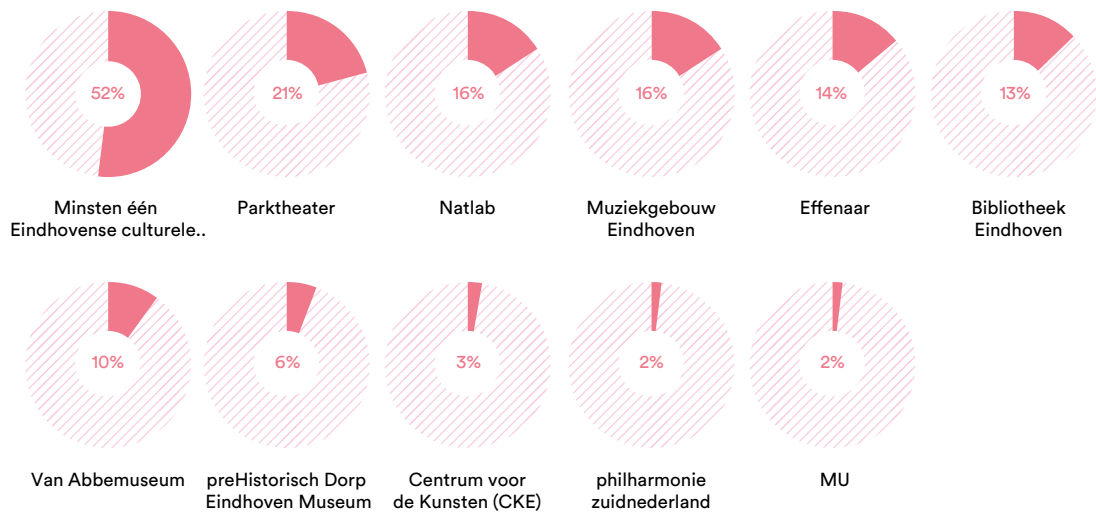
Rapportcijfers BIS

Bron: Cultuur- Extra figuren Inwonersenquête 2022, Gemeente Eindhoven

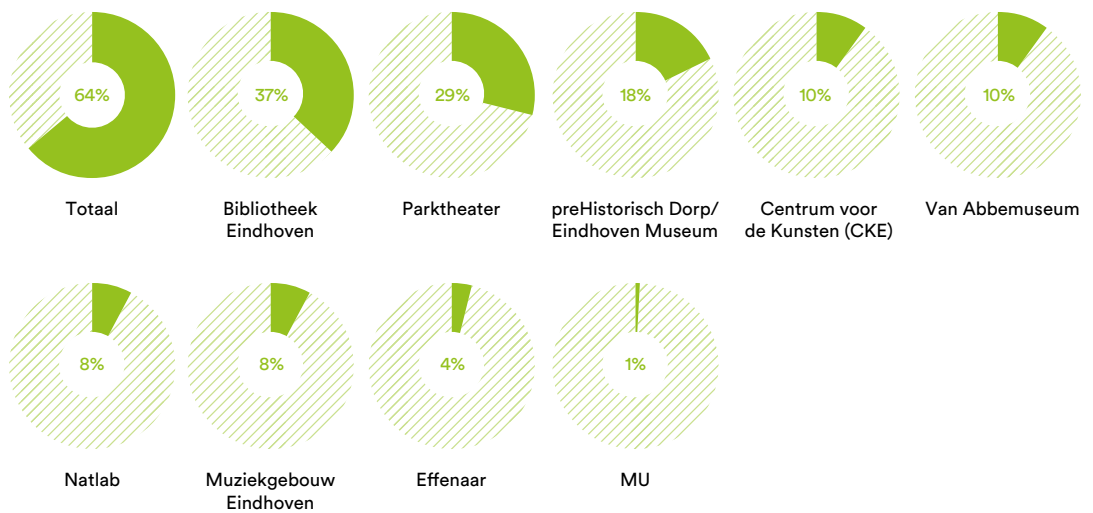

Figuur 29**Bezoekerspercentages BIS**

Bron: Cultuur - Inwonersenquête 2022, Gemeente Eindhoven

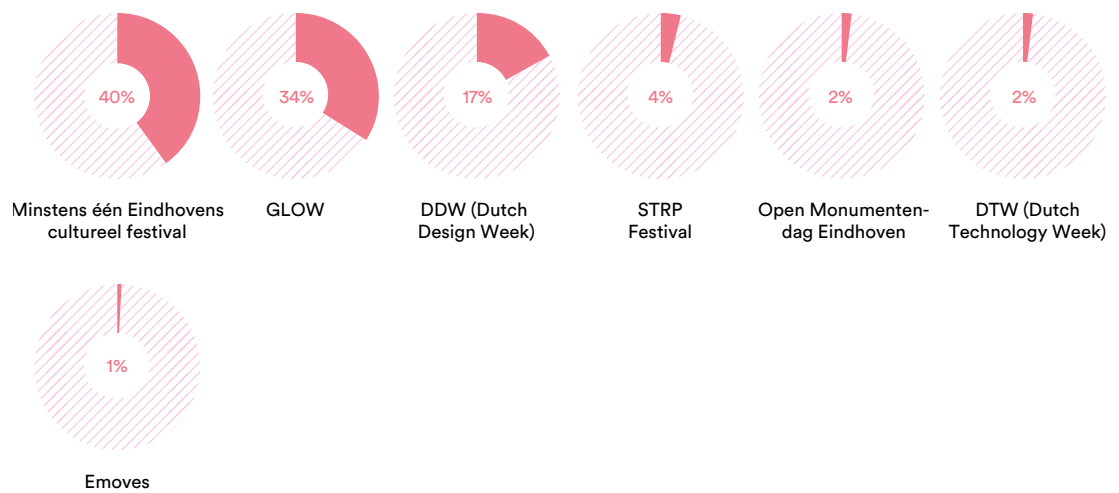
Figuur 30**Bezoekpercentages BIS kinderen/jongeren**

Bron: Sport- en cultuurparticipatie kinderen en jongeren. Inwonersenquête 2022, Gemeente Eindhoven

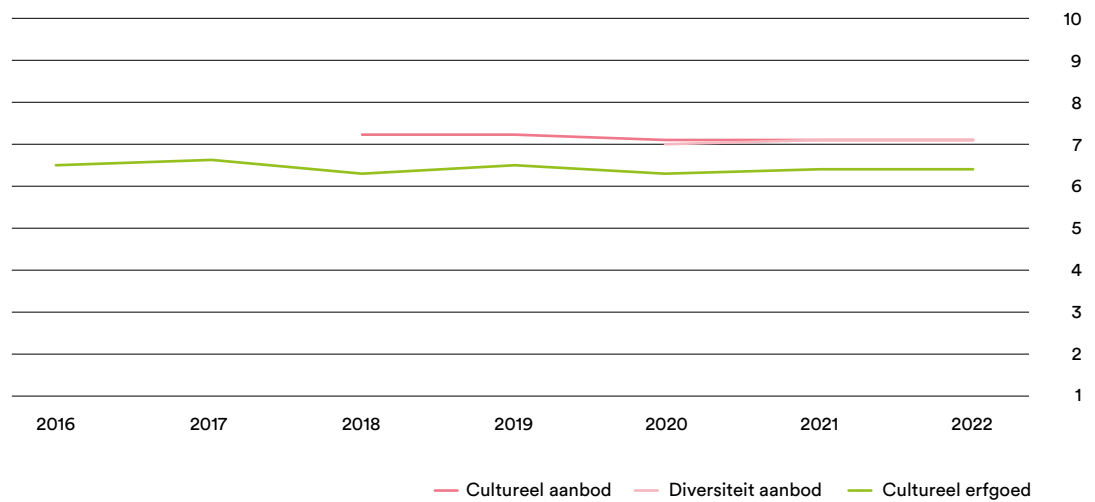

Figuur 31**Bezoekerspercentages Eindhovense festivals**

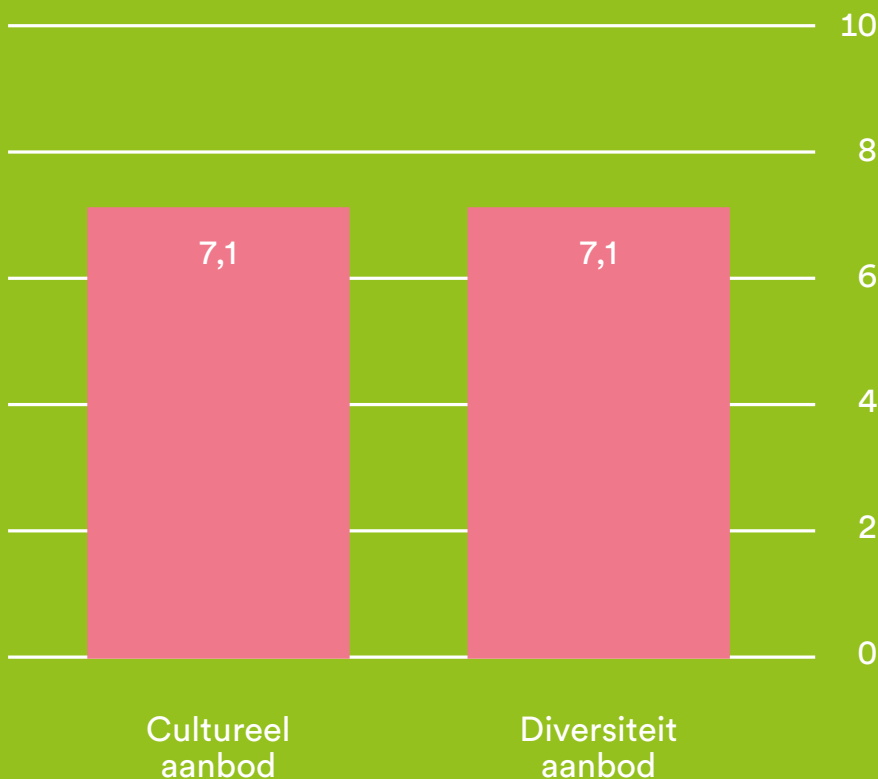
Bron: Cultuur - Inwonersenquête 2022, Gemeente Eindhoven

Figuur 32**Tevredenheid door de jaren heen**

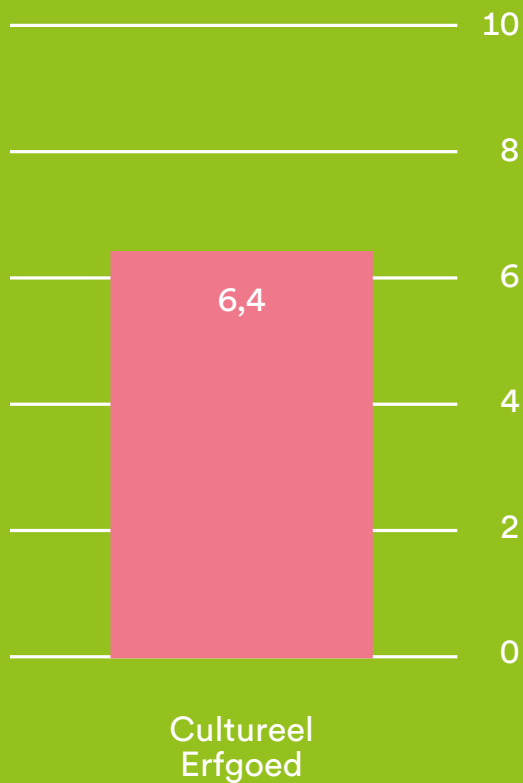
Bron: Cultuur - Inwonersenquête 2022, Gemeente Eindhoven

Eindhovenaren zijn over het algemeen tevreden over cultuur in Eindhoven. Zowel voor het cultuuraanbod als de diversiteit van het aanbod geven zij een 7,1.

De tevredenheid over cultureel erfgoed ligt met een 6,4 iets lager.

3.2 Cultuurparticipatie en cultuureducatie

In dit deel van het hoofdstuk kijken we naar de gebruikers van cultuur in Eindhoven op het gebied van cultuurparticipatie, met name wat betreft amateurkunst en cultuureducatie. Zie voor een definitie van beide de leeswijzer van dit hoofdstuk. Voor beide onderwerpen kijken we eerst naar algemene trends op dit gebied, daarna naar de situatie in Eindhoven. Hierbij kijken we vooral naar gegevens van de inwonersenquête en de basisinstellingen op dit gebied, het Centrum voor de Kunsten Eindhoven (CKE) en CultuurStation.

3.2.1: Actieve cultuurparticipatie

Algemene trends

Actieve cultuurparticipatie is de afgelopen jaren licht gestegen.¹¹⁴ Volgens de monitor amateurkunst van het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA) beoefende tijdens de pandemie 43% van de Nederlandse bevolking cultuur. Er wordt in dat onderzoek gerefereerd naar "iets kunstzinnigs of creatief in de vrije tijd".¹¹⁵ Daarmee wordt naar alle waarschijnlijkheid bedoeld actieve cultuurparticipatie of buitenschoolse cultuureducatie. Beiden termen worden in de leeswijzer aan het begin van dit hoofdstuk toegelicht, maar hier wordt dit percentage gebruikt om inzichtelijk te maken hoe, bijvoorbeeld, het bereik van CKE of ontwikkelingen bij amateurkunstverenigingen zich verhouden tot landelijke trends. In 2017, het jaar waarin de voorgaande monitor amateurkunst werd gepubliceerd, was het percentage Nederlanders dat cultuur beoefende 40%. Wat daar ook wordt genoemd is dat vanwege lockdowns en andere maatregelen cultuurbeoefening minder in groepsverband plaatsvond dan voorheen. In 2017 was nog 41% lid van een amateurkunstgroep, in 2021 lag dit percentage op 30%. Uit de verenigingsmonitor van het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA) blijkt dat maar 2% van de amateurkunstverenigingen een stijging zag in ledenaantallen in de periode 2020-2021. Bij 62% van de verenigingen bleef het aantal gelijk en 36% van de verenigingen zag het ledenaantal afnemen. Ook na de pandemie hebben amateurverenigingen het niet makkelijk. 32% van de kunst-, cultuur- en hobby-

verenigingen zegt onder druk te staan, 17% meldt dat het voortbestaan van de vereniging de komende jaren in gevaar is. Van de laatste groep meldt 68% dat een gebrek aan mensen die de vereniging kunnen of willen leiden de reden is. 50% van de culturele verenigingen meldt een gebrek aan interesse voor wat ze ondernemen als risicofactor.¹¹⁶ Ook wordt vergrijzing van het ledenbestand vaak genoemd als uitdaging voor de toekomst.¹¹⁷

Op financieel gebied liggen verschillende uitdagingen met betrekking tot cultuurparticipatie. Op nationaal niveau gaf 50% van de cultuurverenigingen in 2021 aan financiële schade op te hebben gelopen.¹¹⁸ Toch is de financiële situatie ten opzichte van 2018 maar iets verslechterd: 6% geeft aan minder gezond te zijn, waar dat in 2018 nog 3% was. Het aantal verenigingen dat de eigen financiële situatie zorgwekkend noemt, is met 3% gelijk gebleven ten opzichte van 2018. Het lijkt er dus op dat veel amateurverenigingen de pandemie hebben kunnen doorstaan. Wel liggen er inmiddels nieuwe uitdagingen op de loer. Voor 35% van verenigingen speelt de energiecrisis een rol, en voor nog eens 11% speelt de energiecrisis een grote rol. 2% van de verenigingen geeft zelfs aan dat de energiecrisis het voortbestaan bedreigt. Ook de inflatie en het onbetaalbaar worden van accommodaties worden als financiële risico's genoemd.¹¹⁹ De vermindering van het besteedbaar inkomen is eveneens een risico voor cultuurparticipatie. Het Jeugdfonds Sport en Cultuur vreest bijvoorbeeld dat ouders zullen moeten bezuinigen op zaken als muziek, dans en cultuur voor hun kinderen.¹²⁰

Net als in de gehele cultuursector is ook in de amateurkunst en cultuurparticipatie een ontwikkeling te zien op het gebied van digitalisering. Het merendeel van de mensen die lessen, cursussen of workshops volgden, deed dit tijdens de pandemie online. Wel volgden mensen in totaal minder lessen. In 2018 volgde 34% van de cultuurbeoefenaars nog een les of cursus, in 2021 was dit 19%. Bij de cultuurbeoefenaars die hun werk toonden (optreden, voorstelling, tentoonstelling) deed meer dan de helft dit tijdens de pandemie via onlinekanalen.¹²¹ Soms uit noodzaak, maar er zijn ook voorbeelden bekend

waarbij digitalisering leidt tot meer cultuurparticipatie. In de Nederlandse erfgoedsector bleken digitale middelen positief bij te dragen aan de cultuurparticipatie, met name onder jongeren.¹²²

Actieve cultuurparticipatie in Eindhoven

In het volgende tekstgedeelte zetten we de landelijke ontwikkelingen af tegen het Eindhovense veld.

CKE doet dit door het verzorgen van binnen- na- en buitenschoolse cultuureducatie, vrijetijdsaanbod voor jeugd en volwassenen, diverse projecten gericht op actieve cultuurparticipatie in de wijken of in samenwerking met partners zoals zorg- en welzijnsinstellingen voor specifieke doelgroepen en stimuleren, faciliteren en financieren van amateurkunst. Alle activiteiten van CKE hebben dus te maken met het bevorderen van actieve cultuurparticipatie. Voor amateurkunst(verenigingen) vervult CKE een cruciale en unieke rol, cultuureducatie in samenwerking met het onderwijs en activiteiten die actieve cultuurparticipatie van Eindhovenaren bevorderen worden ook door andere organisaties en makers in de stad uitgevoerd. Een groot deel hiervan ontvangt geen subsidie, daarom zijn er geen betrouwbare cijfers over het totaal aantal activiteiten en bereik op gemeentelijk niveau.

De trend dat steeds minder cultuurbeoefenaars les volgen is duidelijk zichtbaar bij CKE, zo blijkt uit hun jaarverantwoordingen. Waar het CKE in 2019 met 398 cursussen & workshops 5.890 deelnemers heeft bereikt, was het aantal deelnemers in 2021 4024 bij een hoger aantal verschillende cursussen & workshops. Onder deelnemers was er in 2019 sprake van een bijna evenredige verdeling tussen mensen onder de 21 jaar (57%) en boven de 21 jaar (43%). Deze is in 2021 licht verschoven: 61% van de deelnemers was in 2021 jonger dan 21. Om een brede groep Eindhovenaren te blijven bereiken dient CKE bij ontwikkeling van hun activiteiten ook in te spelen op verschillende behoeftes van inwoners van Eindhoven.

Het CKE treedt op naar amateurkunstenaars als facilitator en expertisecentrum. In 2019 faciliteerde het CKE 294 keer ruimte en overige activiteiten aan amateurkunst en verleende financieringsbijdrage aan 100 verenigingen. Gedurende coronacrisis waren veel minder activiteiten, het aantal verenigingen bleef stabiel.

Het CKE signaleerde in 2021 dat amateurkunstverenigingen in Eindhoven, net als op landelijk niveau, hard getroffen zijn door corona.¹²³ Het gemiddelde aantal leden per vereniging was in 2020 44, waar dit in 2019 nog 50 was. Het behoud van bestaande leden en werving van nieuwe was voor de coronacrisis al een lastige opgave voor amateurverenigingen, maar is door de pandemie nog lastiger geworden.

Het artistieke aanbod van verenigingen, in de vorm van bijvoorbeeld exposities of uitvoeringen, kwam door de pandemie stil te liggen. Dit had niet alleen negatieve gevolgen voor de financiële situatie van de verenigingen, maar ook voor hun zichtbaarheid in de stad. Het CKE merkte ook dat veel amateurkunstverenigingen niet langer in de normale vorm lessen konden aanbieden, of repeteren. Dit gebeurde soms nog wel online. Om de amateurkunst te steunen was in 2021 noodsteun beschikbaar. De noodsteun is verleend aan een beperkt aantal verenigingen die een bewezen zwakke financiële positie hadden. Daarnaast hebben alle verenigingen een aanvullende bijdrage ontvangen op hun basisfinanciering. Om de coronacrisis door te komen hebben de verenigingen tevens zelf maatregelen getroffen om op kosten te besparen. In 2021 is er ook weinig subsidie aangevraagd voor nieuwe initiatieven en projecten, dit vanwege beperkingen om die uit te voeren. In 2022 heeft het CKE op verschillende manieren bijgedragen aan het herstel van amateurkunstverenigingen. Al met al komt het beeld van Eindhovense amateurkunstverenigingen dat het CKE schetst sterk overeen met landelijke trends.

Cultuurbeoefening

Uit de inwonersenquête komen ook gegevens op het gebied van cultuurbeoefening. Hierbij gaat het dan zowel om actieve cultuurparticipatie als buitenschoolse cultuureducatie.

Uit de enquête blijkt dat 47% van de Eindhovenaren zelf cultuur beoefent.¹²⁴ 16% hiervan volgt ook een les of cursus. Het aantal cultureel actieve Eindhovenaren stijgt sinds 2018 ieder jaar licht. Net als op nationaal niveau lijkt corona dus geen invloed te hebben gehad op het aantal Eindhovenaren dat op individueel niveau cultuur beoefent. De meest beoefende culturele activiteiten onder Eindhovenaren zijn het spelen van een instrument (15%) en tekenen, schilderen of grafisch werk zonder computer (14%).¹²⁵

Vooraf jongeren en Eindhovenaren met een middelbare, hbo- of wo-opleiding zijn cultureel actief. Ook hebben zij vaker les bij het beoefenen van cultuur. Bij het aantal Eindhovenaren dat zelf niet cultureel actief is, komt dit vooral door het ontbreken van interesse (18%). Verder geeft 10% van deze groep aan dat cultuurbeoefening er gewoon niet van kwam. 7% heeft het te druk om cultuur te beoefenen.

Voor de inwonersenquête van de gemeente Eindhoven is ook gekeken naar de cultuurparticipatie van kinderen en jongeren. Hieruit blijkt dat in 2022 67% van de kinderen en jongeren aan een kunstzinnige activiteit deed. Ten opzichte van het voorgaande jaar is dit ook een lichte stijging: in 2021 was dit percentage 65%. Eerdere gegevens over de cultuurparticipatie van kinderen/jongeren in Eindhoven zijn er niet. Het percentage kinderen/jongeren dat cultuur beoefent ligt verder een stuk hoger dan bij volwassenen (47%).

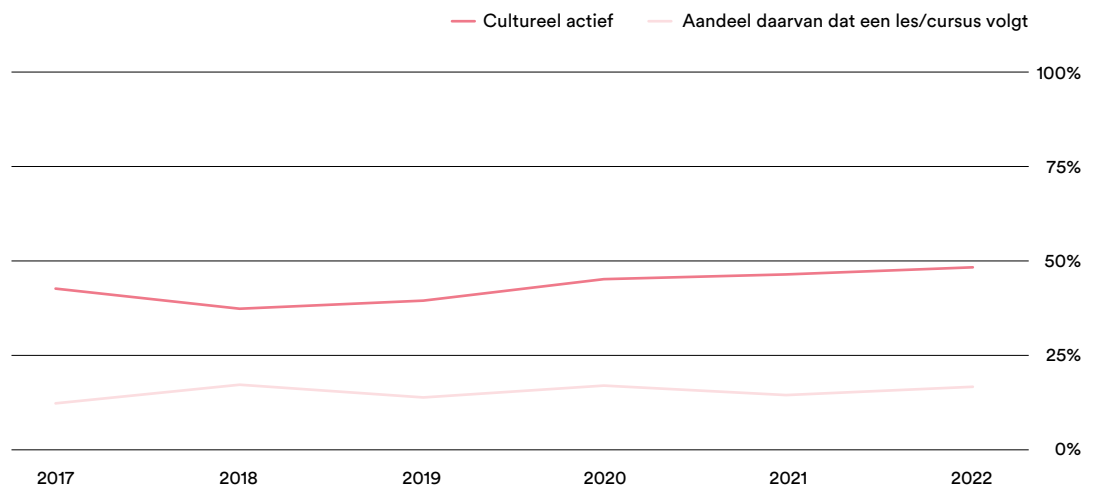
De categorie tekenen, schilderen en grafisch werk zonder computer was het populairst onder kinderen en jongeren, met 41%. Op een tweede en derde plek stonden instrument bespelen (25%) en zingen (17%).¹²⁶ 33% van de kinderen en jongeren heeft ook les in een culturele of kunstzinnige activiteit. Opnieuw ligt het

percentage een stuk hoger dan bij volwassenen (14%). Kinderen en jongeren in de leeftijdscategorie 8 t/m 11 jaar en 12 t/m 14 jaar doen het meest aan kunstzinnige activiteiten en hebben hier ook vaker les in dan de andere leeftijdscategorieën. De belangrijkste redenen voor kinderen en jongeren om geen kunstzinnige activiteit te beoefenen waren 'geen interesse' en 'het kwam er niet van'.

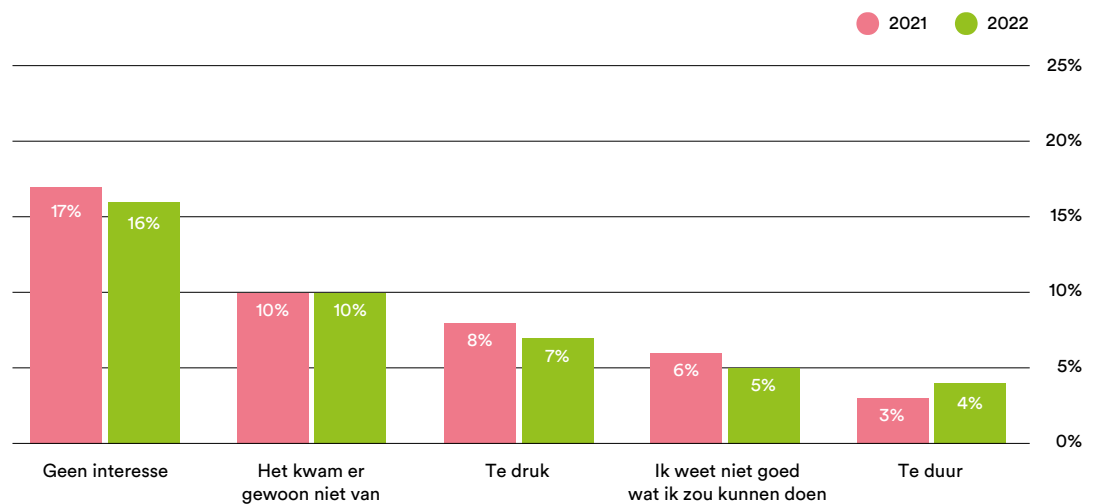
Om kunstbeoefening onder jongeren te stimuleren, organiseert de gemeente 'Kies je Sport en Kunst'. In dit project kunnen basisschoolleerlingen het gehele aanbod van Eindhoven ontdekken. Zij komen via proefflessen of andere modules in aanraking met kunst- en cultuurlessen. Het aanbod wordt gekenmerkt door meer dan 1000 activiteiten. Zowel gesubsidieerde als ongesubsidieerde aanbieders komen aan bod, met bijvoorbeeld theaterlessen van Wildpark en muzieklessen die zich richten op musical of gitaar. Voor het aanbod voor basisscholen in het schooljaar 2022-2023 hebben tot nu toe 30 aanbieders, waarvan 26 niet gesubsidieerd, op het gebied van Kies je Kunst 285 activiteiten aangeboden. De activiteiten die worden aangeboden vinden in de volle breedte plaats binnen verschillende disciplines.

Figuur 33 Aantal Eindhovenaren dat cultureel actief is door de jaren heen

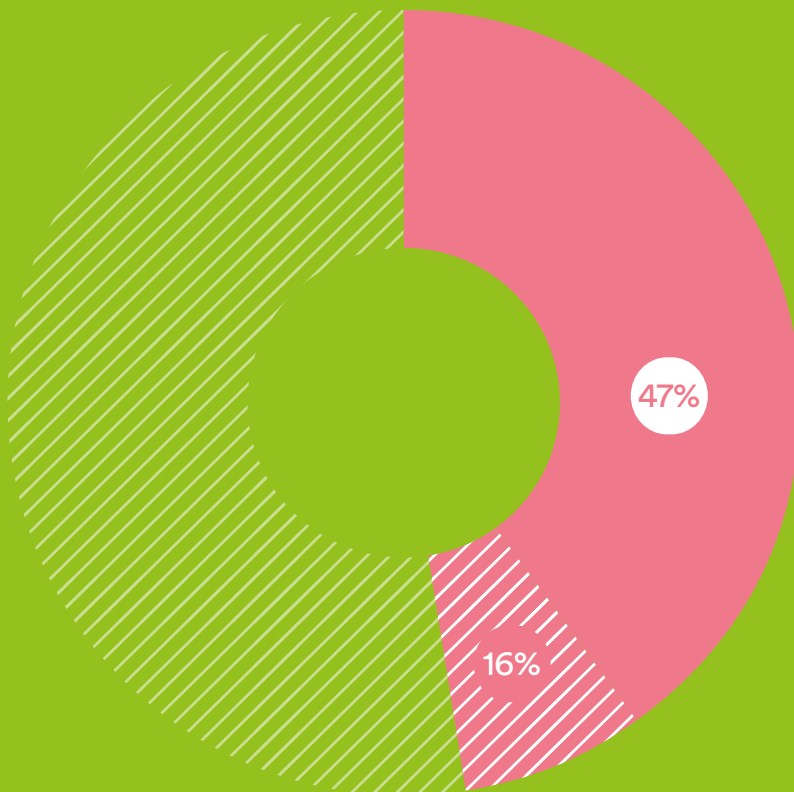
Bron: Cultuur - Inwonersenquête 2022, Gemeente Eindhoven

Figuur 34 Redenen om niet aan een culturele activiteit te doen

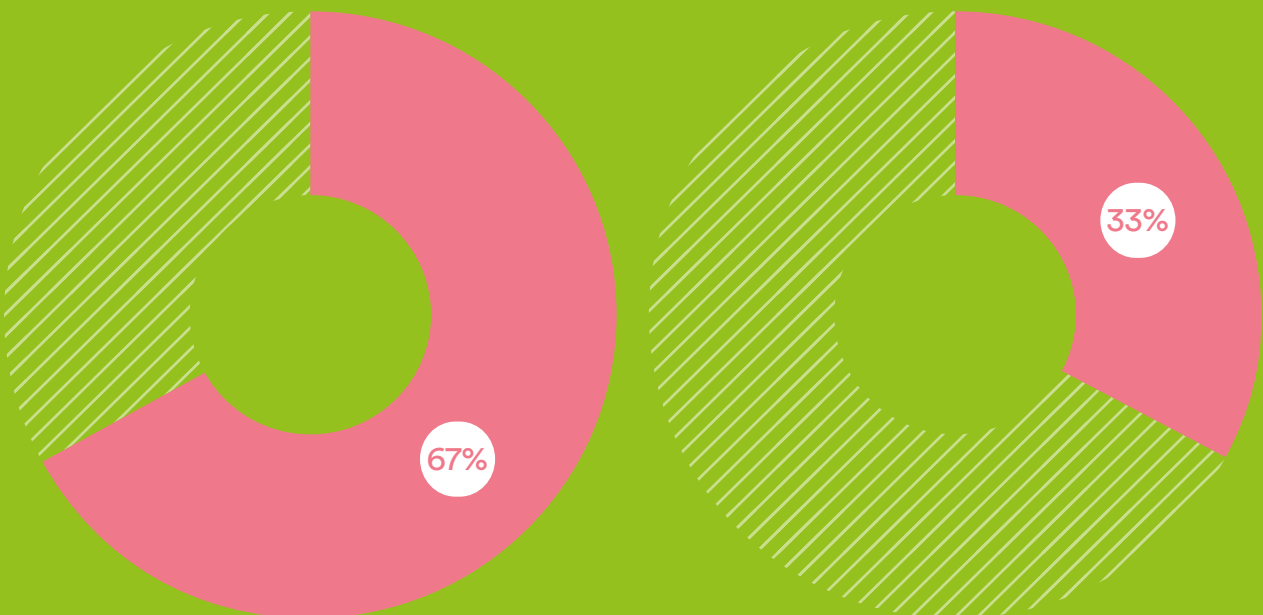
Bron: Sport- en cultuurparticipatie kinderen en jongeren, Inwonersenquête 2022 Gemeente Eindhoven

Uit de inwonersenquête blijkt dat 47% van de Eindhovenaren het afgelopen jaar (2022) zelf een kunstzinnige activiteit uitvoert. 16% van hen volgt een les of cursus hierin.

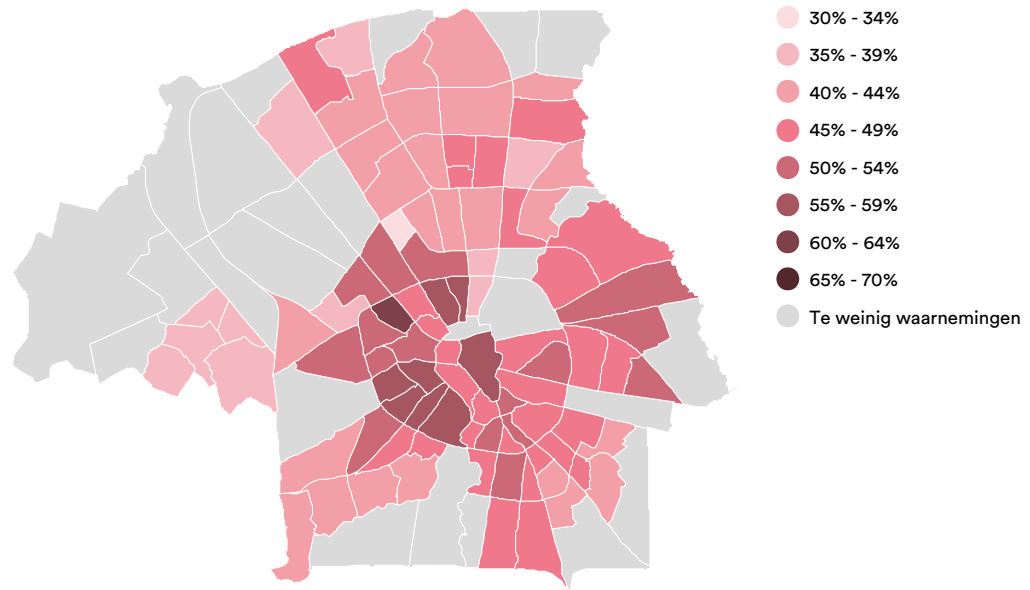
67% van de kinderen en jongeren uit Eindhoven deed het afgelopen jaar (2022) een kunstzinnige activiteit. 33% van de kinderen en jongeren volgt een les of cursus hierin.

Figuur 35

Aandeel per buurt dat cultureel actief is

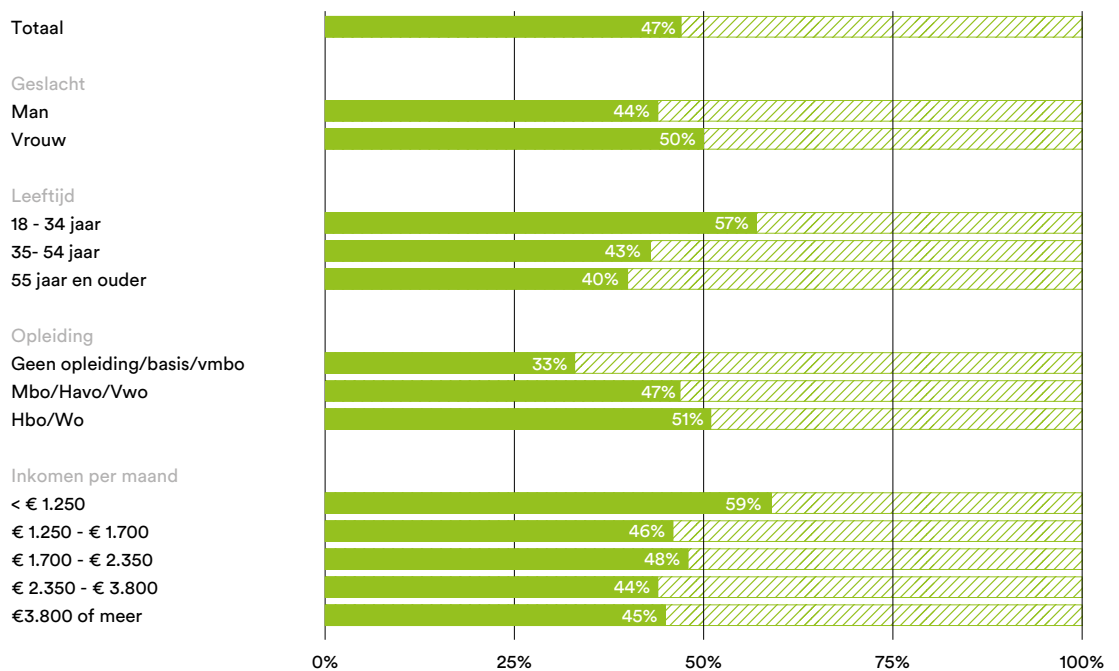
Bron: Cultuur - Inwonersenquête 2022, Gemeente Eindhoven

Figuur 36

Uitsplitsing achtergrondkenmerken cultureel actief

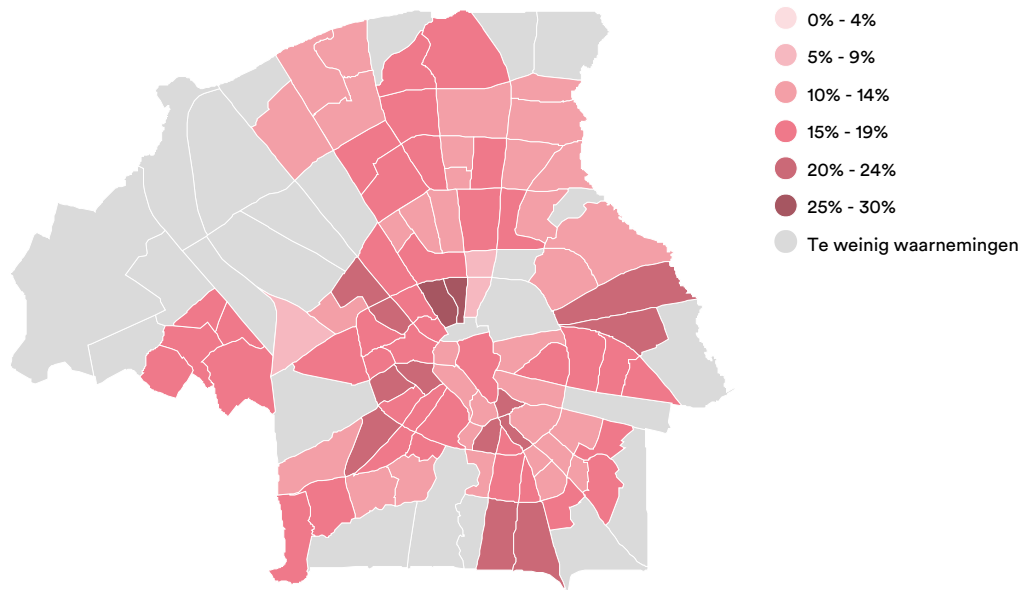
Bron: Cultuur - Inwonersenquête 2022, Gemeente Eindhoven

Figuur 37

Aandeel per buurt dat les heeft in een culturele activiteit

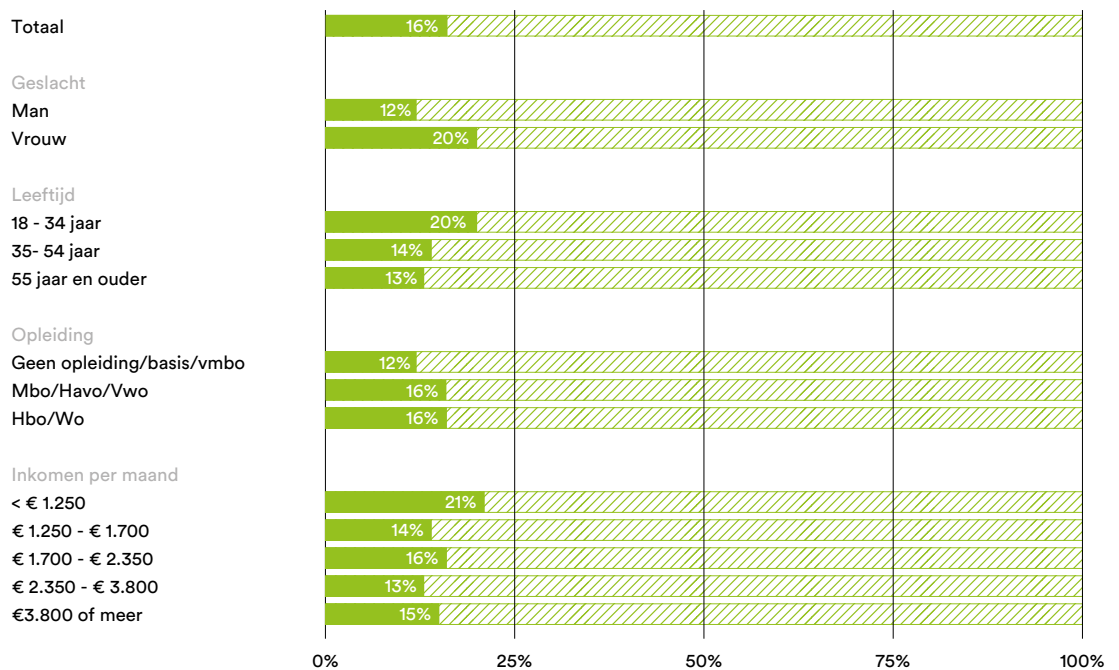
Bron: Cultuur - Inwonersenquête 2022, Gemeente Eindhoven

Figuur 38

Uitsplitsing achtergrondkenmerken les in culturele activiteit

Bron: Cultuur - Inwonersenquête 2022, Gemeente Eindhoven

3.2.2: Cultuureducatie

Algemeen

Op landelijk niveau is het lastig om overkoepelende trends te signaleren op het gebied van cultuureducatie. Waar over cultuur in het algemeen en amateurkunst in het bijzonder genoeg data te vinden is, ontbreekt specifieke data over cultuureducatie in veel gevallen. Wel monitoren het Fonds voor Cultuurparticipatie en het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap het programma Cultuureducatie met Kwaliteit.¹²⁷ Verder in dit hoofdstuk lees je meer over dit programma. Omdat wij niet beschikken over genoeg gegevens om landelijke trends aan te tonen, schetsen we kort een algemeen beeld:

Scholen zijn niet verplicht cultuuronderwijs te geven. Om culturele lessen toch aantrekkelijk te maken, zijn er talloze fondsen die cultuureducatie op scholen mede mogelijk maken.¹²⁸ Naast een groot aantal landelijke fondsen en regelingen, zijn er vaak ook provinciale en gemeentelijke middelen. Omdat de veelheid aan mogelijkheden soms meer onduidelijkheid met zich meebrengt en zo het aanbieden van cultuureducatie zelfs lastiger maakt, is er een roep om kunstvakdocenten aan te stellen op basisscholen.¹²⁹ Overigens is het aanbod aan zulke docenten kleiner dan de vraag.¹³⁰ Het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst signaleert verder dat er binnen cultuureducatie en cultuurparticipatie vaak onduidelijkheid is over wie welke taken uitvoert.¹³¹ Op het gebied van beleid en financiering is het niet altijd duidelijk welke verantwoordelijkheid en mogelijkheden er zijn bij het rijk, de provincie of de gemeente. Ook is de relatie tussen provincies en steuninstellingen niet altijd even duidelijk.

Cultuureducatie in Eindhoven

Cultuur Eindhoven houdt bij hoeveel schoolgebonden activiteiten en bezoeken de gesubsidieerde instellingen realiseren, dat wordt jaarlijks meegenomen in onze tussentijdse rapportage met betrekking tot onze KPI's (key performance indicatoren). Hier gaat het dus over binnenschoolse cultuureducatie, en niet culturele activiteiten die onderdeel vormen van vrijetijdsbesteding. Uit de tussentijdse rapportage 2022 (samengesteld met de realisatiecijfers uit 2021) is te zien dat het totaal aantal schoolgebonden activiteiten in 2021 1.880 was. Dat was minder dan in Covid-19 jaar 2020,

waarin er door gesubsidieerde instellingen 2.455 schoolgebonden activiteiten werden gerealiseerd. In normale jaren werden er voorheen gemiddeld ruim 3.600 schoolgebonden activiteiten georganiseerd. De daling is tevens terug te zien in het bereik. Waar er voorheen gemiddeld ruim 127.000 bezoeken werden gerealiseerd, waren er dat in 2021 48.504. Daarbij is te zien dat organisaties wel zoveel mogelijk hun aanbod in stand hebben proberen te houden, maar dat het gemiddelde bereik per activiteit lager was dan voorheen. Uit de verantwoordingen blijkt dat net als in 2020, waar mogelijk, digitaal aanbod is gerealiseerd. Tegelijkertijd hebben veel scholen ervoor gekozen om educatieve culturele activiteiten minder prioriteit te geven.

CultuurStation

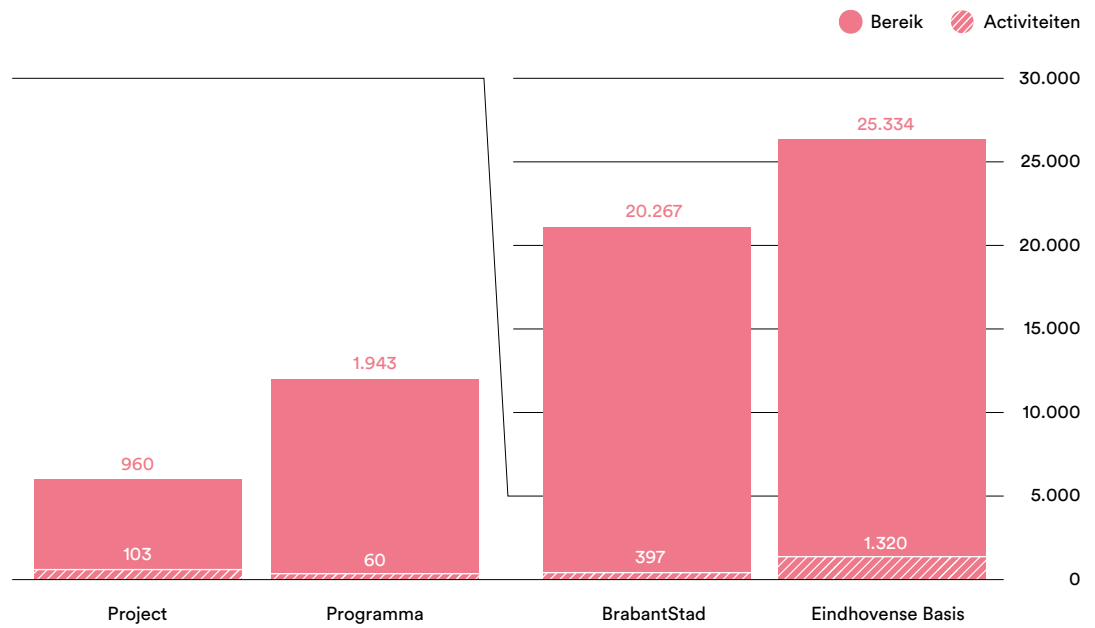
Belangrijke speler in Eindhoven op het gebied van binnenschoolse cultuureducatie is CultuurStation, dat de basisfunctie van bemiddeling tussen onderwijs en culturele instellingen vervult. CultuurStation werkt daarbij samen met basisonderwijs en voortgezet onderwijs. De opdracht van CultuurStation richt zich specifiek op scholen in Eindhoven. De organisatie bemiddelt cultureel aanbod voor scholen, adviseert scholen om hun ambities en doelen op het gebied van cultuureducatie structureel vorm te geven en draagt bij aan kennisopbouw en professionalisering van culturele partners en onderwijs. In 2019 bereikte CultuurStation 91% van de Eindhovense scholen, in 2021 was dat 89%. Wat betreft het voortgezet onderwijs lag dat percentage op 80% in 2019 en op 68% in 2021. Het bereik is hoog te noemen, maar de invulling van activiteiten op verschillende scholen kan sterk verschillen. De terugloop van het aantal scholen die meedoen is te wijten aan de beperkingen en effecten van coronacrisis voor het onderwijs. Die beweging heeft een sterker effect gehad in het voortgezet onderwijs, waar het sowieso al moeilijker is om cultuureducatie in het curriculum een plek te geven.

CultuurStation voert in Eindhoven het programma "Cultuureducatie met Kwaliteit" (CmK) uit, een landelijk programma om binnenschoolse cultuureducatie te bevorderen. Voor uitvoering van dit programma ontvangt CultuurStation aanvullende subsidie naast de subsidie als basisinstelling. De basis hiervoor zijn bestuurlijke afspraken tussen de gemeente en het Rijk over cofinanciering, de bijdrage van de gemeente

Figuur 39

In 2012 gerealiseerde schoolgebonden activiteiten en bereik van gesubsidieerde organisaties

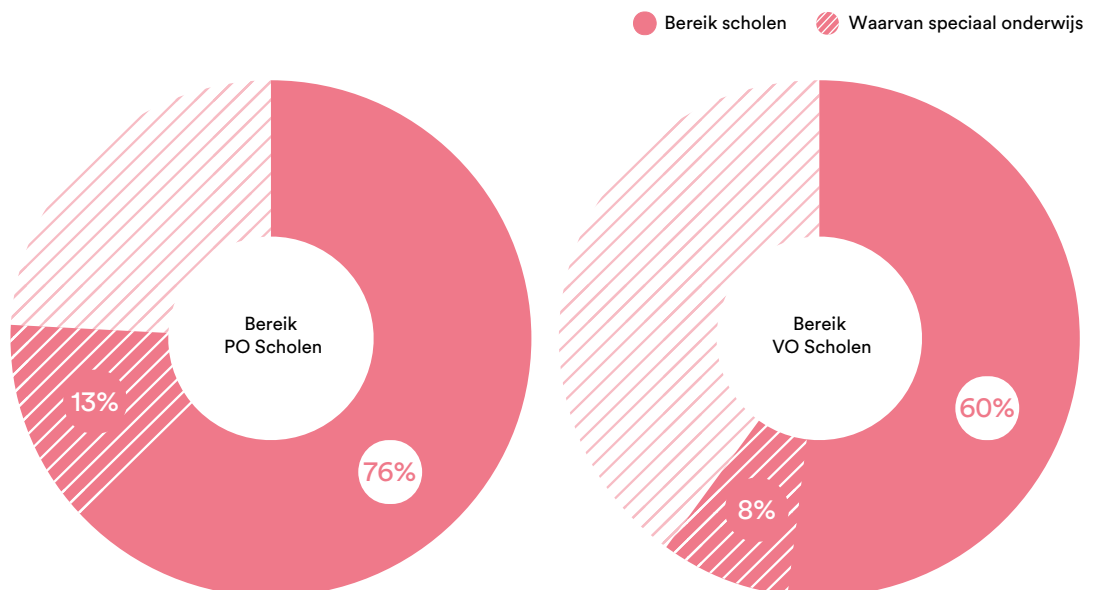
Bron: Tussentijdse rapportage KPI 2022 – Cultuur Eindhoven

Figuur 40

In 2021 door CultuurStation bereikte scholen

Bron: Tussentijdse rapportage KPI 2022 – Cultuur Eindhoven

wordt gematcht door het Fonds Cultuurparticipatie. Met deze middelen bekostigt CultuurStation drie trajecten waar onderwijsinstellingen gebruik van kunnen maken: een traject met een vast programma waarin leerlingen culturele instellingen bezoeken, een traject met een activiteitenplan in afstemming met de school (vaak in de vorm van vakdocent op school), en een traject bestaande uit workshops en trainingen voor leerkrachten.

Naast CultuurStation is ook het CKE een belangrijke basisinstelling wat betreft binnenschoolse cultuur-educatie. In 2021 bereikte het CKE 42 scholen in Eindhoven. Voor corona, in 2019, bereikte het CKE in totaal 78 scholen. Hier is dus ook sprake van een daling vanwege impact van corona op culturele activiteiten op en met scholen.

Net als in 2020 hebben scholen in 2021 verschillende maatregelen genomen vanwege Covid-19. Het bereik van de educatieve activiteiten is daarvan erg afhankelijk geweest. Ook de intensiteit van het programma dat aangeboden is blijkt op basis van de vaststellingen verminderd. De prioriteiten van veel scholen lagen ook in 2021 begrijpelijkerwijs op andere terreinen, of scholen waren bewust voorzichtig met externe contacten.

Omdat in de schoolomgeving alle kinderen worden bereikt is al langer de behoefte om binnenschoolse cultuureducatie beter te verbinden met de buitenschoolse culturele activiteiten. Dit heeft in het huidige regeerakkoord geresulteerd in een nieuw programma School en omgeving dat in 2022 landelijk is opgestart en waaraan ook Eindhoven deelneemt (zie verder onder 3.3).

3.3 Samenwerking van culturele organisaties met overige domeinen

Culturele organisaties en makers in de stad zijn actief verbonden met onderwijsinstellingen, zorginstellingen, maatschappelijke organisaties, buurtverenigingen en bedrijfsleven. De samenwerking met andere domeinen is soms structureel verankerd in de activiteiten van de culturele instellingen zoals bij Carte Blanche, de bibliotheek en Tante Netty. Soms manifesteert de samenwerking zich in projecten, nieuw of terugkerend, zoals bij het Parktheater en CKE. Makers en culturele organisaties dragen hiermee bij aan verbondenheid, zingeving, sociale cohesie en leefbaarheid in de stad. Omdat het om een dynamische ontwikkeling van samenwerkingen en projecten gaat is een inventarisatie/-beschrijving van alle initiatieven niet zinvol. Hieronder wordt een aantal relevante ontwikkelingen in kaart gebracht dat dankzij het initiatief van Cultuur Eindhoven is ontstaan.

In de vorige Cultuurscan hebben we aangegeven dat we met name aandacht hebben besteed aan het vormen van nieuwe netwerken, met de focus op ouderen (mede dankzij het programma Age Friendly Cultural Cities) en internationals. Afgelopen jaren heeft Cultuur Eindhoven het initiatief genomen tot verdere verbreiding van netwerken die gepaard gingen met het opzetten van pilotprojecten en advisering aan diverse stakeholders. Hierdoor wordt de relevantie van cultuur in andere domeinen versterkt en wordt structurele samenwerking tussen cultuur en andere domeinen gestimuleerd. Tussen 2017 en 2021 heeft Cultuur Eindhoven het Programma Creatieve Industrie uitgevoerd, waarbij onder andere de doelstelling was om netwerken op te bouwen en aandacht te genereren binnen en buiten de creatieve industrie en om de bijdrage die creatieve industrie aan maatschappelijke opgaven kan leveren beter zichtbaar te maken. Enkele voorbeelden van projecten waarbij actief de samenwerking werd opgezocht met andere domeinen waren 'Go VMBO!', 'Techneut zoekt Ontwerper' 'Pitch-it! Van A naar Duurzaamheid' en 'Eindhovens Erfgoed'. Er werd hierbij samengewerkt met verschillende vmbo-scholen in de regio Eindhoven, het landelijke SIDN Fonds en verschillende afdelingen van de gemeente, bijvoorbeeld de afdeling Erfgoed. In 2022 zijn er twee

projecten opgestart waarbij wederom werd samengewerkt met andere domeinen, namelijk 'Samen uit Corona' en 'Gezondheid voor Iedereen'. Hierbij werd door Cultuur Eindhoven samengewerkt met het sociaal domein van de gemeente. Bij de afzonderlijke projecten werd er breed samengewerkt door deelnemers uit cultuur met bijvoorbeeld de afdeling Groen, jongerenwerk en gebiedscoördinatoren bij de gemeente, maar ook door en met organisaties zoals de Archipel Zorggroep, AB Voor Elkaar, verschillende (basis)scholen, GGzE en stichting Combinatie Jeugdzorg.

Cultuurparticipatie en -educatie raken ook andere gemeentelijke beleidsterreinen, in ieder geval (maar niet uitsluitend) vanuit een maatschappelijk belang of onderwijsdoelen, zoals genoemd in de inleiding van dit hoofdstuk. In het kader van het domein overstijgend werken heeft Cultuur Eindhoven contact met beleidsmakers en functionarissen vanuit onderwijs, sport, jeugd, laaggeletterdheid, digitalisering en wijkgericht werken. Er is een wederzijdse uitwisseling van informatie en netwerk.

Zo heeft Cultuur Eindhoven het convenant Rijke Schooldag - Programma School en Omgeving getekend. Doel van dit convenant is een goede samenwerking tussen partijen die betrokken zijn bij het verzorgen van een naschools aanbod, om zo de kansengelijkheid binnen het onderwijs te verbeteren. In die hoedanigheid geeft Cultuur Eindhoven advies aan de gemeente, scholen en culturele instellingen over een juiste en efficiënte invulling van dit programma wat betreft kunst en cultuur.

Daarnaast werkt Cultuur Eindhoven samen met beleidsadviseurs Preventief Jeugdbeleid. Dit zorgt voor een inhoudelijke uitwisseling van thema's als amateurkunst, nachtcultuur, mentale gezondheid, weerbaarheid, participatie en andere. Aansluitend heeft Cultuur Eindhoven samen met Preventief Jeugdbeleid gewerkt aan de regeling Impuls voor Jongerencultuur, die een nieuw cultureel aanbod voor en door jongeren in Eindhoven stimuleert.

Bronnen

001. De sociale staat van Nederland. Sociaal en Cultureel Planbureau, 2020.
002. Burgerperspectieven 2022 Bericht 2. Sociaal en Cultureel Planbureau, 2022.
003. Strategische Verkenning 2022. Gemeente Eindhoven, 2022.
004. Burgerperspectieven 2022 Bericht 2. Sociaal en Cultureel Planbureau, 2022.
005. Verschuif in Nederland 2014-2020. Sociaal en Cultureel Planbureau, 2021.
006. Macro Economische Verkenning 2023. Centraal Planbureau, 2022.
007. Gelijke kansen in het onderwijs. Sociaal Economische Raad, 2021.
008. Economie, Brainport monitor.
009. Strategische Verkenning 2022. Gemeente Eindhoven, 2022.
010. 'Inflatie 10% in 2022.' Centraal Bureau voor de Statistiek, 2023.
011. 'Economische ontwikkelingen 2023.' Rijksoverheid.
012. Energiearmoede in Nederland 2022. TNO Research, 2023.
013. 'Prijstijging koopwoningen in december opnieuw kleiner.' Centraal Bureau voor de Statistiek, 2023.
014. 'Klimaatverandering en energietransitie: opvattingen en gedrag van Nederlanders in 2020.' CBS, 2021.
015. Strategische Verkenning 2022. Gemeente Eindhoven, 2022.
016. Nederlandse Digitaliseringsstrategie 2021. Rijksoverheid, 2021.
017. Digital Economy and Society Index (DESI) 2022: The Netherlands. European Commission, 2021.
018. Toekomstverkenning Digitalisering 2030. FreedomLab, 2021.
019. Nederlandse Digitaliseringsstrategie 2021. Rijksoverheid, 2021.
020. 'In 2023 bevolkingsgroei in vrijwel alle gemeenten.' CBS, 2023.
021. Bevolking, Buurtvergelijker. Onderzoek & Data, Gemeente Eindhoven, 2023.
022. Bevolkings-, huishoudens- en woningvoorraadprognose. Gemeente Eindhoven, 2020.
023. Bevolking, Buurtvergelijker. Onderzoek & Data, Gemeente Eindhoven, 2023.
024. Dashboard internationals (update 2021). Gemeente Eindhoven, 2021.
025. 'Ingeschreven vanuit Oekraïne, naar woongemeente.' CBS, 2023.
026. 'Jongeren en ouderen per gemeente.' CBS, 2022.
027. '27 Jongeren en ouderen per gemeente.' CBS, 2022.
028. 28 Strategische Verkenning 2022. Gemeente Eindhoven, 2022.
029. 29 Trendverkenning Sociaal Domein 2022. Gemeente Eindhoven, 2022.
030. 30 Bevolkings-, huishoudens- en woningvoorraadprognose. Gemeente Eindhoven, 2020.
031. Economie, Brainport monitor.
032. TNO Energiearmoede kaart. TNO, 2022.
033. Energiearmoede in Nederland 2022. TNO Research, 2023.
034. Strategische Verkenning 2022. Gemeente Eindhoven, 2022.
035. Bestuursakkoord 2022-2026: Samen morgen mooier maken. Gemeente Eindhoven, 2022.
036. Zuidoost-Brabant, Arbeidsmarktregio. UWV, 2022.
037. Arbeidsmarkt, Brainport Monitor.
038. Waarde van Cultuur: De staat van de culturele sector in Noord-Brabant. Kunstloc Brabant, Het PON & Telos, Pyrrhula Research Consultants en Boekmanstichting, 2022.
039. De regionale economie 2021. CBS, 2022.
040. Verkenning naar de economische toegevoegde waarde en bredere impact van de designsector voor Eindhoven. Dialogic, 2021.
041. Waarde van Cultuur: De staat van de culturele sector in Noord-Brabant. Kunstloc Brabant, Het PON & Telos, Pyrrhula Research Consultants en Boekmanstichting, 2022.
042. Waarde van Cultuur: De staat van de culturele sector in Noord-Brabant. Kunstloc Brabant, Het PON & Telos, Pyrrhula Research Consultants en Boekmanstichting, 2022.
043. Waarde van Cultuur: De staat van de culturele sector in Noord-Brabant. Kunstloc Brabant, Het PON & Telos, Pyrrhula Research Consultants en Boekmanstichting, 2022.
044. Rijksmonumentenregister, Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed.
045. De Atlas voor Gemeenten 2022 werd uitgebracht in 2022, maar gebruikt cijfers uit 2021.
046. Waarde van Cultuur: De staat van de culturele sector in Noord-Brabant. Kunstloc Brabant, Het PON & Telos, Pyrrhula Research Consultants en Boekmanstichting, 2022.
047. Inwonersenquête 2022 – Cultuur. Gemeente Eindhoven, 2023.
048. Strategische Verkenning 2022. Gemeente Eindhoven, 2022.
049. Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie. Data Financiën Decentrale Overheden, Rijksoverheid.
050. Jaarrekening gemeente wordt in mei gepubliceerd, daarna wordt dit toegevoegd
051. Doelen, Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie, Begroting 2022. Gemeente Eindhoven, 2021.
052. Musea. Data Financiën Decentrale Overheden, Rijksoverheid.
053. Cultureel Erfgoed. Data Financiën Decentrale Overheden, Rijksoverheid.
054. Doelen, Erfgoed, Begroting 2022. Gemeente Eindhoven, 2021.
055. Media. Data Financiën Decentrale Overheden, Rijksoverheid.
056. Doelen, Media, Begroting 2022. Gemeente Eindhoven, 2021.
057. Cultuur in 2022, Cultuurmonitor. Boekmanstichting, 2022.
058. Domein audiovisueel, Cultuurmonitor. Boekmanstichting, 2023.
059. 'Het theater zit steeds vaker vol met nieuw publiek.' S. Halouchi. NOS, 2023.
060. Vijf prangende vragen over podiumkunsten post-corona. Stichting Digitaal Informatieplatform Podiumkunsten, 2023.
061. Domein Beeldende kunst, Cultuurmonitor. Boekmanstichting, 2023.
062. 2021: Poppodia en -Festivals in Cijfers. VNPF, 2022.
063. Horeca: Barometer arbeidsmarkt. UWV, 2021.
064. Knelpunten op de arbeidsmarkt, Cultuur in 2022, Cultuurmonitor. Boekmanstichting, 2023.
065. Atelierbeleid. Gemeente Eindhoven, 2019.
066. Digitale transformatie, Cultuurmonitor. Boekmanstichting, 2022.
067. Domein Beeldende kunst, Cultuurmonitor. Boekmanstichting, 2023. 2022
068. Nieuwe Crises, Cultuur in 2022, Cultuurmonitor. Boekmanstichting, 2022.
069. Uittreksel Kamer van Koophandel (KvK), opgevraagd door SCE.
070. Kunst op de Kaart, Gemeente Eindhoven.
071. Street Art in Eindhoven, Street Art Cities.
072. Uittreksel Kamer van Koophandel (KvK), opgevraagd door SCE.
073. Monitor creatieve industrie 2021. Media perspectives, 2021.
074. Mentoren, Beroepsorganisatie Nederlandse Ontwerpers (BNO).
075. Monitor creatieve industrie 2021. Media perspectives, 2021.
076. Eindhoven, Database BNA-bureaus. Archy,
077. Eindhoven. Companies, Dutch Game Industry Directory.
078. Atelierbeleid. Gemeente Eindhoven, 2019.
079. Waarde van Cultuur: De staat van de culturele sector in Noord-Brabant. Kunstloc Brabant, Het PON & Telos, Pyrrhula Research Consultants en Boekmanstichting, 2022.
080. Eindhoven (deel 1). T. Aussems en H. Horsten. 2021.
081. Boekenberg en BukiBoek (online), Eppo, Book4life, Motta, Kantoorboekhandel van Grinsven, Christelijke boekhandel de Fakkell.
082. Verhuur, website Natlab.
083. Rental as event location, LAB-1.
084. Jaarcijfers Plaza Futura/Natlab, 2021.
085. Jaarcijfers Plaza Futura/Natlab, 2021.
086. Jaarcijfers Plaza Futura/Natlab, 2021.
087. Jaarcijfers Plaza Futura/Natlab, 2021.
088. Domein Audiovisueel, Cultuurmonitor. Boekmanstichting, 2023.
089. Domein Audiovisueel, Cultuurmonitor. Boekmanstichting, 2023.
090. Domein Audiovisueel, Cultuurmonitor. Boekmanstichting, 2023.
091. Domein Letteren, Cultuurmonitor. Boekmanstichting, 2023.
092. Wsob, Vereniging Openbare Bibliotheken.
093. Waarde van Cultuur: De staat van de culturele sector in Noord-Brabant. Kunstloc Brabant, Het PON & Telos, Pyrrhula Research Consultants en Boekmanstichting, 2022.
094. Waarde van Cultuur: De staat van de culturele sector in Noord-Brabant. Kunstloc Brabant, Het PON & Telos, Pyrrhula Research Consultants en Boekmanstichting, 2022.
095. Dashboard Bibliotheekstatistiek. BNetwerk, 2022.
096. Thema Diversiteit en Inclusie, Cultuurmonitor. Boekmanstichting, 2023.
097. Muziekgebouw Eindhoven voor iedereen, Muziekgebouw Eindhoven.
098. Domein Letteren, Cultuurmonitor. Boekmanstichting, 2023.
099. Domein Beeldende kunst, Cultuurmonitor. Boekmanstichting, 2023.
100. Dwarsverbanden. Van Abbemuseum, 2022.
101. 'Onze missie.' Fonds voor Cultuurparticipatie.
102. 'Begrippen en definities onderwijs en educatie.' LKCA, 2020.
103. Gevolgen van de coronacrisis voor de Brabantse cultuursector. Kunstloc, PON & Telos en Pyrrhula research consultants, 2021.
104. 'Cultuursector ziet publiek terugkeren nu najagersgolf corona uitblijft.' M. Visser, S. Kooke en H. Van Dijk. Trouw, 2023.
105. 'Het theater zit steeds vaker vol met nieuw publiek.' S. Halouchi. NOS, 2023.
106. '12 miljoen culturele activiteiten ondernomen door vo-leerlingen in 2022 met de cultuurkaart. CJP, 2023.
107. Macro Economische Verkenning 2023. CPB, september 2022.
108. Gevolgen van de coronacrisis voor de Brabantse cultuursector. Kunstloc, PON & Telos en Pyrrhula research consultants, 2021.
109. Cultuur en Participatie, Cultuurmonitor. Boekmanstichting, 2023.
110. Cultuur - Inwonersenquête 2022. Gemeente Eindhoven, 2023.
111. Cultuur - Inwonersenquête 2022. Gemeente Eindhoven, 2023.
112. Cultuur - Extra gegevens, Inwonersenquête 2022. Gemeente Eindhoven, 2023.
113. Sport- en cultuurparticipatie kinderen en jongeren, Inwonersenquête 2022. Gemeente Eindhoven, 2022.
114. Monitor Amateurkunst. LKCA, 2021.
115. Monitor Amateurkunst. LKCA, 2021.
116. Nationaal Verenigings Onderzoek. Panteia, 2022.
117. Verenigingsmonitor LKCA, 2021.
118. Verenigingsmonitor LKCA, 2021.
119. Nationaal Verenigings Onderzoek. Panteia, 2023.
120. 'Jeugd fonds Sport & Cultuur vrees dat toename armoede ten koste gaat van sport en cultuur voor kinderen.' Jeugd fonds Sport en Cultuur, 2022.
121. Monitor Amateurkunst. LKCA, 2021.
122. 'Meer digitaal, minder sociaal? Impact van corona op actieve erfgoedparticipatie.' W. Burggraaf, W. Simons en K.M. Nguyen. Boekman jrg. 34, nr. 132, 2022.
123. Jaarverslag 2021, CKE.
124. Cultuur - Inwonersenquête 2022, Gemeente Eindhoven, 2023.
125. Gegevens per activiteit via Cultuur – Inwonersenquête 2022, Gemeente 2023.
126. Gegevens per activiteit via Cultuur – Inwonersenquête 2022, Gemeente 2023.
127. Monitor Cultuureducatie primair onderwijs 2018-2019. ResearchNed, 2019.
128. 'Wat kost een vakdocent voor cultuureducatie op iedere basisschool?' Neele, Arno. LKCA, 2022.
129. 'Kunstvakdocenten voor meer kwaliteit en minder werkdruk.' Kox, Ronald. LKCA, 2021.
130. 'Wat je moet weten over cultuureducatie in het Nationaal Programma Onderwijs.' LKCA, 2021.
131. 'Er is strikt genomen geen rol': Provinciaal cultuureducatie- en cultuurparticipatiebeleid: een analyse naar de provinciale rolopvatting in het cultureel bestel. LKCA, 2023.

